

כנס מיוחד של הכנסת

הישיבה הארבע-מאות-ושישים-ושש של הכנסת השביעית

יום שלישי, י"ח חשון תשל"ד (13 נובמבר 1973)

ירושלים, הכנסת, שעה 16.06

א. אזכרה לחללי צה"ל שנפלו במלחמה, ברכת החלמה לפצועים ותביעה לשיחורר השבויים

קיומו. וכולם יחד, בגבורתם ובמסירות נפשם, ציון ומצויים עלינו לשמור מכל משמר על אחדות הלבבות ואחדות המעשים, כי רק באלה הערובה והבטחון שגובל להוסיף ולהגן על עצמאות מדינת ישראל, על שלומה, חירותה וכבודו של עם ישראל, ורק באלה תהיה נחמה פורתא למשפחות השכולות ביגון המר ובאבלן הכבד.

אנו מתפללים לצור ישראל שישלח רפואה שלמה והחלמה מלאה ומהירה לפצועי הקרבות, המאושפזים עדיין בבתי-החולים.

כנסת נכבדה, הפסקת-האש נכנסה לתקפה לפני שבועיים בקירוב. מי יתן שמכאן ואילך תשובות חרב המלחמה ויתקרבו אלינו צעדי השלום הנכסף; אך הגה עברו כבר כשבועיים ועדיין לא שוחררו שבויי המלחמה הישראלים במצרים ובסוריה, וגדולה חרדת בני משפחותיהם וחרדת כולנו לשלומם ולחירותם.

בשם בני משפחותיהם ובשם כל העם בישראל אנו מתריעים ותובעים שיחרור מידיי של השבויים ללא כל תנאי וללא כל עיכוב. בשיחוררם המידי של השבויים ייבחנו הכוונות של אויבנו ושל ידידנו כאחד, אם אמנם אמת בפייהם או שדבריהם דברי שווא ואשליה.

ב. הודעת הממשלה על המצב המדיני

דחייה במסירת הודעתי זו לכנסת. מפאת חשיבותם של הנושאים המדיניים הקפדתי כל העת על דיווח רצוף לוועדת החוץ והבטחון וכן באתי בדברים עם נציגי האופוזיציה כדי להבהיר להם ולקבל הסכמתם לדחיית ההודעה שאני עומדת למסור היום.

בדברי בכנסת ב-23 באוקטובר מסרתי על החלטת הממשלה להיענות לפנייתם של ממשלת ארצות-הברית והנשיא ניקסון ולהודיע על נכונותנו להסכים להפסקת-האש.

ב-11 באוקטובר חתמו על הסכם להפסקת-אש עם מצרים. אנו מקיימים פגישות בדרג צבאי עם המצרים כדי להבטיח את ביצוע ההסכם, ועל אף קשיים שטרם התגברו עליהם במשא-ומתן הגני להביע תקווה שההסכם יבוצע הלכה למעשה.

אזכיר בקצרה את השתלשלות האירועים שקדמה לחתימה זו על ההסכם. ב-22 באוקטובר קיבלה מועצת הבטחון את ההחלטה 338. מצרים הודיעה על הסכמתה

היו"ר י. ישעיהו:

הגני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.

חברי הכנסת, ביום רביעי שעבר, במלאת שלושים לראשיתה של המלחמה, פירסם המטה הכללי של צבא ההגנה לישראל את המספר של חללי המלחמה, ומאז, במשך ימים אחדים, נערכו טכסי התייחדות של בני משפחות החללים בבתי העלמין הצבאיים הארעיים.

גם אנחנו, חברי הכנסת, יחד עם המשפחות השכולות ויחד עם כל בית ישראל נתייחד היום עם זכרם, קרבנם וגבורתם של 1854 חללי המלחמה, שנתנו נפשם כדי להגן על מדינת ישראל מפני המתנכלים לקיומה ועל העם בישראל מפני אויביו מבקשי נפשו.

(חברי הכנסת מכבדים את זכר הנופלים בקימה)

הם כאילו ניצבים לפני עינינו, מחנה גדול ומלוכד של נאמנים, מסורים ואמיצים, מהם צעירים רבים אשר זה מקרוב נפרדו ממתחז ילדותם, ומהם מבוגרים בני גילים שונים; מהם ניצולי השואה באירופה או פורעי-נויות ורדיפות בארצות ערב, ומהם לוחמים ותיקים שנטלו חלק במלחמות ישראל על עצמאותו ועל עצם

היו"ר י. ישעיהו:

חברי הכנסת, הכנס הזה זומן לפי דרישת הממשלה וכן לפי דרישת יותר משלושים חברי-כנסת, כדי לשמוע הודעת הממשלה ולקיים דיון על המצב המדיני. לצערי שונה מועד הכנסת פעמיים בגלל נסיבות שהזמנתי גרמן.

לפני שאני נותן דשות הדיבור לראש הממשלה יורשה לי לברך אותה לעת שובה ממסעותיה בשליחות העם והמדינה ועל שהתייצבה לפני שליטים ומושלים כשהיא נאזרת בגבורה, בגאווה ובנאמנות יהודית לתפארת. ברוכה את וברוכה תהיי.

רשות הדיבור לראש הממשלה.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מודה לכבוד היושב-ראש על הברכות. כל מי שעושה בשליחות עם ישראל ומדינת ישראל זקוק לברכות רבות.

חברי הכנסת, בגלל האירועים המדיניים חלה

חברת מ"ד, ישיבה תס"ו
— הדעת הממשלה על המצב המדיני (מאיר) —

חברי הכנסת, אני רואה חובה לעצמי להעלות על נס את עמידתו האמיצה של נשיא ארצות-הברית מול האיום הסובייטי. התנהגותה המרתיעה של ארצות-הברית בסוף אוקטובר 1973 כלפי איומיה של ברית-המועצות תירשם כהתאזרות למופת.

אנו משוכנעים כי הודות לכוננות שהכריז נשיא ארצות-הברית בצבא האמריקני נמנעו התפתחויות בלתי-רצויות. התוצאה שהושגה היתה שברית-המועצות העדיפה שיתוף פעולה עם ארצות-הברית כדי למנוע הידרדרות, שהיתה נגרמת על-ידי מהלכים סובייטיים חד-צדדיים.

מועצת הבטחון קיבלה ב-25 באוקטובר החלטה נוספת, 340, שכתבה הוא: הפסקת-אש מיידית; שיבה לעמדות שהצדדים החזיקו בהן ב-22 באוקטובר; תיג-בור מספר משקיפי האו"ם; הקמת כוח-החירום של האו"ם.

בעקבות החלטה זו גבר הלחץ על ישראל לחזור לעמדות ה-22 באוקטובר, כלומר גברו המאמצים מצד גורמים שונים לחלץ את הארמיה השלישית מהכיתור. אין זו הפעם הראשונה בהיסטוריה הצבאית שיחידות צבא נמצאו מכותרות בנסיבות של מלחמה. אך דומני כי זו הפעם הראשונה שדאגה כה נרגשת אחזה בידות כה רבות. מכל עבר הופנו אלינו בביטות והשפעות להבטיח אספקה לא-צבאית לארמיה המכותרת. בעוד המתיוחות בעיצומה באה גם תביעה והמלצה על כך מאת ממשלת ארצות-הברית, להתיר מעבר שיירה חד-פעמית. תגובתנו היתה כי הדרך הטובה להתגבר על הבעיות הקשורות בהפסקת-האש היא באמצעות פגישה בינינו לבין מצרים. ארצות-הברית העבירה הצעה תנו זו למצרים, וזו השיבה שהיא מוכנה לקיים פגישה צבאית ובלבד שתניתן אפשרות להעביר מיד שיירה עם מטען לא-צבאי לעיר סואץ וליחידות הארמיה השלישית. הדעונו על הסכמתנו להתיר שיירה חד-פעמית. המתיוחות רפתה.

לקראת הפגישה הראשונה של המפקדים הצבאיים התרגו איפוא מעבר לשיירת אספקה לא-צבאית, כאשר צה"ל עורך בדיקה קפדנית של המטענים. היענותנו באה בהתחשב בפנייתו של ממשלת ארצות-הברית ומתוך רצון להיענות לפניה המצרית, שכן ראינו התפתחות רצויה בעצם נכונות מצרית לקיים פגישה עמונו כדי לדון בענייני הפסקת-האש.

התשובה המצרית כללה התחייבות להחיל את הפסקת-האש הלכה למעשה בשעה 13.00 ב-27 באוקטובר.

ב-28 באוקטובר נתקיימה הפגישה הראשונה בין נציגי המטה הכללי של צה"ל, אלוף אהרן יריב, לבין הנגדל גמסי, נציגי המטה הכללי של צבא מצרים.

חברי הכנסת, לקראת סוף חודש אוקטובר הגעתי לכלל מסקנה כי איטיב לעשות אם אקיים שיחות בידור עם נשיא ארצות-הברית ועם מזכיר המדינה הד"ר קיסינג'ר בנושאים הראשיים העומדים על הפרק. הממ"שלה הסכימה כי ראויה להבהיר נושאים אלה על-ידי שיחות פנים אל פנים, ובאישורה יצאתי לארצות-הברית. היו לי שיחות יסודיות עם הנשיא ניקסון ועם מזכיר המדינה הד"ר קיסינג'ר, בהן דונו הבעיות שעמדו על הפרק דיון נרחב ומפורט. עסקנו בבעיות הבעורות. לא ערכנו כל דיון בנושאי השלום והעתיד. במרכז שיחור

להפסקת-האש. סוריה החרישה. הפסקת-האש היתה אמורה להיכנס לתקפה בו ביום בשעה 18.52, אך צבאות מצרים וסוריה המשיכו בלחימה וצה"ל נהג כפי שמתחייב בנסיבות של לחימה נמשכת. סוריה הודיעה על הסכמתה להפסקת-האש רק ב-24 באוקטובר. מועצת הבטחון קיבלה החלטה נוספת בעניין הפסקת-האש ב-23 באוקטובר, החלטה 339, אך הלחימה לא נפסקה. נעשו נסיונות חוזרים ונשנים מצדדים שונים להטיל על ישראל אשמה של הפרת הפסקת-האש או להאשים את שני הצדדים במידה שווה.

כאמור, המצרים לא חדלו מהלחימה ב-22 באוקטובר, וצה"ל השיב מלחמה שיערה.

מצרים וברית-המועצות היו מודעות היטב למצב האמיתי באזור הקרבות; הן ידעו היטב להיכן הגיע צבא הנגה לישראל במהלכה של המלחמה. הם ידעו שהארמיה המצרית השלישית מכותרת, שכוחותינו הגיעו לעיר סואץ ודרומה לה. לפיכך יצרו באורח מלאכותי אווירה היסטורית רצופת איומים של סכנת עימות בין המעצמות, וכל אלה בתביעה במפגיע מאת ישראל לסגת אל מה שהוגדר כ"עמדות ה-22 באוקטובר" — במטרה לחלץ את הארמיה המצרית מן הכיתור, כדי שתשוב להיות כוח לחימה יעיל ופעיל.

נמצאנו נתונים במאבק מדיני נגד הימנעותן של מצרים וסוריה מקיום ציוויים יסודיים המתחייבים מהפסקת-האש ומאמנת ז'נבה, כמו שיחרור השבויים. נמצאנו עומדים מול נסיונות להתנות את שיחרור השבויים בתנאים שישאל אינה חייבת בהם, שאינם נובעים מההתחייבות שישאל נטלה על עצמה כאשר הסכימה להפסקת-האש. נמצאנו נתונים במאבק מדיני עם גורמים עוינים, ואף בוויכוחים קשים עם ירדנים.

חברי הכנסת, לא יהיה זה למותר לחזור ולקבוע כי מה שקוראים "עמדות ה-22 באוקטובר" הוא מושג שלא היה קיים ואינו קיים במציאות. ב-22 באוקטובר היה צה"ל נתון בלחימה שוטפת נגד המעצמות של כוחות מצרים שהתאמצו להכריע את כוחותינו. שום איש אינו יכול לאתר את עמדות הצדדים ב-22 באוקטובר. משקיפי או"ם לא היו בשטח. צדק דובר כוח החירום של האו"ם כאשר הודה ואמר ב-29 באוקטובר כי אינו יודע לקבוע מה היה המצב בשטח ב-22 באוקטובר.

למרבה הצער נמצאו גם ירדנים של ישראל שהלכו שולל אחר ה"פאטה מורגנה" של 22 באוקטובר. אגיד כאן: ההגדרה "עמדות ה-22 באוקטובר" ננקטה על-ידי המצרים והסובייטים כסיסמה מדינית, כדי לשרת תכ-לית כפולה: (א) להאשים את ישראל בהפרת הפסקת-האש אשר הוחלט עליה ב-22 באוקטובר ואשר מצרים הפרה אותה; (ב) לחלץ את הארמיה השלישית מהכיתור.

ישראל אינה רואה את עצמה חייבת לתת את "שירותיה הטובים" להשגת מטרות אלה.

ברית-המועצות התייצבה לימינה של מצרים בצע-דים דיפלומטיים ובמהלכים בלתי-שגרתיים, אשר גרמו למתיחות רבה באוירת היחסים בין שתי המעצמות. אל חלל האוויר הוטל האיום הסובייטי לשגר כוחות צבא למצרים כדי לאלץ את ישראל לסגת אל קווי ה-22 באוקטובר. מהלכיה של ברית-המועצות חרגו מעבר לתחומי הסיכסוך הישראלי-ערבי האזורי.

ועמדתנו בנושא זה לפרטיו. הדבר הובא לדיון בממשלה ובוועדת החניך והבטחון. מאחר שמשלת ארצות-הברית היתה השושבין להשגת ההסכם קיימו עמה דיונים אינטנסיביים להבהרת המשמעות המעשית של סעיפיו, ולאחר מכן החליטה הממשלה בחיוב. גם הפעם, כמו במקרים דומים אחרים, לא נעדר המתח של הרגע האחרון, המאפיין דיונים מסובכים כאלה, מתיחות הגורמת לעתים השהיה בחתימה.

ב-10 בנובמבר, עם צאת השבת, לפני צאתי את הארץ בדרכי ללונדון, הודעתי ברבים כי הממשלה הסכימה את נציגי ישראל, אלוף אהרן יריב, לחתום על הסכם הפסקת-האש.

ביום א', 11 בנובמבר, חתמו נציגי ישראל ומצרים על הסכם ששת הסעיפים, האומר: (א) ישראל ומצרים מסכימות לקיים בקפדנות את הפסקת-האש על פי קריאת מועצת הבטחון; (ב) שני הצדדים מסכימים לפתוח מיד בשיחות ביניהם כדי ליישב את השאלה של חזרה לעמדות ה-22 באוקטובר במסגרת הסכם על הניתקות והפרדה של כוחות בחסות האו"ם; (ג) העיר סואץ תקבל אספקה יומית של מזון, מים ותרופות. כל האזרחים הפצועים בעיר סואץ יפונ; (ד) לא יהיה עיכוב בהעברת אספקה שאינה צבאית לגדה המזרחית של התעלה; (ה) נקודות הביקורת הישראליות על הכביש קהיר-סואץ יוחלפו בנקודות ביקורת של האו"ם. קצינים ישראלים יוכלו להשתתף עם קציני האו"ם בביקור על אופיים הלא-צבאי של המשלוחים בקצה כביש סואץ, על שפת התעלה; (ו) מיד עם הצבת נקודות הביקורת של האו"ם על כביש קהיר-סואץ תהיה החלפה של כל השבויים, כמוכן לרבות הפצועים. חברי הכנסת, עלי לחזור ולהדגיש: הסכם ששת הסעיפים נועד להבטיח את קיומה של הפסקת-האש ביבשה, באוויר ובים ואת שיהרום של כל שבוינו, להם אנו מייחלים. כאשר אני אומרת "הפסקת-אש ביבשה, באוויר ובים" אי-אפשר לטעות בפרוש המלים. ההסכם מותנה בקיום הדדי של כל סעיפיו.

אנו רוצים בייצוב הפסקת-האש עם מצרים ועם סוריה גם יחד. אך בשעתו הודעתי לכנסת כי הממשלה החליטה לא לעכב ולא להתנות הסכם הפסקת-האש עם מצרים בהסכם דומה עם סוריה וכן להיפך. הממשלה והעם שרויים בדאגה רבה לשלום שבוינו בסוריה. הממשלה וועדת החניך והבטחון דנות בנושא. חיפוש הדרך לשיחרורם יימשך ללא הרף עד שנשיג מבוקשנו.

הנושא הכוללני של ההסכם מחייב הידברות בין הצדדים לגבי פרטי הייצוב בשושיבנות מנגון משקיפי האו"ם. נושא ההתדיינות בשלב זה בינינו לבין המצרים הוא הבטחת ההחלפה של כל השבויים הפצועים והבי-ריאים בו-זמנית עם הסדר אספקה לא-צבאית לעיר סואץ ולארמיה השלישית המכותרת. עמדתנו בדיון היא שהשבויים יוחלפו בהקדם האפשרי, תוך זמן קצר ביותר, ומאידך גיסא, להבטיח שהסכמתנו להעברת אספקה יומית לסואץ ולארמיה לא תשנה את המצב הצבאי ולא תחזק את הכוחות המכותרים, כלומר שהאספקה היומית תהיה מבוקרת ותכלול מצרכים חיוניים לא-צבאיים כמוון, תרופות ומים.

ההסכם קובע כי האו"ם יחליף את נקודות הבי-קורת שלנו בכביש קהיר-סואץ כדי להסדיר את תנועת שיירות האספקה לעיר ולארמיה. אך אין בכך כדי לגרום

תינו עמדו בעיות הקשורות בייצוב של הפסקת-האש והבטחת צרכי הבטחון של ישראל. עשיתי כמיטב יכולתי להבהיר לממשלת ארצות-הברית את גישתנו:

(א) ישראל מעוניינת שיובהר למצרים וסוריה כי ישראל מוכנה לשמור שמירה קפדנית על הפסקת-האש, אך דבר זה אפשרי אך ורק על בסיס של הדדיות. ביצוע קפדני של הפסקת-האש משמעו ביצוע ביבשה, באוויר ובים.

(ב) שיחרור השבויים הוא בשבילנו נושא ממעלה עליונה. כוונתי הן לשבוינו שבסוריה והן שבמצרים. אמנם ברור לי כי יחסי ארצות-הברית-סוריה אינם מאפשרים לארצות-הברית לפעול הרבה בדמשק. אך יחסי ההבנה האמריקנית-סובייטית צריכים להפעיל השפעה גם על סוריה. חזרתי ותבעתי מבני שיחי בוו-שינגטון לטפל בדחיפות העליונה בעניין שבוינו בסוריה. לא השארתי ספק בלבם בדבר המשקל הסגולי של נושא זה בשבילנו.

(ג) ישראל לא תהיה מוכנה לחזור מעמדותיה הצבאיות הנוכחיות אל קו דמיוני ופיקטיבי המכונה קו ה-22 באוקטובר. הבהרתי כי קווי הפסקת-האש הנוכ-חיים הם מפותלים ומסובכים, והדרך לייצב את הפסקת-האש היא הפרדה בין הכוחות והיערכות מחדש. סיפירתי כי הורינו לנציגינו בפגישות הצבאיות, עם מצרים לדון בנושא חזו. אך אמרתי לנציגי ממשלת ארצות-הברית כי במסגרת של הפרדת כוחות נהיה נכונים לנסיגה הדדית: ישראל תיסוג מעמדותיה במערב התעלה אל מזרחה, וצבא מצרים ייסוג ממזרח התעלה אל מערבה. השיחות בושינגטון דנתי גם בעניין המשך האס-פקה הצבאית. בעניין זה נפגשתי גם עם שר ההגנה של ארצות-הברית מר גיימס שלזינגר. הסברתי לו ולאישים אמריקאיים אחרים כי צה"ל שלאחר מלחמת 1973 חייב להיות חזק יותר מכפי שהיה. לפנינו לא רק משימה של חידוש והחלפת ציוד, אלא גם חיזוק כשרו וחילוש של צה"ל בהתחשב בשפעת הציוד שברית-המועצות מספקת למצרים ולסוריה.

מצאתי בושינגטון הבנה לבעיות הניצבות לפנינו והמגעים בינינו בגדון נמשכים.

כפי שכבר הודעתי לכנסת ב-23 באוקטובר עושה הממשל את כל המאמצים להשיג מהקונגרס האמריקני את ההקצבות הדרושות בשווי כולל של 2.2 מיליארד דולר, כדי לאפשר את הסיוע הצבאי בתנאים נוחים. אספקת הנשק והציוד מארצות-הברית נמשכת באמצעות הרכבת האווירית ובדרכים אחרות.

חברי הכנסת, איני יכולה לומר כי השיחות יישבו את כל חילוקי הדעות, שהרי ייתכן שגם בין מדינות ידידותיות לא תמיד ומלכתחילה תהיה זהות של עמדות והיו ויכוחים. אך אני יכולה לומר לכנסת כי השיחות היו ידידותיות, קונסטרוקטיביות ומועילות, והן תימשכנה.

עוד בטרם באתי לושינגטון נמסר לי על-ידי מזכיר המדינה הד"ר קיסינג'ר כי בדעתו לבקש בקהיר. לקראת ביקור זה דנתי עמו בנושאים אחדים הקשורים בקיום הפסקת-האש.

בשבוע שעבר הגיע לישראל סגן מזכיר המדינה, מר סיקס, שבא למסור לנו על השיחות של ד"ר קיסינג'ר בקהיר עם הנשיא סאדאת. נושא דיונו היה הסכם שש הנקודות. העמדנו את מר סיקסו על גישתנו

קים בעמדות המקנות לנו יתרונות מבחינה צבאית ומדינית, אך לא מובטח לנו כי המצרים או הסורים לא יפרו את הפסקת-האש ויגרמו לחידוש הלחימה. לפיכך נדרשת ערות ודריכות בחיית ובעורף. לצערי בגסיבות אלו טרם הגיעה העת שחילינו ישונו אל חיק המשפחה ואל עיסוקיהם היומיומיים. המלחמה לא נגמרה ותודעה זו חייבת להדריך את כל התנהגותנו. הלב, הדעת והאמון נתונים לצה"ל באשר הוא שם.

תוך כדי עמידתנו המגוייסת בגזרות החזית יהיה עלינו לעמוד במאבק המדיני, להמשיך במאמצי השלום, בחתימה להשיג את יעודינו המדיניים, להדוף סכנה של הסתגלות לתביעות בלתי-צודקות של אויבנו או נסונו נות לכפות עלינו פתרונות הנוגדים את זכותנו וצרכינו.

אני רואה את העם ואני מאמינה כי המלחמה שע-מדנו בה עשתה אותנו יותר רציניים, יותר אחראיים לגורלנו, פחות נתונים לביזבוז של כוחות ומשאבים. אני מאמינה כי המלחמה אף ליכדה את העם על אף תופעות מצערות שעל פני השטח. ראיתי והנני רואה ומרגישה את כובד האבל, את התוגה על אבדן יקירינו שנפלו במערכות.

אני מודעת לביקורת - הביקורת הרצינית העצמית ואף הביקורת הקלה, המוקיעה את הזולת. העם יכול להיות סמוך ובטוח כי כל משגה שנעשה, בכל דרג שהוא, ייבדק בלא משוא פנים כדי שגופיק לקחים ונסיק מסקנות ונהיה ערוכים לכל מבחן צבאי ומדיני. אני משוכנעת כי המבחן שעמדנו בו חישל את העם, עורר ומעורר מחשבה רצינית ועמוקה יותר. בתקופה שכזאת ישנה נכונות להרהר ואף לערער על מוסכמות ולחרוג משגרות.

חברי הכנסת, תהיינה בחירות כלליות והעם יבחר את נבחריו. עד לבחירות הכלליות יוסיפו הממשלה והמוסדות הנבחרים לפעול כמלאו הסמכות הדמוקרטית, טיה, מבלי לחרוג ממנה. לממשלה ולכנסת שמורות כל הסמכויות עד לבחירה מחדש של הכנסת והממשלה. ואנחנו נמלא חובתנו במהלכי המלחמה ובהליכי השלום בכל האחריות הציבורית הדמוקרטית. אני מקווה שהב-חירות תהיינה במועד שהכנסת החליטה עליו. העם לא יועמד לפני שום עובדה הסותרת את ערכי הדמוקרטיה.

חברי הכנסת, המלחמה היתה קשה, נחלנו אבידות יקרות, הפתעות קשות, וחילינו הוכיחו הישגים למופת. העם עצוב, אך בטוח בכוחותיו. למדנו וללמד הרבה כיצד עלינו לחיות ולהיערך בעתיד. אני מאמינה כי נפיק לקחים משמאות שנעשו, מהערכות שנתברו, מתנאים שגשגנו. נסתגל לנסיבות חדשות.

נשקף לנו מאבק על גבולות העתיד, על תנאי השלום. טועה מי שחושב שלמדנו מהמלחמה שבתנאי מלחמה מודרנית אין ערך לעומק ולגבולות בני-הגנה. למדנו הרבה דברים. לא למדנו כי עלינו לחזור אל קווי ה-4 ביוני 1967, המפתים את שכנינו לתוקפנות. טועה מי שחושב כי ישראל שלאחר המלחמה תהיה רפויה ונפחדת. ישראל שלאחר המלחמה תהיה שוחרת שלום לא פחות מאשר אתמול וערוכה למאבק על זכויותיה ויעודיה יותר מאשר אתמול.

משליטתנו בשטח ולאורך הציר. החלפת נקודות הבי-קורת קשורה בביצוע החלפת השבויים.

אין בדעתי להפליג עתה אל הבעיות הטכניות המפורטות הכרוכות בביצוע ההסכם. חששנו מראש כי במהלך הביצוע יתעוררו קשיים, ולא היו אלו חששות שווא. אך עודני סבורה שאם מצרים תפקיד כמונו על רוח ההסכם, לא יהיה זה בלתי-אפשרי להתגבר על הקשיים וליישב חילוקים. ישראל חתמה על ההסכם מתוך גישה חיובית למטרתו, מתוך החלטה לבצע את כל סעיפיו בהקפדה וללא שהיות.

אנו רואים בייצוב הפסקת-האש והרפיית המתי-חות הצבאית תכלית חשובה ויקרה למניעת חידושה והמשכה של המלחמה. מטרה זו כשלעצמה מספיקה כדי שנתאמץ להשיגה; בייחוד שהגנו רוצים לראות בה שירות למטרה נעלה עוד יותר - השגת השלום. במהלכה של מלחמה שנכפתה עלינו פרצו כוחות צה"ל אל העבר המערבי של התעלה ומהווים שם עובדה צבאית איתנה. אך לישראל אין מטרה לשבת שם ישיבה של קבע. אנו רוצים בסיומה של המלחמה ובקידום תהליכי השלום. הגנו רוצים לראות בהסכם זה צעד ראשון למשא-ומתן על שלום אמת בינינו לבין המדי-נות השכנות. הגנו יודעים כי מן הנמנע להגיע אל מטרה זו בקפיצת הדרך, אך אפשר ואפשר להתקדם לקראתה בצעדים בטוחים ככל ששכנינו מוכנים לכך.

חברי הכנסת, צה"ל ערוך היטב בשתי החזיתות, ואם מצרים וסוריה יחדשו את המלחמה, בכוחו של צה"ל לגבור על תוקפיו; אך הפסקת-האש והתקדמות אל השלום עדיפה בעינינו על כל נצחון גופי.

חברי הכנסת, אנו קוראים על משאלי-עם במדי-נות אירופה, גם בארצות שממשלותיהן אינן מנהלות מדיניות אוהדת לישראל. זה עתה היתה לי הזדמנות להיפגש עם ראשי הממשלות וראשי מפלגות שבאי-הפויציה באירופה. גם אם פה ושם קיימות נקודות של ויכוח, אין להסכים להגדרה שישאל במודדת במדינות אירופה המערבית. אני יכולה לומר לכנסת כי מצאתי ידידות בסיסית, הבנה רבה, גם בעת התלבטויות קשות נוכח סחטנות הנפט מצד שליטי ערב.

מאז הופעתי לאחרונה בכנסת הייתי בארצות-הברית ובאנגליה. נפגשתי עם מנהיגי הקהילות היהודיות בשתי המדינות האלה. בהיותי בלונדון נתקיימה הפגנת הזדהות המונית עם ישראל שלא היתה דוגמתה לביטוי אפילו מצד היהדות הגאה של ארץ זו. לא אנסה לתאר את עומק ההתרגשות שבאה לידי ביטוי בפגישות. אני רק שהעם היהודי עומד אתנו אפילו ביתר-שאת מאשר במלחמת ששת הימים. ובעיקר: אי אפשר שלא לה-ת-עודד מהשתתפותם של הצעירים בהזדהות זו עם ישראל.

הגבולתי את עצמי היום לנושא אקטואלי שהמ-שלה חייבת לדווח עליו לכנסת, אך הנני מודעת לכך כי זהו רק אחד העניינים הגדולים אשר לפנינו בעקבות המלחמה. אולי עדיין מוקדם לומר "בעקבות המלחמה", שהייה הגנו נתונים בהפסקת-אש המלחמה טרם נגמרה. מן ההכרח שגרשום דבר זה בתודעתנו על אף רצוננו לעבור מהפסקת-אש אל משא-ומתן לשלום. אמרתי לעיל כי מעמדנו בשתי החזיתות הוא איתן והגנו מחו-י-

1. דיון

למנוע את ההתקפה המתוכננת והמתואמת הזאת לשעת ה"שין", שעה שתיים בצהריים ביום הכיפורים, כפי שהתברר, ההתקפה נגד יחידותינו כפי שהן עמדו על רמת-הגולן ועל שפת תעלת סואץ.

לא זו הבעיה. השאלה המוצגת לכם בכל בית בישראל, והיא לא תוד מתשומת לבנו עד יתם הדור שלנו, היא: למה בין ראש השנה לבין יום הכיפורים לא גייסתם מילואים ולא קירבתם את הכלים? מה מנע מכם לעשות את הדבר הפשוט והיסודי הזה? מי מנע מכם לעשות את זאת? לפתוח במלחמה הוא דבר תמור מאוד. אלף פעמים צריך לשקול אם לעשות צעד כזה, ובצהרי יום הכיפורים זה היה בלאו הכי בלתי-אפשרי. אבל לנקוט אמצעי זהירות כנגד ריכוזים של האויב הגוברים והולכים לנגד עיניכם, על-פי מידע שקיבלתם בכל יום מערב ראש השנה ועד יום הכיפורים — מדוע לא נקטתם אמצעי זהירות אלה?

נשער בנפשותינו, אדוני היושב-ראש — ואני מדבר על הנושא הזה בכאב שאי-אפשר לבטאו בשפת אנוש, והוא צריך להיות קודם כל מנת חלקם של המסובים סביב השולחן הזה, בידיהם היתה ההכרעה — נשער בנפשותינו שאנחנו מגייסים את המילואים לפנות ביום הרביעי לפני יום הכיפורים ומקריבים את הכלים. 500 טנקים לרמת-הגולן, 700 טנקים לקרבת התעלה. עוד היו נותרים בדינו מאות טנקים שמישים, מצוינים, כעתודה אסטרטגית בשריון. 1,200 טנקים אלה היו מובאים צוגה ודרומה במובילים, כי לכך היה זמן במשך שלושה-ארבעה ימים, היו מובאים למקום בלי שחיקה והיו מוכנים על הצוותים המאומנים שלהם, הנערכים, הנפלאים ליד, לתנועה, לכיתור, לביתור, לאיגוף, לנצחון.

אז היו נוצרות שתי אפשרויות: האחת — המלחמה כלל לא היתה פורצת. מובן שהריגול הסובייטי המשתמש בסטיליטים המסתובבים מעל ראשינו יום וליל היה מגלה — לטובה — את הדבר, את ריכוזי כוחותינו להגנה על עמנו ואל ארצנו, ודמשק וקהיר היו מקבלות הדעה ממסוקבה: אל תתקיפו, היהודים מאורגנים, מוכנים, מחכים לכם.

הלואי והיינו זוכים לכך. כל מלחמה שנדחתה פירושה אי-מלחמה, הימנעות משפיכת דמים. ואם היא נדחית, אולי היא נדחית לזמן רב.

אפשרות שנייה — בכל זאת היו תוקפים, אבל המצרים לא היו צולחים את התעלה, בוודאי לא ב-70,000 רגלים, ב-900 טנקים ובמאות תותחים, לא בצפון ולא בדרום. צבא ההגנה לישראל היה מקיים את אשר הבטיח: נהיה ערוכים; אם ניסו לצלות, לא יעברו; אם יעברו, ימגורו. בצפון לא היינו נסוגים עד כדי למעלה ממחציתה של רמת הגולן, לרחבה, עד-כדי יצירת סכנה איומה לכל ישובי העמקים. מי כמונו זוכרים אותו יום א', אור ליום ב', כאשר קיבלנו את הידיעות הנכונות, ולא המטעות, ממה שהתרחש ברמת-הגולן. היינו שוברים את התוקפנות הסוריית, כפי שהיינו ממגרים את התוקפים המצריים באבה של תוקפנותם, כי היה לנו הכוח. אבל היכן היה אותו כוח בצהרי יום הכיפורים כאשר יצאו אויבנו בנפש לתקוף אותנו על מנת לנסות להכחידנו? היכן היו 1,200 הטנקים האלה? היכן היו

היו"ר י. ישעיהו:

ועדת הכנסת קבעה 4 שעות לדיון זה, והוא יהיה סיעתי כרגיל. רשות הדיבור לחבר-הכנסת בגין, ואחריו לחבר-הכנסת צדוק.

מנחם בגין (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, מורי ורבותי, חברי הכנסת. רב-אלוף אלעזר דוח, ראש המטה הכללי לצבאנו, אמר לפני יומיים את הדברים הבאים: "לו גוייסו המילואים אחרת והיינו סובלים פחות נפגעים. ההחלטה לא לגייס מילואים נתקבלה בדרג המיני-הצבאי הגבוה ביותר, על יסוד הערכה כי על אף כל הסימנים של ריכוזים המוניים של חילות מצרים וסוריה לא תהיה מלחמה בשלב זה." אלה דבריו הפומביים של הרמטכ"ל. אלה הם דברים פשוטים באימתם, נוראים בפשטותם.

עד עתה, גברתי ראש הממשלה וחבריה, ניסיתם לחיות עם כזב. לייתם מוכנים להכות על חטא איש על חזה רעהו ולטפוח על שכם עצמכם בטענה כי הבעיה שעמדה לפניכם בין כסה לעשור היתה האם לפתוח במלחמה.

בהיותך בלונדון גילית כי הרמטכ"ל ביקש אותך להבין את ההבדל בין מצב שבו אויבנו יפתחו לבין נתאים שבהם אנו נפתח במה שמכונה מלחמה מונעת. ומדבריו אפשר היה להבין כי זו הצעתו: אל גמתן, נפתח במכה מונעת.

לא ברור לי למה סיפרת זאת לעולם, גברתי ראש הממשלה, בלונדון. זה היה סוד ממלכתי כמוס. איש בישראל לא שמע עד אתמול שהרמטכ"ל הוא שהביא את ההצעה הזאת לפניך. מה נתפסתם לדברת כזאת גבולה? אין לה סכר, אין לה שיעור, אין לה גבול. אבל העם בישראל למד על סוד ממלכתי כמוס כזה — מלונדון.

אורי אבנרי (המחנה הדיקלי הישראלי):

זה לא הסוד היחיד ששומעים מהו"ן-לארץ.

מנחם בגין (גח"ל):

אתם החלטתם לא לקבל עתה, ומאז אתם מת-פארים בתבונתכם: צאו וראו, אנחנו לא פתחנו במלחמה. כלום זו הבעיה? מי מבין אנשי-מדינה הציע לכם לפתוח במלחמה? האם היו לרשותנו בצהרי יום הכיפורים כוחות יבשה, שריון וחיל רגלים בשתי החזיתות, הדרומית והצפונית, כדי להנחית מהלומה מונעת על האויבים? מי כמוכם יודעים שלא היו לנו כוחות כאלה כלל. עמדו יחידות צבאיות, כולן מורכבות מגיבורים, מלוחמים שטובים מהם לא קמו לשום עם. אבל הן היו זלות. נסיון לשלוח אותן להתקפה מונעת פירושו היה התאבדות.

נותר דק חיל האוויר לנסיון לתת מהלומה הקרויה מונעת. אבל ספק רב אם ממש ברגעים האחרונים, על-פי המציאות שנוצרה, אמנם יכול היה חיל האוויר למנוע את ההתקפה מצד הריכוזים העצומים של אויבנו, עם כל הציוד החדיש, טילי קרקע-אוויר, טילים אנטי-טנקיים, ארבעת אלפים טנקים שמישים להתקפה, דיביזיות משוריינות וממוכנות — ספק אם יכול היה

חוברת מ"ד, ישיבה תס"ו

— הודעת הממשלה על המצב המדיני (דיון) (בגין) —

להשיב לשאלה: למה לא גייסתם את המילואים? למה לא קירבתם את הכלים?

ממשלה הנכשלת בעניין המכריע והגורלי בחיי אומה, ובייחוד בחיי עמנו, המוקף אויבים השואפים להשמדתו, ממשלה זו מאבדת את האמון, אף אם היא מחזיקה בקרנות המזוכה של מה שהגברת מאיר קראה היום "סמכות מלאה". איזו סמכות מוסרית עוד יש לכם לאחר הכשלון הזה? איך אתם יכולים להעלות על הדעת כי אתם, בהרכב הזה, תנהלו את ענייני האומה הזאת לקראת הכרעות העלולות להרוץ את עתידה? לפיכך, גברתי ראש הממשלה, עם כל הכבוד, עצה לי אלך: מהר תלכי אל הנשיא ותמסרי לו את התפטרותך, ועל-ידי כך תהיה התפטרות הממשלה כולה. זו חובתך כלפי העם הזה, אם את רוצה לומר לו את האמת. הרמטכ"ל אישר את האמת, כפי שאנחנו ידענו אותה ואמרנו אותה לעם, לאחד שצבאנו גבר על אויביו, לא לפני-כן, מסיבה מובנת.

זה שבועות אינו אומרים כי זאת הסיבה לטרנדיה של 48 השעות הראשונות של הלחימה. לאמת יש כוח לטהר אווירה בעם; בהיפוכה — היפוכו.

ואם אתם יודעים את האמת — תסיקו את המסק"ג. כי היא חלק ממנה. אני קורא לממשלה להגיש לגנאי הודעה על התפטרות: על-ידי התפטרותה של הגברת מאיר, או על-ידי החלטה שתתקבל בישיבת הממשלה כחוק על התפטרותה ומסירת הודעה עליה לכבוד נשיא ישראל.

אך יש סיבה נוספת לקריאתנו זו. אדוני היושב-ראש, מישוה החליט שבשבוע הראשון של דצמבר צריכה להתקיים בזינבה ועידה הקרויה "ועידת שלום". מי החליט על כך? הממשלה? הכנסת? לא שמענו. אבל כמקובל בימים אלה מישוה מחליט בשבילנו — על הוועידה, על המשתתפים בה, ואפילו על תאריכה. הוועידה הזאת מכונה "ועידת שלום". גם ועידת מינכן נקראה "ועידת שלום". והיה עם שקיבל את גוויל צ'מברליין בפרחים ובתשואות כשהוא חוזר מגודסבורג מישוה החליט בשבילנו לזמן לזינבה בעשרת ימי דצמבר הראשונים ועידה הקרויה "ועידת שלום". לקראתה אמר אחד ממכונסיה, הנרי קיסינג'ר, את הדברים הבאים: "הצלחת המשא-ומתן תלויה בנסיגה של ישראל מן העמדות שכבשה במלחמת יום הכיפורים ובמלחמת ששת הימים". פשוט, ברור לכל הבריות. אם יהיה משא-ומתן בחסות אמריקה וברית-המועצות ועוד — קובע מזכיר המדינה של יחידתנו הגדולה כי הצלחתנו תלויה בנסיגתנו לא רק מקווי ה-22 באוקטובר או ה-24 באוקטובר 1973, אלא גם בנסיגתנו מן העמדות שלפי לשונו נכבשו בין ה-5 וה-11 ביוני 1967. בלעדי נסיגה זאת, לפי דבריו, אין הצלחה למשא-ומתן.

הוא מוסיף ואומר שלאחר הצלחת המשא-ומתן, התלויה כאמור בנסיגת ישראל כזאת, תעמוד בעיה רצינית מאוד של בטחון ישראל.

מורי ורבותי חברי הכנסת, אם מישוה רוצה לתת לעמנו ל.ס.ד. פוליטי, יזכור: היקיצה עלולה להיות מרה מאד. הבה נתבונן בעניינים פקוחות, אנחנו, נבחרי האומה, ללא כל הבל של סיעה, מתוך דאגה לעמנו ולעתידו, נטה אוון קשובה: מה אומר הנרי קיסינג'ר בשם ארצות-הברית של אמריקה, היום, לא אתמול?

התותחים? היכן היו הטנקיסטים? היכן היו התותחנים? הכלים עמדו בחניונים והבחורים היו עדיין בבתיהם.

מה שאני טוען, כבוד היושב-ראש ומורי ורבותי חברי הכנסת, יידיים ויריבים כאחד, אינו נלקח מדמיונו של אדם, אלא מהמציאות. הראיה — בערך מספרים-כאלה של כלים ריכוזו בבוא היום, היום השלישי-הרביעי-החמישי ללחימה, בשתי הזירות. ואז גברנו על אף כל התקלות הנוראות בגיוס, בכלים, בשחיקה, במהירות, בחפזון, בחוסר הציוד המתאים ובעירובב יחידות. על אף כל התקלות האלה — וזאת צריך לומר לתפארת צבא ישראל — גבר צבאנו, מחץ אויב, כיתר מחנותיו, אייף אותו מימין ומשמאל והיכה אותו שוק על ירך. למה לא גייסתם את הלוחמים? למה לא קירבתם את הכלים? איך הגעתם לקלות-דעת כזאת? איך אתם מנסים לחיות עם הכוז הזה, שכביכול הבעיה היתה אם לפתוח במלחמה? למה אינכם אומרים לעם כולו: בזה שלא גייסנו בעוד מועד כפי שיכולנו, טעונו, שגיגנו, חטאנו, ובגלל החלטה זו שלא לגייס עמד צבא ההגנה לישראל ב-48 השעות הראשונות ללחימה במצב של נחיתות כמותית ואיכותית, דווקא בחזיתות. כל הפילוסופיה של מעטים נגד רבים בשטח הצבאי היא, כי במקום המכריע, המתאים, מרכזים את האגרוף למכה המכרעת. הפעם קרה להיפך. אויבנו ריכוז את שני האגרופים, בשריון, בארטילריה, בטילים ובכל שאר כלי המשחית. אגרופים אדירים. ומולם — לוחמים מעטים, כלים ללא כל יחס מספרי לעומת אלה שהופעלו על-ידי האויב. משום כך עמדו גיבורינו ובגופותיהם עצרו את האויב — כפי שכולנו אומרים. אשרי העם שזכה לבנים כאלה, אך אי-אפשר לומר: אשרי העם שממשלה כזאת לו.

איך הגעתם לקלות-דעת כזאת? שתי ישיבות ממשלה נתקיימו בין כסה לעשור. הישיבה השנייה היתה ביום רביעי לפני יום הכיפורים. אני יודע ממקור נאמן לחלוטין שהגברת ראש הממשלה אפילו ברמז לא סיפרה לממשלה שיש בעיה כזאת, כדי לאפשר לה לדון בשאלה האם לגייס או לא לגייס — ביום הרביעי לפני יום הכיפורים של השבוע הגורלי ההוא. אבל הרמטכ"ל אומר שהחלטה לא לגייס נלקחה בדרג המדיני והצבאי העליון. מיהו הדרג הזה? ממה הוא מורכב?

למחרת היום, ביום החמישי של השבוע, נתקיימה ישיבה של ועדת החוץ והבטחון. ראש הממשלה אומרת תמיד: אסור לספר מה היה בישיבה של ועדה זו. אבל מותר לומר מה שלא היה בה. אפילו ברמז קל ביותר לא סיפרה הגברת ראש הממשלה, שהשתתפה בישיבה לאחר שובה משטרסבורג ומווינה, על בעיה כזאת. המדיעין הצבאי מוסר לנו כל יום על ריכוזים גוברים והולכים של אויביו בשתי החזיתות, וגייס — אין. אבל לא אחזור על השאלה מי הוא הדרג המדיני העליון. זה עניינכם, רבותי חברי הממשלה. אתם, שלא ידעתם דבר, אתם, שלא נתבקשתם להחליט דבר בעניין הגורלי, המכריע, בחיינו, אתם צריכים לקבוע מה לעשות עם עצמכם. אם אתם משלימים עם מעמד של מנהלה משדרים עליונים — עניינכם הוא. אבל אנחנו לא ניכנס לסוגיה זו. בשבילנו קיימים בית-נבחרים וממשלה, ולפי החוק נושאת הממשלה באחריות משותפת לפעולותיה, לאמור: מחלילה והחלטותיה, בפני הבית הזה. כל הממשלה כולה. אין מוסד אחר האחראי, ובפני הבית הזה עליכם

החלטתכם. והנה אתם אומרים: אבל איפה הבטחון? לזה משיב הנרי קייסינג'ר: אנחנו ניתן לכם את בטחון-כם, ערובה, ותהיו מדינת חסות.

זו משמעות הוועידה שתאריכה נקבע בשבילנו. ולכן מבחינת האינטרס הלאומי העליון, גברתי ראש הממשלה וחבריה, הגישו את התפטרותכם. אין לכם מנדט לקבל התחייבויות בשם העם הזה, הנוגעות לארץ ישראל, לבטחון הלאומי. וחד הוא. שום מנדט אין לכם. גם שר הבטחון אמר את זה בפומבי. אכן, תם המנדט שלכם. למעשה הוא תם אפילו על-פי החוק ב-20 באוקטובר. כל כך למה? בחוק כתוב: נבחרה כנסת חדשה, רואים את הממשלה כאילו התפטרה ביום הבחירות. אילו היו הבחירות מתקיימות ב-30 באוקטובר, היו רואים אתכם כחוק כאילו התפטרם באותו היום. הן נדחו. מדוע? רק בגלל המלחמה. אבל העם בחר את הכנסת לפני ארבע שנים; ארבע שנים אלה חלפו. כהונתה של הכנסת הזאת הואריכה רק בגלל מה שמכונה כוח עליון. עם תום ארבע שנים אין לכם מנדט. ומשום שאין לכם מנדט מטעם העם לכנסת, אין לכם מנדט מטעם הכנסת שתקופת כהונתה פגה. ואת זה עליכם להמחיש, פשוטו כמשמעו, על-ידי אקט ממלכתי מכובד: הליכה אל הנשיא.

או יהיה ברור לכל באי-עולם שאינכם אלא ממשלת מעבר. לא תצטרכו להסביר את הדבר. ממשלה, כאמור בלעז המשפטי המקובל: *in statu demissionis* - במעמד של התפטרות. ואז תאמרו לכל אלה שקבעו בשבילכם את התאריך: איננו יכולים להתחייב בשביל העם שום התחייבות רצינית, שום התחייבות לגבי עתיד הארץ והעם הזה. ומשום כך זה לא יהיה ב-10 בדצמבר; יהיה בינואר. צריך לנהל משא-ומתן על חוזה שלום בינינו לבין אויבינו. אנחנו תמיד חייבנו משא-ומתן כזה, בלי משכנתה של התחייבות לביצוע החלטה 242 והתחייבות לחלוקת ארץ ישראל מחדש, לנסיגה. אבל על חוזה שלום צריך להיות מוכן לדון בשווים עם שוים, כל אחד לפי הצעותיו. אבל אתם אינכם יכולים בדצמבר. בר לנהל משא-ומתן כזה, כי אין לכם מנדט.

העם יבחר בכנסת חדשה ב-31 בדצמבר שנה זו, וכעבור שבועות מספר יתכן הכנסת ותקום ממשלה על-פי הכרעת העם. הממשלה שתהיה לה סמכות מטעם העם הבוחר ומטעם הכנסת הנבחרת היא תנהל את המשא-ומתן.

אדוני היושב-ראש, גם ביחס להסכם סאדאת-קייסינג'ר האחרון גילתה הממשלה מידה רבה של קלות-דעת. ראש הממשלה סיפרה פה שבועיין זה התייעצה עם ועדת החוץ והבטחון וגם עם ראשי האופוזיציה. עם כל הכבוד, עלי לתקן את דבריך. אילמלא היית משמיעה אותם, לא היית מוכיח אותם.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

אמרתי שבקשר לעניין זה הסכמתם לדחיית ישיבת הכנסת.

מנחם בגין (גח"ל):

כן, אינני מכחיש את זה. באשר לדחיית ישיבת הכנסת - כן. סליחה, אם בזה טעיתי, אני מוכן לתקן את טעויתי.

אני רק רוצה לומר - משום שאני קורא רשימות מסוימות ומקשיב לשמועות מסוימות חובתי לומר

הוא אומר שהצלחת המשא-ומתן תלויה בנסיגתנו המוחלטת כמעט. "מוחלטת" צריך לומר; את ה"כמעט" לא צריך לשכוח. זה בדיוק. ואם אכן נבצע את הנסיגה הזאת, אזי תהיה בעיה רצינית מאוד של בטחוננו. במלים אחרות: הוא מודה שעל-ידי נסיגה זו יעמוד בטחון ישראל בסכנה חמורה. אחרת אין בעיה רצינית. אין פלא. הוא יודע. אילו חלילה ביצענו את הנסיגה הזאת כפי שהוא דורש אותה לקראת ועידת ז'נבה, היו כל ערינו ומושבותינו, אולי חוץ מחיפה, בטוחו האש של האויב, בשלוש חזיתות. ולא רק בטוחו של תותחיו, אלא גם בטוחו של הקטישות, שבעליהן הודיעו במפורש ששום הפסקת-אש אינה מחייבת אותם, גם לא זו האחרונה, ה"מעוצבת" בקילומטר ה-101.

האם יש עם בעולם אשר נדרש ממנו ככה לוותר על בטחון הלאומי? האם יש למישהו הזכות - ויהיה חזק כפי שיהיה - להגיש לעם זה, עם כל נסיונותיו, תביעה כזאת?

אבל אז אומר ד"ר קייסינג'ר: אמנם כן, זאת תהיה בעיה רצינית מאוד לבטחון ישראל; ישראל בעצם תוותר על בטחונה, אבל לנו יש תרופה: ניתן לה ערבויות. הוא גם מדינאי, גם סופר וגם היסטוריון. הוא, מר קייסינג'ר, צריך לזכור: ב-1924 נחתם החוזה המפורסם בלוקרנו, ערובה של האימפריה הגדולה ביותר בימים ההם, בין השאר לקיום האוור המפורז בריינג'ר. ב-1934: הצרפתים, אם אתם רוצים להתנגד לשיגור הצבא הוא לריינג'ר, תילחמו בעצמכם. את שומעת, גברתי ראש הממשלה, את הצליל הזה? "תילחמו בעצמכם". ב-1938 כבר נלקח חבל הסודטים מצ'כוסלובקיה. הערובה? ... אנחנו יודעים מה קרה ב-1938 לחבל זה ולצ'כוסלובקיה כולה.

אדוני היושב-ראש, בפרלמנט הבריטי היתה תקרית אופיינית מאוד לפני שבוע. סר אלק דאגלס-יום, שר החוץ הדיוס של בריטניה, שליווה את נוויל צ'מברליין לגודסברג, סיפר נוכח האמברגו שהטיל על ציוד לישראל בעצם ימי לחימתנו על נפשנו, שאם ישראל תהיה באמת בסכנה, יבטל מיד את האמברגו ויצא לשמור על ישראל. קם החבר הסוציאליסט של הפרלמנט, פאג'ט, ואמר לו: זה בדיוק מה שהבטחתם במינון לצ'כוסלובקיה. ביקה. השיב סר אלק דאגלס-יום ככה: *But now it is meant*.

בשנות החמישים הראשונות ניתנה ערובה, הצהרת שלוש המעצמות. באיזה מבחן עמדה עד מבצע קדש? ב-1957 ניתנה ערובה. הנשיא אייזנהאור, בשם המעצמה הגדולה ביותר, הביטח: אם יחסמו לכם את הדרך לגודסברג, יש לכם זכות להפעיל על סעיף 51 ל... מגילת האומות המאוחדות. את דעת לספר, גברתי ראש הממשלה, שלאחר נסיגתנו ניתנה לך הבטחה אמריקאית מפורשת שהצבא המצרי לא יחזור לעזה. הוא חזר תוך 24 שעות. את אצת למר דאלס ואמרת לו: הרי הבטחתם לנו, מדוע אתם משלימים עם נוכחות הצבא המצרי בעזה? והוא השיב ככה: נכון, הבטחנו. ובכן מה? האם תעשו מלחמה חדשה?

אחר כל אלה אנחנו חייבים לומר: האם נוותר על בטחוננו למען ערובתם? אין ערובה שתוכל לערוב לקיומה של ערובה.

זאת נזכור. אבל אתם, רבותי חברי הממשלה, עליכם להיזהר, משום שאתם מחוייבים בנסיגה על-פי

חוברת מ"ד, ישיבה תס"ו

— הודעת הממשלה על המצב המדיני (דיון) (בגין, כרמל, לנדאו, אבנרי, ישעיהו, אליעד, בן-פורת) —

משחתות נוספות, לא נותנת לשיירת אניות לעבור לאילת. לא הכריזו על בלוקדה? הקלה.

ובכן, אתם חשבתם שצריך לחתום על ההסכם הזה. מה השמחה? שישו בני מעי. או כמו שאמר איש חכם: סיסקו בני מעי. ואתם ידעתם שהמצרים — —

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
מי אמר "שישו בני מעי"?

מנחם בגין (גח"ל):
מי אמר?

— אתם ידעתם שהמצרים מפרשים את ההסכם כזה פירוש שלהם, והם לא ויתרו עליו. וחתמתם עליו. ועכשיו אומרים: מבוי סתום. והלוואי שישוחררו שבוינו. היום עדיין לא באו. הלוואי, והגענו לאיזה חילופי דברים, ולא רק דברים, עם הפינים. קלות-דעת. אדוני היושב-ראש, קודם, במשך כל השנים, בארץ ישראל היתה קריאה: אין ברירה. איזה כוח אדיר היא נתנה לנו? אין ברירה אלא לנצח. לעמוד. כך זכינו. היום הפכה ממשלה זו את הסיסמה להיפוך משמעותה: אין ברירה אלא לקבל תנאים, תאריך להפסקת-האש, 338, קשר עם ביצוע 242. אין ברירה. אנחנו אמרנו שלא נקבל בכוחות האו"ם מדינות שאינן מקיימות אתנו יחסים דיפלומטיים. ישגן. אין ברירה. הסכם נוסף — אין ברירה. האם אינכם מרגישים את הסכנה שבהיפוכה של הסיסמה הזאת, עם כל הכוחות, בתוך עם המוקף אויבים?

אנחנו אומרים שיש ברירה. קודם כל צריך לספר לעם את האמת על רצון האויבים, והיום הזה אומר בטאון בארץ ערבית מתונה ששמה לבגון את הדברים הבאים: "אפילו תיאלץ ישראל בוועידת שלום בלונדון לחזור לגבולות 1967 אין פירוש הדבר סיום המאבק. על המאבק להיפסק רק עם עקירת הישות הציונית." כל אויבנו מוסיפים לרצות בהשמדתנו. זאת האמת. את האמת הזאת צריך לספר לעמנו בארץ ולעם הגדול ברחבי תבל ולכל ידידנו בכל הארצות החפשיות.

יש לנו כוח אדיר. יש בארצות-הברית יהדות שכמותה לא היתה מאז קם עמנו. צריך לספר לה מה משמעותם של דברי הנדי קסינג'ר. גם אליו צריך להפנות משפטים ספורים מעל במה זו: יהודי אתה. אינך הראשון שהגיע למשרה גבוהה בארצות מושבו. זכור את העבר. היו יהודים כאלה אשר מתוך תסביך שמא יגידו כי בגלל יהדותם הם מפנים את פעולתם לטובת עמם, עשו את ההיפך, על-פי המאמר המפורסם של אחד העם: "עבודת בתוך חיות". ייחר גא, ד"ר קסינג'ר, מפני עיוות כזה של מה שהוא חושב כאוב-ייקטיביות, כביכול.

מדרכי בן-פורת (המערך, עבודה-מפ"ם):
חבר-הכנסת בגין, האם היית אומר לו זאת באמת לו היית לידו? האם היית אומר לו זאת?

מנחם בגין (גח"ל):

בהחלט. לא זו בלבד שהייתי אומר לו זאת; אני מקווה להיפגש אתו פעם שנייה ואומר לו זאת.

(קריאות)

ויעמוד מאחורינו כוח אדיר במאבק זה על עתיד עמנו. אבל את המדיניות החדשה צריך קודם כל לבסס

לציבור: בפני ועדת החוץ והבטחון של הכנסת אתם מביאים החלטות שלכם בדיעבד.

משה כרמל (המערך, עבודה-מפ"ם):
לא תמיד.

מנחם בגין (גח"ל):
תסלח לי, חבר-הכנסת כרמל, אני מדבר על הכלל.

חיים לנדאו (גח"ל):
גם במקרים היוצאים מן הכלל דחיתם את העצות. אבל בדרך כלל לא הבאתם לפני הוועדה בעיות בטרם החלטה. לא עניין הפסקת-האש ולא עניין האספקה לארמיה. אתם מביאים את הכל פוסט מורטם.

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):
הוועדה כולה היא בדיחה אחת גדולה ונושאת באחריות לכל האסונות שקרו, יותר מכל מוסד אחר. אתם אחראים לכל מה שקרה יותר מכל גורם אחר, לכל המחוללים, לכל ההערכות.

היו"ר י. ישעיהו:
חבר-הכנסת אבנרי, לא קיבלת רשות הדיבור.

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):
איך אתם מתחמקים מאחריות? אתה חבר הוועדה זה שנים. הסכמתם לרמטכ"ל הזה, הסכמתם לשר הבטחון הזה, הסכמתם לראש אמ"ן הזה. איך אתם לא אחראים כמו כל האחרים?

היו"ר י. ישעיהו:
חבר-הכנסת אבנרי...

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):
איך אתם מתחמקים מאחריות?

היו"ר י. ישעיהו:
חבר-הכנסת אבנרי, אני קורא אותך לסדר.

מנחם בגין (גח"ל):
חבר-הכנסת אבנרי, קריאות אלה שלך אינן ראויות לתגובה.

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):
הוועדה אחראית בפני העם כמו הממשלה.

מנחם בגין (גח"ל):
באשר לידידי חבר-הכנסת ד"ר רימלט ולי, גברתי ראש הממשלה, אנחנו תמיד ניהנה משיחות אתך. אבל בכל השיחות הודעת לנו בדיעבד, מלבד בפעם אחת ויחידה, על הסכם קסינג'ר — סאדאת. ואו העירונו לך את הערותיני, אבל לא התחשבת בהן.

מדוע אמרתי שבקלות-דעת קיבלתם את ההסכם הזה? אדרבה, מדוע עשיתם פסטיבל כזה? עשיתם הסכם מסויים, לכל הדעות. מה מקבלת מצרים בהסכם זה? החייאתה של הארמיה השלישית, המבותרת, הנצורה, שנידונה לכניעה. מה אנחנו קיבלנו? הבטחה לשיחרור שבוינו במצרים, לא כל שבוינו. ואנחנו יודעים שהבעיה הנוראה ביותר קיימת דווקא לגבי השבויים שלנו בסוריה. עד כאן, ולא אוסיף. והבטחה מצד מצרים בעניין הקלה במצור ששמו על אילת בבאב-אל-מאנדב. הקלה. איך אמרו המצרים? לא הכרזו על מצור, לא צריך להכריז על ביטולו. יש שם משחתת מצרית, שתי

המודיעינית שנתגבשה על יסוד מידע זה וההחלטות בענין גיוס המילואים; וכוננות הכוחות הסדירים של צה"ל, תכנית הפריסה של צה"ל לקראת אפשרות של התקפת אויב ומידת הביצוע של תכנית זו הלכה למעשה. הבידור הזה צריך להתנהל בדלתיים סגורות בגלל האופי הסודי של הנושאים העומדים לבדיקה. אבל הדין-וחשבון הכולל את הממצאים והמסקנות צריך להיות מובא בשלמותו לפני הממשלה ולפני ועדת החוץ והבטחון לשם הסקת מסקנות, ויש לפרסמו ברבים, חוץ מאותם חלקים המחייבים סודיות מטעמים של בטחון המדינה.

עיקר מטרת הבדיקה הוא בירור העובדות לשם הפקת לקחים מעשיים לעתיד, אם כי אין להירעת מהסקת מסקנות אישיות אם הדבר יתחייב מתוך ממצאי הבדיקה.

אדוני היושב-ראש, הנושא המרכזי העומד היום לדיון הוא ההסכם בענין סדרי הפסקת-האש וחילופי שבויים שנחתם שלשום בין ישראל ומצרים. מבחנו של כל הסכם, ובפרט של הסכם בין מדינות, הוא בביצועו. במבחן הביצוע יועמד ההסכם בימים ובשבועות הקרוי-בים. איש מאתנו לא השלה את עצמו שהביצוע יהיה חד וחלק. התקלות כבר התחילו ואין ספק שבתהליך ההתדיינות על ביצוע ההסכם צפויים פירושים מנוגדים וסיבוכים לא-מעטים; ואין להרפות אפילו לרגע אחד את הכוונות הצבאית שלנו.

בשלב זה אנחנו יכולים לדון בהסכם רק לפי הטקסט שלו ולפי המשתמע מן הטקסט, ומבחינה זו אין לי ספק שהוא ההסכם הטוב ביותר שיכולנו להשיג בנסיבות הקיימות. יכולנו לחתום עליו או לא לחתום עליו, אבל לא יכולנו לשפר אתו.

לא ייתכן הסכם אלא אם הוא נותן לכל אחד מהצדדים דבר שהוא חשוב וחיוני לו. הדבר העיקרי שהעיק על מצרים הוא הבטחת אספקה סדירה לארמיה השלישית ולעיר סואץ. דבר זה הובטח למצרים במסגרת ההסכם. מה נותן לנו ההסכם? הוא נותן לנו, אם יבוצע — ואני מודיש את ה"אם" — המשך הפסקת-האש, חופש השיט במצרי באב-אל-מאנדב, שיחרור השבויים והמשך הכיתור הצבאי של הארמיה השלישית.

כאשר עומדים לפני הכרעה מדינית לא די להביע דאגות וחששות, כפי שעושים דוברי האופוזיציה. עם כל הדאגות והחששות — וכולנו מודאגים ולכולנו חששות — הייבים להכריע. וההכרעה איננה בין הסכם זה ובין הסכם טוב יותר לישראל, אלא בין הסכם זה — עם כל החששות — ובין לא-הסכם. הקשבתו בתשומת-לב רבה לדברי חברי-הכנסת בגין ולא שמעתי מפיו דבר מפורש בענין היסודי העומד היום לדיון: האם הממשלה צריכה היתה לחתום על ההסכם הזה כמות שהוא, או צריכה היתה להימנע מלחתום עליו? על כל השאלות השונות שמענו דברים ולהבים, אבל מהשאלה הקוני-קרטית האחת הזאת שבמרכז הדיון המדיני היום התחמק חברי-הכנסת בגין ולא שמענו מפיו שום עמדה ברורה.

(קריאות)

יעלה הוא או חדרו לסיעה ויסביר.

יצחק בן-אהרן (המערך, עבודה-מ"פ):
יעלה מישהו מהמפלגה הליברלית.

על האמונה בצדקתנו. איך אפשר לטעון לצדקת ענייננו אם עד היום משתמשים אתם במונח "שטחים כבושים" והתחייבתם לסגת מהם? אם הם כבושים, על-פי הדעה שלכם, שואלים אתכם: כמה זמן עוד יהיו כבוש? שים? צדקתנו — ארץ ישראל, מולדתנו, ארצנו. אין מחלקים אותה. בלעדיה גם אין לנו בטחון. צדקתנו — יצאנו למלחמת התגוננות כדי לשמור שאותם שטחים, אשר שימשו בסיסי תוקפנות לאויב, לא תהיה בהם חזרה על התוקפנות. זוהי צדקתנו. אבל אתם הורסים את היסוד למערכת המדינית הגדולה למען עתידנו, את צדקת ענייננו. על הצדקה זו נוכל לבנות את המדיניות החדשה.

אדוני היושב-ראש, יש שותפות אינטרסים עמוקה בין העמים בני-החורין לבין ישראל חזקה, ואת זאת צריך להעלות על נס. אין שום כורח שהקומוניסטים ישלטו על המזרח התיכון ועל המפרץ הפרסי ובאופן סופי על כל מקורות הנפט באזור, ואנחנו מונעים את השתלטותו. אנחנו מדינה חזקה, מדינה שבטחונה ברור לכל, וצדקתה לעיני העולם. יש ביררה. יש לנהל מדיניות חדשה, והעם יחליט גם על הנהגה חדשה.

אדוני היושב-ראש, אנחנו, חברי ועדת החוץ והבטחון, ביקרנו אתמול בסני, במצרים. ראינו דברים שקשה להאמין בהם אם אין רואים אותם בעיני אנוש. ובכן, עצוב שדה-הקרב עם מאות טנקים, תותחים, ואנו יודעים מה קרה לאנשים שנהגו בהם, הן בני עמנו, הן חיילי האויב. עצוב. ראינו גם את חיילינו. ראינו אותם ואת מפקדיהם המהוללים. שמענו אותם. יכול אני לומר שצבא זה הוא אדיר כוח ורוח. לא, לא נתפאר, אבל על-פי האמת נאמר: צבא טוב ממנו לא קם. מקור אמונתנו, צדקתנו. לכן יכולים אנו לומר היום, באמונה רבה בעתידנו, בהתגברות על אויבינו, בבטחון לישראל, בשלום שיבוא: מה טובו חייליך, יעקב, מגיניך, ישראל.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת צדוק, ואחריו לחברי-הכנסת רפאל.

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה-מ"פ):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, יש הרבה שאלות חמורות הנשאלות בציבור על אשר קרה בין ראש השנה ליום הכיפורים, וחובה עלינו לערוך בדיקה יסודית ולהשיב על השאלות תשובה ברורה. אני מקנא במי שלא רק שואל שאלות, אלא גם ידע מראש, ללא בדיקה, את כל התשובות.

לא ניתן היה לקיים את הבדיקה כל עוד נמשכו הקרבות וטרם הגענו להסדר של הפסקת-אש. עכשיו צפויה לנו אולי אתגרתה המאפשרת לגשת מיד לבדיקה הדרושה, ויפה שעה אחת קודם.

מטרתה של הבדיקה היא קודם כל קביעה מוסמכת של העובדות. לשם כך דרוש, לדעתי, גוף המורכב ממספר קטן יחסית של אנשים בעלי ידע ונסיון בתחומים שיעמדו לבדיקה, אשר יגשו לעניין ללא דעות קדומות ואשר ייהנו מאמון מקסימלי של הציבור כי יעשו את מלאכתם ללא משוא פנים.

המכנה המשותף לכל נושאי הבדיקה הוא: הכוונות של צה"ל ערב מלחמת יום הכיפורים. נושא זה כולל בדיקת המידע המודיעיני שעמד לרשותנו, ההערכה

עוד לא נולד החכם - אולי חוץ מדוברי האופוזיציה - שיכול לנהל משא-ומתן במגמה להגיע להסכם בלי נכונות לויתורים כלשהם. אבל תכתיב, ויתור בעניין חיוני - לא. וידינו האמריקאים חייבים לדעת - ובמשא-ומתן האחרון ניתן להם שיעור לדוגמה - שכל שיקרה לנו ידיונתה של ארצות-הברית כמקור יחיד של אספקה צבאית לישראל, כנחו יחיד להרתעה אפקטיבית של הסובייטים מפני התערבות ישירה במזרח התיכון, נדע להיאבק גם עם הממשל של ארצות-הברית על החיוני לנו; וכוח עמידתנו במאבק זה אינו מבוטל. מדיניותה ועמדותיה של ישראל ייקבעו ב'ירושלים ולא בווינגטון. שום דבר בלעדינו לא יוכרע בלעדיו. ערובות כסופות לבטחון - כן; ערובות כתחליף לבטחון - לא.

אדוני היושב-ראש, עם כל המכשולים הצפויים עוד בדרכנו, חייבים אנו לכונן את צעדינו גם לאפשרות שיהיה משא-ומתן לשלום. יש לקח אחד גדול מן המלחמה הוואת הן לערבים והן לנו. מלחמה זו התחילה כאשר כל היתרונות הם לצד האויב: היתה להם עליונות בתחום הנשק, ודאי מבחינת הכמות, אבל בכמה דברים גם מבחינת האיכות; בידיהם היתה היזמה לפתיחה במלחמה; ובגלל הערכה מודיעינית שנתבררה כמוטעית בה בידיהם אי רק יתרון היזמה, אלא גם יתרון ההפ"ת. אכן מלחמה כפי שנסתיימה, היא נסתיימה - במחיר יקר בדם בנינו - בנצחון של ישראל בשתי החזיתות, הרי שאין לערבים סיכוי להכניע את ישראל במלחמה. אבל יש במלחמה זו גם לקח לישראל, והוא שבמצב המדיני הבין-לאומי ובמצב הצבאי באזור אין לישראל סיכוי להכניע את הערבים במלחמה.

מה המסקנות המתחייבות מכך? חברי-הכנסת בגין נוהג לדבר על שתי אסכולות המתייצבות לפני הציבור להכרעה. אצל צריכה להיות הכרעה בין שתי האסכולות - כן יהי. מצד אחד האסכולה הדוגמטית, שגח"ל מייצג אותה, האסכולה הגורסת את התורה של "אף שעל", שמשמעותה המעשית, בנסיבות המדיניות והצבאיות הקיימות, היא ויתור מראש על כל סיכוי, על כל תקווה, להסדר ולשלום. ומן הצד השני האסכולה העניינית, שהמערך מייצג אותה, הגורסת נכונות למשא-ומתן כן על בסיס של "תן וקח", על בסיס של ויתורים הדדיים, תוך שמירה קפדנית על האינטרסים החיוניים של ישראל ובטחוונה. עלינו לערוך כבר עכשיו את מחשבותינו ואת תכניותינו לקראת משא-ומתן.

יש משמעות נוקבת בחירה זו בין שתי האסכולות במישור היחסים בינינו ובין ארצות-הברית. אסכולה אחת מירושה: נגטיביסם קפוא, המשיב ב"לאו" על כל הצעה אמריקאית - לאו ליזמת רוג'רס מאוגוסט 1970, לאו להחלטת מועצת הבטחון על הפסקת-האש, לאו להסכם שנחתם זה עתה בינינו ובין המצרים; עמדה של "לא, לא, לא", שמזכירה להביא אותנו לקרע עם ארצות-הברית.

אסתר רזיאל-נאור (גח"ל):
מה מביא אתכם, כן, כן?

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה-מפ"ם):
ולעומתה האסכולה השנייה, המנחה את המערך, שמשמעותה שמירה על מערכת היחסים עם ארצות-הברית, הבטחת המשך התעצמותו של צה"ל, הבטחת

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה-מפ"ם):

אני רוצה לציין חמישה דברים: ראשית, ההסכם פותח סיכוי - לא בטחון, אבל סיכוי - להמשך הפסקת-האש; אי-חתימת ההסכם היתה מגבירה את האפשרות של חידוש הקרבות. שנית, אם המצרים יקיימו את ההסכם - ואני שוב מדגיש את ה"אם" - ישוחררו השבויים שלנו במצרים; אי-חתימת ההסכם היתה דוחה את שיחרור השבויים לזמן רב. שלישית, אם המצרים יקיימו את ההסכם - ואני שוב מדגיש את ה"אם" - ייפתחו מצרי באב-אל-מאנדב לשיט ישראלי; אי-חתימת ההסכם היתה משאירה את ההסכם אל; רביעית, ההסכם נחתם תוך הבנה והסכמה בינינו ובין ארצות-הברית אחרי התדיינות קשה בינינו לבין האמריקנים בעניינים חיוניים לישראל; אי-חתימת ההסכם היתה פוגעת ביחסינו עם ארצות-הברית ובאינטר-סים חיוניים שלנו המבוססים על חמישים, וחמישים, וההסכם שנחתם הוא אולי צעד ראשון בדרך הארוכה להסדר ולשלום; אי-חתימת ההסכם היתה סותרת אף את הפתח הצר הזה. אינני מהסס לומר: גם אם ביצוע ההסכם יעלה על שרטון, הרי מבחינת יחסינו עם ארצות-הברית וחובתנו לעצמנו טוב שחתמנו משלא חתמנו.

אדוני היושב-ראש, ההסכם הזה והמשא-ומתן שקדם לו הוא, לדעתי, דגם למדיניות ישראלית נבונה כלפי ארצות-הברית. היתה יזמה אמריקנית להסכם בין ישראל ומצרים על סדרי הפסקת-האש וחילופי שבויים עם מצרים. ראש הממשלה טסה לווינגטון ובשיחותיה עם נשיא ארצות-הברית ועם מזכיר המדינה עשתה גם ויתורים - כן, ויתורים - כדי לקרב ככל האפשר את העמדות של ארצות-הברית וישראל. דאי שהיינו מעדי-פים הסכם שלא יכלול הסכמת ישראל לאספקה כלשהי מסכמתנו לנקודות ביקורת של האו"ם היתה ויתור מצדנו. דאי היינו מעדיפים הסכם שלפני נקודות הביקורת בנתיב האספקה יהיו ישראליות. בלבד; הסכמתנו לנקודות ביקורת של האו"ם היתה ויתור מצדנו. דאי שהיינו מעדיפים שלא יהיה בהסכם כל איזכור של קווי ה-22 באוקטובר; הסכמתנו לאיזכור קווי ה-22 באוקטובר, אפילו באתו קונטקסט רחב שבו אוזכר, היתה ויתור מצדנו. אבל ראש הממשלה עמדה בתוקף על כמה עניינים עיקריים שהם חיוניים לישראל: היא עמדה על כך שהאספקה לעיר סואץ ולארמיה השלישית תהיה לא-צבאית בלבד; היא עמדה על כך שהפיקוח על האספקה יהיה גם בדי צה"ל, כי אין אנו סומכים על הפיקוח של האו"ם בלבד; והיא התנגדה לכל התחייבות, מפורשת או משתמעת, ולכל הכרה בעקרון של חזרה לקווי ה-22 באוקטובר. עניינים אלה חיוניים לישראל, מפני שהם הכרחיים כדי להבטיח שהארמיה השלישית תישאר מכותרת; כי הכיתור של הארמיה השלישית הוא יתרון לישראל, הן למקרה של משא-ומתן מדיני והן למקרה של חידוש הקרבות, ועל יתרון זה לא היינו מוכנים לוותר.

מי שמתאר את ההסכם הזה, כפי שמתארים אותו דוברי האופוזיציה, כקבלת תכתיב של ארצות-הברית מתעלם במודע מאותו שלב במשא-ומתן שבו ידענו להגיד "לא" לאמריקאים, כאשר הדבר נגע בעניין חיוני לנו. וההסכם נחתם תוך הסכמה בינינו ובין ארצות-הברית בלא שוויתרנו בעניינים חיוניים. אני רואה בעמדתנו במשא-ומתן עם האמריקאים, שקדם להסכם, קו מנחה להתנהגותנו בעתיד: ויתורים במשא-ומתן - כן.

הפעם ימצא אותנו האויב מוכנים ודרכים ומסוגלים להנחית לו מכה ניצחת. מוטב שגם הוא לא ישגה באשליות. אם צה"ל מופתע, שהתגייס רק אנב לחימה, הצליח לגבור על כל הכוחות התוקפים, להדפם ולהכותם, הרי דאי שצה"ל ערוך יצלח, בעזרת ה', לשבור כוח התוקפים עד תום.

זהו בעצם גם חשבון ולקח לאויב ממלחמה זו, שעל ישראל לא יוכל לגבור בכוח; ואלה - החשבון והלקח - מהיבנים להרתיעו מהרפתקאות דמים ולהביאו למחשבת ההסדר והשלום.

ההחלטה 338 של מועצת הבטחון כוללת סעיף מחייב בעת פתיחת משא-ומתן בין הצדדים בדבר הסכם שלום. לפי פירושו מוסמך בדרג מעצמתי עליון הכוונה היא למשא-ומתן ישיר בין נציגי הצדדים, דבר שהוא טבעי ומונבן ויכול להקל ולקרב. ייתכן שבפגישות הקצינים אפשר להאזין התחלה לכך. בעצם היוזמן הישיר של נציגי הצדדים אין, לדעת, משום הישג כשלעצמו, שכדאי לשלם מחיר כלשהו תמורתו, כשם שבהעדרו אין לראות הפרעה ומניעה למשא-ומתן. לדדי הוא יכול גם להתנהל באמצעות מתווכים בקרבת מקום, בצורת רדוס או בכל צורה אחרת. לא צורת המשא-ומתן היא הקובעת. חשובים נכבנו ותוצאותיה. דעה זו השמענו בזמן שהיתה עוד כמעט דעת יחיד, והיא נכונה ותופסת גם היום. תיווכה של ארצות-הברית הוא רצון, ובתנאים הנתונים הוא יכול גם להיות מקובל ויעיל. אם הכרחי הדבר שגם ברית-המועצות תשמש מעין שושבין או פטרון לשיחות אלה, יש להשלים עם כך בתנאי שתחילה יוסדרו היחסים הדיפלומטיים בינו לבניה.

אולם, חברי הכנסת, השאלה היא במה תבוא ישראל למשא-ומתן, בנוסף על נכונותה העקרונית לשלום יציב ובר-קיימא. למשא-ומתן רציני ובר-סיכויים יש לבוא מצוידיים בהחלטות ברורות, ברעיונות מגובשים, בתכניות ומפות מפורשות והצעות מוסמכות לפתרון בעיות מסובכות. אני מרשה לעצמי לקבוע שעד עתה, עד רגע זה, אין כל תכנית ממשלתית מוסמכת; וכל רעיון, אף של האישיות המרכזית והדגולה ביותר, אינו אלא רעיון על אחריותו הפרטית של משימיו. כנסת זו, שמועד כהונתה תם, אינה יכולה ואינה רשאית, לדעת, להכריע בשאלות גורליות אלה, שהעם מחולק בהן. כל ממשל דמוקרטי מסוגל להבין לטענה שיש לשאול את דעת העם תחילה ולא יראה בה דחייה של התחמקות. על אף מצב-הרוחות והמתיחות בצבא ובעורף היא הכרח לקיים את הבחירות במועדן החדש, ללא דחייה נוספת, כדי לעמוד על רצון העם ושאיפותיו.

ודאי שיש מידה של סבירות בהנחה כי מהלכי המלחמה ודרכי גיהולה יביאו לידי רביצה בעמדות פוליטיות אצל חלקי ציבור שונים. אין ספק שנתעוררו גם אמינויות ויחסים לגבי מנהיגי מדינה מסוימים, שטענו לבלעדיות בניהול ענייני מדיניות ובטחון, ללא שיתוף מינימלי בעצה אפילו במסגרות קואליציוניות, שותפות לאחריות. מחובתנו לכבד ולקבוע היקפם של שינויים אלה ומידת עמקם עד כדי מסקנה הלכה למעשה.

אני רוצה בהודמנות זו לדחות בתוקף את גירסתו של ידידי חבר-הכנסת צדוק ישש ששתי אסכולות: אסכולה של המערך ואסכולה של הליכוד. אם מדברים על אסכולות, הרי יש אסכולה אחת שבואדי עמדה

המשך ההרתעה האמריקאית, אך תוך מאבק עם ארצות-הברית על כל החיוני לקיומו ולבטחונו. זוהי המשמעות של הבחירה בין שתי האסכולות; והעם יבחר.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות היבור לחבר-הכנסת רפאל, ואחריו לחבר-הכנסת כרמל.

יצחק רפאל (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, נדמה שהיום כבר גלוי וידוע לכל, ואפילו לאויבנו, שאילו נשתתה הפסקת-האש ביומים-שלושה היתה ההכרעה בחזית הדרום ברורה וחד-משמעית לא פחות מאשר בחזית הצפון. משחשו מעצמות-העל, בלחצה ובאיומיה של ברית-המועצות, להציל התמוטטות של הצבא המצרי וההחלטה להפסקת-האש מצאה את צה"ל בטרם הספיק להשלים מלאכתו, נשאר שאלות רבות ללא פתרון גם בשלב-הביניים.

אנו קיבלנו את ההחלטה על הפסקת-האש על כל סעיפיה תוך נכונות כנה לפתוח מיד במשא-ומתן על בעיות היסוד. על-פי ההתנהגות המצרים והכרזותיהם התקבל מיד הרושם הברור שהם התכוונו להפוגה לצורך אירגון כוחותיהם להמשך הלחימה. זאת היא בעצם השאלה הבערת: מה ימדת העמידות של הפסקת-האש? אם בכונת האויב לנצל לשם חידוש ההתקפה, הרי אין מקום ואין הצדקה לויתור כלשהו. ואילו אם יש יסוד סביר להניח שגם פני אויבנו למשא-ומתן ולשלום, הרי הסדרים חלקיים, ארעיים, יכולים לשמש גורם מקדם ומקרב. הקפאת המצב בחזית עד להסדרי-ביניים מוסכמים אחרים בתקופת המשא-ומתן תעיד על כנות מסוימת בחיפושי פתרון.

במצב זה של ספקות וחשדנות נשמענו לעצת ידי-דים בממשל ארצות-הברית להתנסות בהסדר-ביניים שהושג ביזמתם ובתיווכם, שמה בכל זאת יגברו ההגיון והדאגה לעתיד על רגשי האיבה והנקמות.

ההסכם בן ששת הסעיפים לייצוב הפסקת-האש, שיש בו משום ויתור אחד ויתור מצדנו, הוא כדאי אם יעמוד במבחן הביצוע וישמש צעד לקראת צעדי השלמה נוספים. ייתכן שפגישות הקצינים, שאליהם הועברו פרוטי הביצוע של ההסכם, ישמשו התחלה להיבריות גורחות ויסודיות יותר. אם יתברר כי כוונת הצד השני היא רק לנצל את ההסכם לתיגבור כוח הארמיה השלישית וריעונונה לשם חידוש התוקפנות, הרי יהיו כוחות צה"ל חפשיים לפעול כהגנתם.

כל סעיפי ההסכם עשויים מקשה אחת. במקביל להעברת משמר הביקורת לידי כוח האו"ם יתחילו בחילופי השבויים ויוסר ההסגר בבאב-אל-מאנדב. הפרת סעיף אחד בהסכם כמוהו כהפרת ההסכם כולו. זה מוסכם בין שני הצדדים, ומה שחשוב יותר - כך רואה את השאלה ארצות-הברית, שאין ערוך להמשך הבנתה וידידותה ולהבטחת תמיכתה.

בכך יתבחן כנותם של אויבנו ונדע לאן פניהם מועדות. אם חיליה יחבל האויב גם בהסכם זה, יאמן לחילופי שבויים, ימשך בניסיונות ההסגר על אניות לנמלנו הדרומי ויתאמץ לפרוץ מעבר לחייליו המכותרים - אין זאת כי אם דעתו נוושה להמשך במלחמה.

כשם שלא נקבל תכתוביו של ידד גדול בשאלות גורליות הנוגעות לעתידנו, כן לא נירטע מפני איומים ברוטליים מצד המעצמה האדירה הרוצה להדברנו. איומי השמדה מטעם ברית-המועצות לא יפחידונו עוד, לא מסוג האיומים שהועברו אלינו באמצעות ידידנו ולא מסוג הרמזים שהדלפו לפירסום ב"אוויושן וויק". מדי-נת ישראל קמה לה לשים קץ לאושוויץ ולטרבלינקי. מדינת ישראל היא ערובה שלא תיתכן עוד השמדה חד-סטריה, של יהודים בלבד.

חברי הכנסת, בימים אלה, כאשר העצב מחרסם בלב ובבתים שרוי אבל, אנו נתונים בין סיכוי לסיכון, בין סכנה ממשית לחידוש האש ובין תקווה להיברות ולגמר המלחמה. לגבי שתי האחרונות עלינו להתעלות מימי קטנות ולהתלכד לשליחות שתוטל עלינו.

דווקא עתה מוקטרג בינינו השטן. במשך שנים רבות הצלחנו לשמור על צה"ל כעל שמורת-טבע בלתי-מפגלגת. צה"ל הוא צבא העם, חילויו בני העם כולו, וקציניו ואלופיו - נושאי אהבתו. היה זה הישג כללי-לאומי יקר מזה. בשנים האחרונות ניבעו פרצות ראשונות בחומה זו של אחדות ישראל, בתחום החיוני לנו ביותר. הצנחת אלופים מהצבא לפוליטיקה המפלגתית בישירה את המפנה לרעה. עתה נוכחו כמה צדקו אזרחינו מפני צעד זה. טישטוש התחומין הוא ממש סכנה. העתקת היוזבותים המפלגתיים למפגלים ולחזית מערערת את האחדות בשורות הלוחמים ומפקדיהם.

מסינון ידיעות חד-צדדיות מחדרי-המלחמה, דרך הסברה מכוונת ומודרכת בהשראת ראשי מפלגות מסוי-ימות, וראיונות חסרי רסן לעיתונאי חוק, הגענו למצב ללא נשוא, שיש בו מן הנזק והשערוריה גם יחד. ההי-דרדות המהירה צריכה להיפסק כל עוד יש בידינו להפסיקה. אל נאחר את המועד.

ומכאן לנושא אחר המטרד איתנו מאוד בימים אלה ומשמש גורם מפגל ונושא פירוד. עתה, כאשר התבניה לחקור את המחללים נשמעת מכל צד ואינה עוד נחלת האופוזיציה בלבד, כאשר גם שני דמוסכולים לשעבר העלו את השאלה על הפרק במלוא סמכותם המקצועית, וכפי שנמסר תובע גם שר הבטחון זירוז החקירה - אין זאת אלא בשל ההכרה כי גלי הסיפוי-רים והשמועות עלולים לפגוע במורל של הציבור והצבא יותר מאשר חקירה מסודרת ומוסמכת.

במרכז התמיהות הועמדה אמנם השאלה הגדולה של אי-גיוס המילואים בין כסה לעשור, אולם בציבור הוצבו סימני-שאלה ליד שורה ארוכה של עניינים נוספים התובעים בירור ומענה. עדיין קשה לקבוע מי הם האישים והגופים האחראיים ומה הם הדריגים הצב-איים והמדיניים שייקראו לבירור. מה שברור כבר עתה הוא, שאין החקירה יכולה להיעשות על-ידי הממשלה או זרוע ממשלתית כלשהי, ולא על-ידי גוף הממונה על ידה. מסתבר שוועדת חקירה פרלמנטרית, עם כל סמ-כויות החקירה כחוק, היא המסוגלת לעשות עבודה זו ביסודיות, תוך אחריות גדולה וללא משוא פנים.

אל נא נשכה, חברי הכנסת, כי אנו חיים בימי חירום המחייבים אחדות ואחווה. קריאתו של אברהם אבינו: "אל נא תהי מריבה ביני וביניך... כי אנשים אחים אנחנו" היא הקריאה המופנית גם לדורנו. וכאן, דווקא כאן, אמרו חכמינו במדרש הגדול: "קשה היא המחלוקת שהיא מביאה לידי סכנת נפשות". עוד נכונים

במבחן. יורשה לי להניח כי עמדות פוליטיות שאינן נשענות על שיקולים בקונסטלציה ארעית, כי אם בנו-יות על עקרונות שבאמונה והשקפות היסטוריות - אלה לא נתערערו ולא נודעונו. מסתבר שאלה דווקא עמדו בכור המבחן וקיבלו אישורן וחיווקן.

יש לנו סיכוכים עם שלוש מדינות ערב, וכל סיכוכן אופיו וטבעו שונים. נרצה ונצטרך להגיע להסכם עם כל אחת מהן, אולם עם כל אחת לחד. אין כאן מקום, לדעתנו, לעסיקות חבילה, ולכן יש לעמוד בתוקף על משא-ומתן נפרד. המפתח לפתרון הבעיה כולה הוא הסדר עם מצרים. אם אמנם רוצים שליטיה בהסדר אתנו, ובניגוד להצהרותיהם החוזרות ולהכרזות דובריהם יפתיעו אותנו הפעם בגישה חיובית וריאליסטית, הרי מבחינתנו אפשר להגיע אתם להסכם. לנו אין תביעות טריטוריאליות לגבי מדבר סיני. כל מה שדרוש לנו הוא שהמדבר לא ייפך שוב בסיס להתקפה נגדנו, שיינתן לנו גבול בטחון, שיש בו משום מרחב-אתרעה סביר, ושיובטח ממשית השיט הישראלי בתעלת סואץ ובמצרי באב-אל-מאדב. הרבה דרכים לביצוע ולהבטחה, ופר-טיהם הם הנושא למשא-ומתן. ודאי שבכל נסיגה ופניו שטחים המקרבים את הגבול למרכזי ישוב יש מן הסכנה. עומק אסטרטגי הוא ללא ספק יתרון בטחוני, אולם נוכחנו כי אין הוא מונע מלחמות. בכל מלחמה יש סיכון - מוטב לנו להסתכן בהסכם שלום עם מצרים גם כשאין ודאות לגבי כוונותיו של הצד השני לטווח ארוך. ייתכן שאם יטעם את טעם השלום ירצה בהתמתו ויעשה כמונו לביצורו.

אם יושג הסכם שלום מוקדם ונפרד עם מצרים, הגדולה במדינות ערב, ייווצרו התנאים למשא-ומתן ואף להסכם עם יתר המדינות השכנות.

חברי הכנסת, כבר אמרתי שבתנאים הקיימים יכול רק הממשל האמריקני לשמש שושבין ומתווך בינינו לבין מצרים. הוא מקובל עלינו וגם הצד השני נוכח לדעת שזוהו הגורם היחיד המסוגל להביא את הצדדים לשולחן הדיונים. למתווך יש, כידוע, רק תפקיד מוגבל וחכויות מסוימות. לממשל הידידותי של ארצות-הברית, התומך והמסייע, שעמד לנו כבר לא פעם בעת צרה, יש מעמד מיוחד בתוכנו. מותר לו לנסות להשפיע עלינו ולשכנע אותנו לקבל משהו מראיתו והשקפותיו. לא נקפיד עמו גם אם יבקש מאתנו להביא בחשבון השיקו-לים קצת מגישה הגלובלית תוך התחשבות באינטרסים המיוחדים לו באזורנו. בחשבון ה"סופי" ייתכן שטובתו של ידד היא גם טובתנו. אולם כל אלה במידה ובמשקל ובתנאי קודם לכל שלא ייפגעו חליה אינטרסים חיוניים שלנו, לא לטווח קצר ולא לטווח ארוך. עם ידד כארצות-הברית מותר לנו להתווכח, אפילו להיאבק על עיקרים ויסודות, כי יש לנו עמדה כלפיו. השפעות ושיכנוע - ינחה; אולם בשום פנים ואופן לא תכתבים ולא נסיונות להעמידנו לפני עובדות מוגמרות. עם אלה לא נשלים.

הכרת הטובה מצדנו לעם הגדול של ארצות-הברית ולנשיאו הדגול, שעלינו להתפלל לשלומן, אינה רק בשל העזרה הכלכלית והצבאית הניתנת לנו בנדיבות לב ובממדים גדולים. העזרה המדינית המובהקת והנוגעת עד כדי ניטרול התערבותה בפועל של ברית-המועצות לצדם של אויבנו הוא הגדול בשירותים לקיום עמנו ולא נשכחנו לעולם.

על כל אלה הגנו חייבים לעמוד בכל תוקף וללא רתיעה. אם נקפיד על פרטי ההסכם שהושג ונדאג לקיומם כל טעיפו — ובדינו הדבר — היו לא זו בלבד שהוא עשוי להיות צעד ראשון להפסקת המלחמה. הוא יהיה גם פתח לקראת הסדרי שלום בעתה, שיושג, אמנם לא בלי מאמצים גדולים וקשים, לרווחתם של שני הצדדים העומדים במלחמה זה חצי יובל שנים.

חשוב לקבוע כי לא אנו, שהותקפנו והשבנו מלחמה, ביקשנו את הפסקת-האש, אלא אויבנו; ולא נוצרו בעת הקרבות כל תנאים בשטח שיחייבונו לבקש הפסקת-אש. למרות הקשיים הגדולים והאבידות המכסאיבות בתחילת המלחמה זכה צה"ל להישגים מזהירים בסופם של 18 ימי הלחימה. הוא הדף את האויב ושבד את ההתקפה על המדינה, הוא הנחית על האויב בשתי החזיתות מכות קשות, הוא השתלט על עמדות אסטרטגיות ראשונות במעלה מעבר לקווי הפסקת האש, גם בחזית הסורית וגם בחזית המצרית, אף שיחידות האויב נשארו ממורח לתעלה. ואין ספק, עתה, כי היזמה הסובייטית הדחופה והגמרצת להפסקת-אש לא באה אלא כדי להציל את הערבים מתבוסה מלאה.

על אף המחללים, השיגאות והפגמים שנתגלו — אשר חייבים להיחקר ביסודיות להפקת לקחים לעתיד — ראוי צה"ל למלוא ההערכה של העם על תעויות, תושייתו וכושר לחימתו, ועל שעמד במבחנים חמורים ויכול להם. צה"ל הוכיח פעם נוספת את כשרו בהגנה על שלום המדינה, בשמירה על בטחונו ובהבטחת שלמותה, עצמאותה וריבונותה, נוכח הנסיגות להתנכל לקיומה.

אך כשנדרשה הפסקת-האש טוב שהסכמו לה. אנו חייבים קודם כל בחסכון בכוחות ובשמירה על חי אדם ככל האפשר; ואנו חייבים לפנות לנסיון לפרוץ דרך להידברות, למשא-ומתן ולשלום עם שכנינו, בחסות שתי המעצמות הגדולות, אשר בסיטואציה הבין-לאומית הקיימת הם הגורם בעל הסיכויים הטובים ביותר לסייע להרחקת המלחמה ולקידום הסדרים שיוליכו אל שלום יציב ובר-קיימא. עם זה אל נשגה באשליות ורודות על שלום קרוב וקל; וזמן הראוי שהעם בישראל יידע כי עוד נכוונו לנו מאבקים מדיניים קשים, ואולי אף מבחנים צבאיים חמורים.

הגנו רוצים לקוות כי ארצות-הברית, העושה יחד עם ברית-המועצות לקדם הסדר, לא תסטה מעמדתה שהמפתח להסדר הוא בדי הצדדים לסיכוסוף, שצריכים להסכים ביניהם על הפתרון ועל פרטי הסדר, ושאינו כל תכלית להתערבות ולכפיית פתרון מן החוץ; והיא תפעל שמעצמות-העל יגישו את שירותיהן לצדדים והיו גורם בקידום המשא-ומתן; אך לא יבקשו להטיל עליהם הסדר שלא יכול להיות בו פתרון למשבר. ביח-סינו עם ידידתנו ארצות-הברית, בתנאים החדשים שנוצרו, נצטרך לגלות תבונה, זהירות וכושר שיננוע, אך גם זקיפות קומה ועמידה על עצמאות המדינה וריבונותה.

העם בישראל פתוח ונכון לכל נסיון להשיג שלום, אך הוא יוסיף להיות ערוך למלחמה כל עוד נשקפת סכנה לקיומו ולבטחונו. איננו רשאים להתנער מן החשש שמאחורי המהלך של הפסקת-האש אפשר שמצויה כוונה ערבית לשלוב ולהתעצם בעזרת הנשק הסובייטי הרב הזורם למדינות ערב הלוחמות, כדי לשלוב ולתקוף את ישראל בעתיד הקרוב או הרחוק, במגמה להכחידה.

לנו ימי מבחן גם אם זכינו ונסתיימו, אולי, ימי קרב ומלחמה. עוד ארוכה הדרך לשלום גם אם מסתמנת ראשיתה. נלך בה בהיותנו חזקים, תוך אחדות וציפיה. העם בתפוצות, שהתלכד מסביבנו בשעה קשה, ייקרא לעמידה ממושכת ולעזרה רבת-פנים, מעל ומעבר למאמץ כספי חד-פעמי. אחינו ימלאו חובתם אם נוסף לשמש להם דוגמה ומופת.

היו"ר י. נבון:

רשות היבור לחבר-הכנסת כרמל, ואחריו לחבר-הכנסת לורנץ.

משה כרמל (המערך, עבודה-מ"פ):

כבוד היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, בשעה זו עדיין לא ברור גורלה של הפסקת-האש ואם אמנם היא תקיים ותישמר על-ידי האויב. וצריך להיות ברור לכל כי הפסקת-האש ללא חופש השיט, ללא החלפת שבויים, כפי שמחייב ההסכם החתום על ידי הצדדים, איננה הפסקת-אש. הסכמתנו להפסקת-האש היא אך ורק על בסיס הדדיות ותוך כיבוד כל הסעיפים כלשונם וכרו-חם. ואם האויב יתר אותה או יתעלם ממנה, ידינו הפשויות והגני בני-חורין לנהוג בהתאם לצרכינו ולשיקולינו.

אף שחתם על הסכם הפסקת-האש, אין האויב חדל מלאיים בחידושה ובהבערת המלחמה מחדש. עצם ההיערכות התוקפנית בשטח, שלא חדלה, מאיימת, היא עצמה, בהתלקחות המערכות הצבאיות מחדש. עם כל רצונו הכן לקיים את הפסקת-האש ואף לראות בה צעד ראשון לקראת הסדרים נוספים בין הצדדים הלוחמים שיוליכו אל השלום, לא ירדים דבר זה את עירנותנו הצבאית וכוננותנו הבטחונית. אם אמנם יחדש האויב את האש, ימצא אותנו ערוכים היטב לא רק כדי להדוף את הפגנות חדשה, אלא גם כדי לפנות אל המאמץ שלא נסתיים בהכרעת כוחותיו הצבאיים, בעקירתם ממזרח לתעלה סואץ וביצור הישגיו בשדות המערכה, כמת-חייב מן היעד המרכזי — להרחיק את סכנת המלחמה ולקרוב את סיכוי השלום.

הסכם הפסקת-האש, שהוא דו-צדדי, מכווון להניח את דעתם של שני הצדדים, איננו יכול בדרך הטבע להשביע את רצונו בכל. אין בנוף ההסכם החתום דברים מפורשים במידה מספקת בדבר חופש השיט במצרי באב-אל-מאנדב, ויש בו מידה של אי-בהירות בשעיפים האחרים. אך הממשלה נהגה בתבונה, בשיקול דעת ובאחריות כשקייבלה את הצעת ארצות-הברית בדבר הסכם הפסקת-האש, בהיותה רואה לנגד עיניה את מהלכיה המתגרים של ברית-המועצות, את ההתפתחויות הבין-לאומיות מסביב, את מערכת היחסים שלנו עם ארצות-הברית, את האספקה הצבאית החיונית הזורמת ממנה אלינו, ובעיקר — את צרכיה של ישראל עצמה.

ההסכם איננו מתיישב בשום פנים עם המשך ההסגר הימי ועם הטלת מוקשים בדרכי המים; האספקה הלא-צבאית לאומיה השלישית המכותרת לא באה כדי לפתוח פרצות שיאפשרו את חיווקה ככוח לוחם, כפי שמנסים המצרים לנוהג; בעיית השיבה אל קווי ה-22 באוקטובר לא תיזון אלא במסגרת הגיתוק בין הכוחות וההפרדה ביניהם, שיושגו בהסכם שבין הצדדים; ובעיית החלפת השבויים חייבת לבוא על פתרונה ללא כל שהיות.

בכבוד-ראש. כי דבריו הקלים-הקלילים אינם מורים, לפי מיטב הכרתי, על מודעות מספקת למצבנו ועל הבנה מספקת ליחסים המסובכים שלנו עם ארצות-הברית, שהיא מקור יחיד לאספקה צבאית, ההכרחית לעמידתנו מול מזימות ההשמדה. בשום פנים ואופן מצב זה לא יוליך אותנו להרכנת ראש ולא ימנע מאתנו לעמוד על עניינים חיוניים למדינתנו, לבטחונה, לשלומה ולהתפתחותה. אבל אנחנו חייבים להביא במניין את המצב המיוחד הזה, שהיינו נתונים בו במלחמה הזאת, באספקה מארצות-הברית בצורך שלנו להתעצם ולהתחזק לקראת המבחנים שנעמוד בהם בעתיד.

ויכוח מדיני זה עם האופוזיציה אינו חדש עמנו, אבל מלחמה זו הטילה עליו אור נוסף, שלא שמעתי דבר ממנו בדבריו של חבר-הכנסת בגין, ואין זה מראה על כובד-ראש. והנוסף הוא בהתלכדות הערבית המתרחבת למלחמה בישראל, בניצול העוצמה הכלכלית הערבית, בעיקר בנפט כנשק במאבק נגדנו, וכפי שמתברר — נשק יעיל, בתמורות השליליות בזירה הבינ-לאומית באפריקה, באירופה ובאסיה. מכל אלה מתעלם מנהיג האופוזיציה הראשית, כאילו לא היו. וזו קלות-דעת.

הממשלה נאמנה לדרכה ופועלת בנסיבות מתחלפות ומשתנות, והיא חייבת לחוש במשתנה. עוד לפני שנים קיבלה ישראל את החלטת מועצת הבטחון 242 כיסוד לפתרון הסיכוסך. הדבר תאם את עיקר תכניתה של הממשלה, שנתקבלה בכנסת, בדבר נכונותה לסגת משטחים המצויים בידינו מאז מלחמת ששת הימים אל גבולות בטחון מוסכמים ומוכרים שייקבעו בחוזה שלום כדרך להשגת שלום צודק ובר-קיימא.

אין זה מענייננו לטשטש דבר בוויכוח עם האופוזיציה המדברת על "אף שעל" ועל שלום בנשימה אחת, דבר ששמענו היום מפי חבר-הכנסת בגין מעל במה זו, וגם זה אינו רציני.

משה נסים (גח"ל):

האם יסכימו הערבים לתכניתך?

משה כרמל (המערך, עבודה-מפ"ם):

אני מקווה. אני מקווה שבסוף הדרך נגיע להסכם שלום עם הערבים על סמך תכניתנו. נכון הדבר כי עמדת הרוב בכנסת נוגדת בתכלית את עמדת גח"ל, שהתנגד תמיד להחלטה 242 ודוגל בהחזקה עיקשת בכל השטחים ובכל הנסיבות. אך עמדה זו של גח"ל היא בסתירה גמורה עם סיכויי השלום אשר העם בישראל כמה אליו ורוצה להיות בטוח כי מצדנו נעשה הכל כדי להשיגו. עמדת "אף שעל", שהיתה לדגל של גח"ל, עלולה לגזור על העם בישראל מלחמה נצחית עם מדינות ערב. וכל כמה שניצני גח"ל יניפו גם את סיסמת השלום, לא ישנו את העובדה כי "אף שעל" ושלוש הם בניגוד קטבי זה לזה, ומשמעות הדבר מלחמה שאין לה סוף.

עמדת הממשלה, הנשענת על הרוב בכנסת, — וגם זאת צריך לא לשכוח — היא נכונות לויתורים טרי-טרויאליים והסכמה להתייצב בגבולות בני-הגנה, מוסכמים על הצדדים ומוכרים על-ידם, שלא יהיו זהים עם קווי הפסקת-האש שנתעצבו בתוך המלחמה, אבל יעניקו לישראל בטחון ושלוש ויחסי שכונת תקינים עם מדינות ערב שעל גבולותיה.

אני משוכנע כי זה רצון העם, הבוחל במלחמה,

אנו צריכים לגלות כל נכונות לעשות למען השגת השלום ולהיענות לכל יזמה רצינית שיש עמה סיכוי לקרב את השלום, וכך נהגה הממשלה. אך אנו חייבים עם זה לקיים את מלוא ערותנו וכוננותנו להיות ערוכים למלחמה, אם תקרה בניגוד לשאיפות השלום שבלבנו. חלילה לנו להעלים עין מן ההתלכדות הכוללת של מדינות ערב למלחמה בישראל, שהגנו עדים לה ושלא פסקה, ואפשר כי מה שהיה עדיין מקרי ומאולתר בחייתות הקרב במלחמה זו יופיע מתוכנן וערוך יותר בחייתות הקרב של המלחמה שתבוא, אם תבוא.

אדוני היושב-ראש, הבטחת קיומנו, בטחוננו והתפתחותנו מחייבת שלא להשליך את יבגנו על מצבים שבמשאלות לב, אשר אולי יתגשמו, אלא להיערך לאפשרות הגרועה יותר של נסיגות ערביים חוזרים לשוב ולהכריע את ישראל במלחמה. זו המציאות המלווה אותנו. עלינו לבנות בתוך המצוקות והקשיים את הצבא הגדול, רב-העוצמה, בעל תחושת השליחות, ספוג משמעת של הכרה, מבורך בחברות טובה וחדור רצון פלדה לוגון על המדינה, צבא שיעמוד לנו במבחני העתיד אם נוצב בפניהם.

חברי הכנסת, דבר זה לא יחליש כמלוא נימה את רצוננו בשלום ואת נכונותנו להיגשם עם שכנינו סביב שולחן הדיונים, במאמץ משותף לחדול ממועשי איבה, לכונן יחסי שכונת תקינים ולבסס שלום אמת, איתן ויציב למען כל עמי המזרח התיכון.

אדוני היושב-ראש, חבר-הכנסת בגין העלה פה דברים שקרא מעתונים, שהתפרסמו בשמו של שר החוץ האמריקני, קיסינג'ר. דברים שאולי אמר ואולי לא אמר.

משה נסים (גח"ל):

אין אפשר לומר שלא אמר, אם היתה זו מסיבת עיתונאים מוקלטת?

משה כרמל (המערך, עבודה-מפ"ם):

אמר.

משה נסים (גח"ל):

אמר דברים ברורים.

משה כרמל (המערך, עבודה-מפ"ם):

חבר-הכנסת בגין מציג את הדבר כתכתיב לממשלת ישראל וכאילו ממשלת ישראל קיבלה את התכתיב הזה. לא יהיה זה מיותר להזכיר לחברי-הכנסת בגין ולחבריו, שממשלת ישראל כבר התייצבה פעם נגד תכנית של שר חוץ אחר בדבר נסיגת ישראל מן השטחים שנלקחו על ידה במלחמת ששת הימים, בתיקונים קלים — התייצבה במלוא הכוח, במלוא הצדק הפנימי ותחושת המצפון ובדאגה אמיתית וכנה לשלומה, לבטחונה ולעמידה של מדינת ישראל, עד אשר חדלנו לשמוע על התכנית הזאת של שר החוץ רוג'רס. ולא היה זה בזמן שגח"ל היה בממשלה. היה זה דווקא בזמן שגח"ל היה באופוזיציה.

חבר-הכנסת בגין חדל לתקוף את הממשלה — ועשה זאת גם היום — על שהיא קיבלה את החלטת מועצת הבטחון 338 בנושא הפסקת-אש, המדברת גם על החלטת האו"ם 242 ועל פתיחת משא-ומתן בין הצדדים להסדר השלום. חבר-הכנסת בגין דיבר על קלות-דעת. אבל אני מצטער לומר שהוא לא הצטיין

עניין קונקרטי אחד — שבת קדשנו. לא ייתכן, פשוט לא ייתכן, שהולנד ובליגה יקבעו את יום ראשון כיום המנוחה שלהם, כיום השבתון לרכב, ואנו חס וחלילה לא נקבע את יום השבת לפחות כיום מנוחה מאוס.

גד יעקבי (המערך, עבודה—מפ"ם):

אילו היית מסכים שהתחבורה הציבורית תפעל בשבת היינו קובעים את יום השבת כיום השבתון. אבל אתם מעדיפים שמכוניות פרטיות יסעו בשבת והס וחלילה אוטובוסים לא יסעו.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

אם אנחנו מדברים מבחינה היסטורית, אם אנחנו מדברים על עבר ועתיד, אתה עושה אתי חשבונות, תסלח לי, של נהג? זה עניין של עצם קיומו.

גד יעקבי (המערך, עבודה—מפ"ם):

זאת כפייה של חלק מן הציבור על כל הציבור. זה לא עצם קיומו. בכל ימות השנה אפשר להחליט אותה החלטה. זה קשור לשאלת הדלק. עירוביה בשאלה זו שאנו דנים בה היא חילול הקודש.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

אם הממשלה תסכים להביא לפני הכנסת את הנושא, תהיה לי אפשרות להסביר לך, מתוך תקווה לשכנע אותך. כעשיו אגיד לך במשפט אחד: מדובר לא בחילול שבת, אלא בחילול השם. קובעים יום אחד למנוחה מאונס ולא בוחרים ביום השבת, וזה שבוחר ביום השבת, דווקא להכעיס אתם אומרים שזה מתחיל משעה שתיים בלילה ולא כפי שהשבת היהודית קובעת. ואתה עוד מדבר על כפייה דתית?

גד יעקבי (המערך, עבודה—מפ"ם):

ניסינו לעודד, ככל האפשר, את בחרת השבת כיום השבתון. כך הקלנו על הבוחרים בשבת והכבדנו על הבוחרים בימי חול, כדי שכלל האפשר יותר נהגים יבחרו בשבת כיום השבתון שלהם.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

כיהודי שומר שבת אגיד לך כדברי הכוזרי: כוונתך אולי הצויה, מעשיך לא רצויים.

הי"ד י. גבון:

שם לא כתוב "אולי".

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

אנחנו מוותרים ויתור מוחלט על העידוד הזה. אנחנו רוצים שבת יהודית שמתחילה עם כניסת השבת ונגמרת עם צאת השבת. עידוד כזה שצינת איננו רוצים, אבל עוד גבר על זה.

עלינו לחזור לדרך התורה כדי שנוכה לברכה הגדולה של שלות נפש, שהיתה נחלת היהודים בכל המצבים. אז לא יהיו מבוכה וייאוש, כי אז מובטחת לנו ישועת ה', כי ישועת ה' כהרף עין.

אדוני היושב-ראש, קשה מאוד להכריע בענייני פיקוח נפש, קל וחומר כשמדובר בפיקוח נפש של רבים. אין אנו יכולים לשאול היום באורים ותומים. מה שנשאר לנו הוא: מעשי אבות סימן לבנים. ישראל סבא, יעקב איבנו במלחמתו נגד עשו התקין עצמו לשלושה דברים: לדורון, לתפילה ולמלחמה.

אף שהוא עומד בה בגבורה עילאית כשהוא נתקף, והשוואף לשלום של פשרה, הבנה הדדית וחיים משותפים עם הערבים שבשכונתנו.

הי"ד י. גבון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת לורנץ, ואחריו לחבר-הכנסת האזנר.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, העם נתון במבוכה עקב כל מה שעבר עליו תוך חודש ימים בלבד מאז יום הכיפורים: המחדל הגדול לפני פרוץ המלחמה בעקבותיו הקרבנות הרבים, מהם קרבנות חיים; הבני דוד המדיני; ניתוק היחסים מצד ארצות אפריקה כפיות הטובה; ארצות אירופה שמכרו אותנו בנוזל הנפט; הלחץ של בת-בריתנו היחידה להפסקת הקרב נפט לפני הנצחון המכריע; האיום הרוסי למעורבות; הסכם קסינג'רד, שבא במהירות בזק ושאישי אינו יודע את תכנו המדוייק, ובעיקר: האם הפסקת-האש מהווה פרוזודור לשלום או שזו שוב רמאות ואתנחתא להכנת מלחמה חדשה? כל זה, אדוני היושב-ראש, יש בו די והותר לגרום למבוכה. מימי לא דאיתי את אחי היהודים במבוכה כה גדולה ובדאגה כה רבה. איך אדוני ראש הממשלה הערב? — העם עצוב, לכן ראשית דברי מופנים אל אלה המדוכאים, המיואשים.

הי"ד י. גבון:

היא לא אמרה "המיואשים".

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

ציטטתי אותה בדיוק.

בספר "יסוד העבודה" של האדמו"ר הראשון מסל"ו נים יש משל מפורסם על מלך שקיבל ידיעה שהפסיד חיות חשובה וחלק גדול מאוצו והיה מדוכא מאוד. נכנסה אליו אשתו המלכה ואמרה: המלך, אצלי נת-קבלה ידיעה גרועה יותר מן הידיעה שאתה קיבלת. על שאלת המלך מה הידיעה, ענתה: הידיעה היא שהמלך מדוכא ונוטה ליאוש.

רבתי ראשי המדינה והמוני בית ישראל, ראשית כל: אל יאוש, אל יפול רוחכם-דוחנו. "בינו שנות דור, דור, שאל אביך ויגדך, זקניך ויאמרו לך". עיינו בתורה, נבניאם, בדברי הימים של עמנו, מאז היינו לעם, ותדעו שדרכנו לא תמיד היתה סוגה בשושנים. האימרה בהגדה של פסח "שבכל דור עומדים עלינו לכלותנו והקדוש-ברוך-הוא מצילנו מידם" חדרה לתודעתנו ונהפכה למקור חיוק ועידוד לכל יהודי.

מקוצר הזמן אזכיר רק את ההתמחדות הראשונה שלנו עם המצרים. כוונתי לא למלחמת תש"ח, אלא לשנת 2448 מהבריאה, זאת אומרת 3160 שנה לפני מלחמת תש"ח. התמונה של אז חרותה בזכרונו מגירסא דניקותא וכך אמרו חז"ל: "... כיוון שראו ישראל, שהיו מוקפין מג' רוחות, היס סוגר, השונא רדף והחיות מן המדבר, תלו עיניהם לאביהם שבשמיים וצעקו אל הקדוש-ברוך-הוא, שנאמר "וצעקו בני ישראל אל ה'". ואמנם, "וישע ה' את ישראל ביום ההוא", בדרך שאיש לא תיאר לעצמו, וזה משום "ויאמינו בה'". אמונה בה' — זה הנשק הסודי של עם ישראל.

אחים יהודים, נחזור לדרך אבותינו ואבות אבותינו, נחזור לדרך התורה והמצוות. הפעם אדגיש רק

חיהם של מיליונים משארית הפליטה. הצורך אייכמן הסכם לתת חיי יהודים תמורת משאיות מהמערב. אתם הסכמתם בצורה הצינית ביותר להפקיר חיי יהודים תמורת נפט מארצות ערב.

אבל למרות הכל ועל אף הכל אין מקום למבוכה ויאוש, "רבות מחשבות בלב איש, ועצת ה' היא תקום".

היו"ר י. גבון:

רשות הדיבור לחבר הכנסת האונגר, ואחריו לחבר הכנסת חזן.

גדעון האונגר (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הדיון היום מסמך את פרשת-הדרכים שהמדינה עומדת לפניו. הממשלה הולכת בדרך אחת; האופוזיציה קוראת לדרך אחרת. כל מה שיש בפי האופוזיציה הוא לייעץ לממשלה להתפטר, ומד בגין עושה זאת היום, כשהאויב עודנו מאיים יום-יום בחידוש הלחימה. זאת באמת דרך "בדוקה" לחיזוק המדינה ולמיצוי יכלתה בשעה זו, כשאויבנו גייסו את כל משאביהם הצבאיים, המדיניים והחמריים למלחמה.

חושבני כי הממשלה לא תגיש את התפטרותה —

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):
זה ברור.

גדעון האונגר (המפלגה הליברלית העצמאית):

— ולא זאת השאלה שלפניה השאלה היא האם נפנה לדרך הקשה, שייטכן שהיא מובילה להסדר מדיני ולבסוף גם לשלום, או לדרך אחרת, המובילה קרוב לוודאי לקפאון, וייטכן למלחמה נוספת. זאת השאלה המכרעת. לבחירה שלנו בהסתעפות-דרכים זו נודעת חשיבות היסטורית.

אין איש משלה את עצמו שהדרך הראשונה תהא סוגה בשושים. להיפך. אין ספק שהיא זרועה מכשולים ורבת-סכנות. צפויים לנו משברים וקשיים בלי קץ. היא כרוכה בפשרה. היא מצדיכה ויתורים, אולי גם ויתורים מכאיבים. אבל הדרך האחרת גרועה יותר, כי בה טמון סיכון של בידוד מדיני וצבאי. בדרך הראשונה איננו מבודדים, על כל היתרונות והחסרונות של מצב זה. היתרון — האפשרות ללכת ביחד עם מעצמת-על רבת-כוח, ארצות-הברית. אבל הליכה משותפת מחייבת גם תיאום והתחשבות הדדית. פירושה שעלינו להביא בחשבון גם את נקודת השקפתו של השותף. מי שהולך בדרך השנייה פטור מכל אלה, מי שמוכן להיות מבודד איננו צריך להתחשב בשום מדינה אחרת, אלא בצרכיו בלבד. אבל אז גם שום מדינה אחרת איננה מחוייבת להתחשב בו.

יש גבול להתחשבות הדדית. הגבול הוא באינטרס החיוני של כל צד. מי שמאמין כי יש לנו בסיס משותף רחב, המתבטא גם באינטרס הדדי איתן בינינו לבין ארצות-הברית, יתן אמונו בדרך הראשונה. מי שישפיל בכך אם נוכל להגיע לבסיס משותף, שום הדין שישפיל זאת. אך אי-אפשר לטעון בשמימה אחת דבר והיפוכו: גם שהשותפות עם ארצות-הברית היא חיונית, וגם שאין לנו כל צורך להתחשב מדי פעם במבוקשה, כשמבוקשה זה מכון לעניין הדרוש לה.

מלחמה — כבר יצאנו ידי חובה, ועוד איך. תפילה — עלינו להמשיך ולהתפלל. עלינו לגנות גם את האמצעי השלישי — דרוון. לא כאן המקום להיכנס לפרטים, מה כן ומה לא, והמבין יבין. העיקר שהכל יהיה מלווה בתפילה לה' אלוקי צבאות, מתוך אמונה ובטחון שרק בידו התשועה. לדעתנו הכלל של פיקוח נפש צריך להיות הקו המנחה בכל השיקולים וההכרעות שלנו. כשם שפיקוח נפש דוחה שבת, כך פיקוח נפש דוחה גם יוקרה וגם שטחים, כמובן בתנאי שזה יבטיח חיי אדם ולא להיפך. זוהי השאלה, זוהי כל השאלה.

ועוד דבר: פיקוח נפש ודאי של היום עדיף מספק סכנה העלולה לבוא בעוד זמן.

ברצוני להדגיש, אדוני היושב-ראש, כדי למנוע כל אי-הבנה, שרגישותנו לפיקוח נפש אין לה ולא כלום עם פחד ומורא. אלא מתוך שאנחנו מחשיבים את קדושת החיים, כי בצלם אלוקים עשה את האדם, אם השיקול של פיקוח נפש מחייב מלחמה דווקא, עלינו לעשות זאת — כלשון הרמב"ם בהלכות מלכים, פרק ז' הלכה ט"ו אחרי שהוא מבאר את כל החובה להשתדל ולעשות למען קיום השלום הוא ממשין ואומר כך: "ומאחר שייכנס בקשרי המלחמה, יישען על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה, וידע כי על ייחוד ה' הוא עושה מלחמה, וישים נפשו בכפו ולא יירא ולא יפחד, ולא יחשוב לא באשתו ולא בבניו, אלא ימחה זכרונם מלבו ויפנה מכל דבר מלחמה. וכל המתחיל לחשוב ולהרהר במלחמה ומבהיל עצמו, עובר ב'לא תעשה', שנאמר: "אל יך לבבכם, אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם".

אני רוצה עוד להוסיף שרגישותנו לחיי אדם מקורה קדום ביותר. מי שזוכר, באחת המלחמות הראשונות, כשהושע הלך לכבוש את ארצו, את ארץ-ישראל, גם אז קרה שקצת זילזול בכוחו של האויב ואמרו: אל יעלה כל העם, ויסיפוק כמה אלפים, קדה אז האסון, וכתוב שם: "ויגוסו לפני אנשי העי, ויכו מהם אנשי העי וישלשום ושישה איש... ויקרעו הישוע שמלותיו ויפול על פניו ארצה". ובכן, כשמדובר על נפילת שלושים ושישה איש נאמר "ויפול על פניו ארצה".

אדוני היושב-ראש, לרגל המצב המסובך והקשה עלינו להתרכז בזמן הקרוב ביותר אך ורק בענייני הבטחון, הצבאי והמדיני. עלינו לדחות כל דבר העלול להפריע למשימה זו, ומכאן הצעתנו: לדחות את הבחירות לתקופה ממושכת. אף אחד לא יוכל לחשוך בנו שהצעתנו קשורה באינטרסנטיות כלשהי. הציבור שלנו מוגוש יותר מכל ציבור אחר. ואם אנחנו מציעים את הצעתנו בעקשנות כזאת, הרי זה מטעם אחד בלבד: מתוך אחריות מלאה, מתוך חשש שמא שיקולים מדיניים וצבאיים עלולים להיות מושפעים מתעמולה של בחירות ומעניין של מנדטים.

אדוני היושב-ראש, אף שתביעתנו אל אומות העו-לם היא בגדר קול קורא במדבר, בכל זאת קשה לי לעצור ברוחי ולא לפנות מעל ברוחי זו בעיקר לארצות אירופה, בשאלה של הקדוש-ברוח: הוא לאדם הראשון אחרי שחטא: "איכה ז". אתם, גם ארצות אירופה, שעברתם על הצו האלוקי "לא תעמוד על דם רעך", ורמתם באדישותכם למותם של שישה מיליון יהודים, ההולטתם הפעם במסגרת נאט"ו להעדיף את הנפט על

בעתיד הקרוב ביותר לאן מועדות פניה, למלחמה או לראשית הסדר. זה"ל יעמוד על המשמר במלוא הער-נות והדריכות.

אבל דבר אחד, אדוני היושב-ראש, מובטחני שאיננו צריכים לעשות. כוונתי לפלומס הגנרלי בין הגנרלים ועל הגנרלים, שיש בו רק כדי לבזות את המדינה ולהשפיל את צה"ל. תמיד הייתי בין אלה שסב-רו כי הנחתת קצינים לחוך המפלגות סמוך לסיום תפקידם בצבא הוא מעשה מסוכן ופסול, ובכך חטאו שני האגפים בבית הזה, משמאל ומימין גם יחד. מתברר כעת שהחזרת פוליטיקאים לשירות פעיל מסוכנת לא פחות, וצריך לסתום על-ידי חוק את המעבר הדו-סטרי הזה מן הצבא לפוליטיקה וחזרה. עד שהדבר ייעשה על-פי חוק יש לחסל מיד את הוויכוח על ניהול המל-חמה, כאילו קיים פיקוד צה"ל לחדו שכולו שוגה, ואלוף אחד שכולו צודק. יש גם להפסיק את הביקורת הפומ-בית המבזה אלף צה"ל. הגענו לכך שוויכוח זה כבר מתגלגל בעתונות חוץ-לארץ ואויבינו משפשפים ידיהם בהנאה.

האויב לא יכול היה לצה"ל, אבל אין גבול לנוק שפוליטיזציה עלולה לעולל לו. לפיכך החליטה סיעתי לדרוש באופן דחוף מהקואליציה לקיים דיון בכנסת בהקדם על סכנת הפוליטיזציה לצבא.

בין הנושאים שצריך יהיה לטפל בהם מיד הוא גם דבר הפעילות המדינית שלנו בארצות-חוץ. היתה לנו מפולת באפריקה; מדינות השוק המשותף קיבלו החלטה נגדנו; גם דעת הקהל בארצות רבות אינה עוד כשהיתה. יש צורך, זה מכבר, בפעילות מדינית נרחבת ומוגברת בארצות חוץ, על-ידי גיוס כל יידינו ובהסברת עמדתנו. השגרירויות לבדן אינן יכולות לעשות זאת.

כל הקשיים הללו מתחוללים כאשר בידי אויבינו אמצעי לחץ ומאבק שהוכיחו את יעילותם. מול אלה עומדת ישראל, כואבת, אבלה על אבידותיה, אך בוטחת בצדקת דרכה ונותנת מבטחה בצבאה המפואר ובעם היהודי ברחבי תבל.

הי"ר י. גבון:

רשות הייבול לחבר-הכנסת חזן, ואחריו לחבר-הכנסת הורביץ.

יעקב חזן (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, חשבת להשתתף בוויכוח על הבעיות הקשורות בהסכמה להפסקת-האש, סיכוייה וסיכוייה. אבל לאחר נאומו של חבר-הכנסת בגין אני חושב את השתתפותי בוויכוח זה לחסרת עניין. די אם אומר שאני תומך בעמדתה ובגישתה של ראש הממשלה לבעיות הקשורות בהסכם זה.

לשתוק לאחר דבריו של חבר-הכנסת בגין — זאת אומרת להודות בכך שהוא צודק. אני חושב שאחד הדברים החמורים ביותר שקרו לנו בכנסת בשנים האחר-רונות היה נאומו של חבר-הכנסת בגין היום. הנאום היה חמור.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):
הנאום היה רציני.

יעקב חזן (המערך, עבודה-מפ"ם):
הנאום היה חמור. הנושא הוא רציני מאוד.

חיווק מעמדה של ארצות-הברית באזורנו יסייע לישראל כל עוד לא יהיה על חשבונה של ישראל. אני בוטח ביכולתנו למצות את השיתוף הזה מבלי להגיע למשבר בשל עקרונות. אם נגיע למשבר כזה — אני בוטח ביכולתנו לעמוד בו, כי כבר עמדנו בו בעבר. לא קיבלנו את הצעת ארצות-הברית בעניין תכנית רוג'רס, ולא קיבלנו כמה עצות אחרות שהושמעו באזינו לאח-רונה בקשר עם המלחמה הזאת. תוך ויתור הדדי על פרטים חשובים, לפעמים חשובים לנו מאוד, כמו עיתוי הפסקת-האש, אך כאלה שלא היו בנפשנו, הגענו לה-בנה בעניינים החיוניים ביותר. זה זמן שהדבר ניתן — ואני מאמין שיהיה ניתן לאורך ימים — יש להמשיך בדרך הזאת.

כמובן, מי שאינו מחוייב לדאוג כיצד תזרום אספקה מוגברת למחסני התחמושת של צה"ל, למילוי דיירי האחסנה של מטוסי חיל האוויר, לסוללות תותחים לבל יחסרו — זה יכול להישות לעצמו גם לדרך במקום, להודיע שאינו סומך ידו על חתימת הסכם ששת הסעי-פים ולהירתע מפני פרשת-הדרכים שהמדינה עומדת לפניה. אבל מי שמוטלת עליו האחריות לכל אלה, עליו להחליט איך להתקדם ובאיזו דרך.

העם מאוחד בתביעתו הנחרצת לשחרור השבויים. זו התביעה הראשונה שאנו מעלים. והרי בכך שהממ-שלה קיבלה על עצמה את הפסקת-האש ואת הסכם ששת הסעיפים עשתה צעד שיש בו כדי לקרב את הרגע המיוחל והמצופה לשובם של חלק לפחות מיקי-רינו מן השבי אל משפחותיהם.

אדוני היושב-ראש, בקפאון המדיני הגענו למיצוי האפשרויות. צריך לנסות את ההפשרה. העם שהתפתח מאשליות רבות יחליט בקרוב במה חפצו.

גם בלכתנו בדרך השיתוף עם בעלת בריתנו נשמור על העיקר — ראשון ראשון. החובה המיידית היא לשמור על כשרו של צה"ל ועל חיווק עמדותיו. אני מאמין כי יבוא יום, ולא ירחק, ושוב נצא מארץ גושן, וכל הפעם, כמו לפני אלפי שנים, נצא משם ביד חזקה ובזרוע נטויה, כשמלוא כוחנו עמונו. כדי שיום זה יבוא במהרה עשינו את הסכם ששת הסעיפים שעליו נסב הדיון, נכון, רחוק ההסכם מהיותו מושלם. אך אין בו משום ויתור על כל עניין חיוני. שהיהו חתימתנו עד שיינתנו לנו הבהרות מסוימות שביקשנו. משניתנו — החלטנו להיענות בחיוב.

ודאי, יש בכך משום סיכון. אך הלא ראוי להסתכן פעם גם למען השלום, ולא רק למען המלחמה. יכול להיות שמחכה לנו ויכוח, אולי גם ויכוח עם האו"ם. גם בכך לא יהיה עוד חידוש, שהיה בוויכוחים כאלה כבר עמדנו בעבר. טוב לומר למזכיר הכללי של האו"ם ולעושי דברו כי אין לנו כל ריב אתם, לא איתם נהילנו מלחמה ולא מפניהם אנו חוששים. אל לו לאו"ם לנקוט עמדה בניצוע ההסדר וההסכם. הם באו פה לפקח על מה שיבצעו שני הצדדים מוצגום. הכביש שבו תעבור האס-פקה שהסכמנו להעבירה לארמיה המצרית הנצורה עובר בשטח המוחזק בידי ישראל, ועד להסדר אחר בינינו ובין מצרים יישאר כביש זה בשליטתנו. על כך אין ויכוח. האו"ם אינו צד כאן ואפילו לא מוסד מפרש של ההסכם אשר נעשה במישורין בינינו לבין מצרים.

ייתכן שמצרים תנצל את הרגיעה כהפוגה לחיווק כוחה ולחידוש הלחימה. בוודאי יתברר לנו מהתנהגותה

ונגייס את צבאנו פעמיים ולא תהיה מלחמה כיוון שגייסנו אותם, כי האויב מחכה לאותו יום שלא נתגייס ודווקא אז תפרוץ המלחמה. צריך לבדוק אם אפשר לקיים את בטחונו בתנאים כאלה. אולי צריך להגיע לאסכולה חדשה לחלוטין בעניין הגנה על המדינה? אולי זה מחייב אותנו לבדוק מחדש את כל התורה האסטרטגית שלנו? אולי אין זאת בעיה של מחדל, כי אם בעיה של בדיקה יסודית ביותר, איך יכולה מדינה כזאת להגן על עצמה כאשר היא בונה את עיקר קיומה על צבא סדיר קטן, ואת כל בטחונה על גיוס מהיר של מילואים? זו בעיה הרבה יותר רצינית מאשר בדיקת המחדלים — ובוודאי היו מחדלים.

אולם חבר-הכנסת בגין ידע בדיוק כמוני שהוכרז על מצב כוונות ג'. חבר-הכנסת בגין ידע בדיוק כמוני שלפני שפרצה המלחמה, מספר הטנקים על הרמה הוכפל יותר מאשר פי שניים.

מנחם בגין (גח"ל):

הצבא הסדיר — — —

אל תטעה את הציבור.

יעקב חזן (המערך, עבודה—מפ"ם):

אני לא מטעה.

חבר-הכנסת בגין יודע שהטנקים ירדו גם לסיני. הוא יודע זאת. הוא ידע מי ירד. היום אני חושב יותר מה לא לומר מאשר מה לומר, כי אני יודע מי מאזין לנו.

מנחם בגין (גח"ל):

בקיצור, הכל היה בסדר?

יעקב חזן (המערך, עבודה—מפ"ם):

לא. צריך לבדוק, ואתה לא בדקת. ואתה מאשים בלי לבדוק. ואתה מנצל אחד הדברים החמורים ביותר למלחמת הבחירות.

אסתר רזיאל-נאור (גח"ל):

זו מלחמת בחירות.

(חבר-הכנסת י. בדר קורא קריאת ביניים)

יעקב חזן (המערך, עבודה—מפ"ם):

זאת דעתי, והצעקות שלכם לא יועילו. אני אומר את אשר אני חושב להכרחי לומר.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

לו זה היה להיפך?

יעקב חזן (המערך, עבודה—מפ"ם):

אני יודע מי "הקניבל" ששופך דם ומי האנשים "ההגונים והמהוגנים".

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

לו היה בגין ראש הממשלה וכל זה היה קורה אצלו, היית נואם נואם כזה?

יעקב חזן (המערך, עבודה—מפ"ם):

כן, היית נואם נואם כזה, אילו כך היו מאשימים אותנו, באופן כזה ובצורה כזו.

אחת הבעיות החמורות, הכאובות ביותר והטרגיות ביותר, היא בעיית השבויים. חבר-הכנסת בגין יודע מה

בקונגרס הציוני האחרון, בערב שהיה מוקדש ליח"ס בין הגולה והארץ, הופענו שלושה: ראש הממשלה, חבר-הכנסת בגין ואנוכי. בתחילת דברי אמרתי אז: יש רק דבר אחד המאחד אותי ואת חבר-הכנסת בגין: אהבתנו לעם ישראל ואתנו לעתיד. זה הרבה מאוד. אבל חוץ מזה — הבדל קטני בכל התחומים. אבל מעולם לא הרגשתי את התהום הנוראה, החברתית, הפוליטית, המוסרית, הפעורה בינינו, כמו היום.

חבר-הכנסת בגין אומר שהוא התחיל בוויכוח זה לאחר שנסתיימה המלחמה. המלחמה לא נסתיימה.

מנחם בגין (גח"ל):

לא אמרתי זאת.

יעקב חזן (המערך, עבודה—מפ"ם):

ניחא: לאחר שנסתיימו הקרבות. אך הקרבות לא נסתיימו. יום יום יורים. כאשר היינו, וגם אתה היית, אמש בסיני, וישבנו עם האלופים, הגיעה למקום שבו ישבנו ידיעה מדיאנה, ואלוף פיקוד הדרום אמר: מי יודע, אולי צריך להפסיק את השיחה.

היו"ר י. נבון:

אני מבקש לא לצטט שום דבר שנאמר בוועדת החוץ והבטחון בכל צורה שהיא.

יעקב חזן (המערך, עבודה—מפ"ם):

ובכן, שמענו, התרשמנו, שהסכנה לא חלפה, והיא קיימת היום כפי שהיתה קיימת אתמול.

הפסקת-האש היא שבררית מאוד. היא עלולה יום יום להישבר, ויום יום אנו צפויים לחידוש הקרבות.

חבר-הכנסת בגין קם כאן ומאשים את הממשלה הזאת בכך שהיא אשמה בכל מה שקרה. וכל זה בלי לחקור, בלי לבדוק, בלי לדעת את הכל. אנו עומדים — וחבר-הכנסת בגין יודע זאת בדיוק כמוני — לפני בעיה חמורה ביותר, בעיה נוקבת. אני בטוח שנתגבר עליה, אך רצוי שלא נגיע לוויכוח כזה כמו הוויכוח שאתה, חבר-הכנסת בגין, התחלת בו היום.

אנו עם קטן, שניים וחצי מיליון יהודים בין עמי ערב גדולים. אנו בונים את קיומנו ואת בטחונו על צבא סדיר קטן. צבאנו הוא צבא העם, צבא מילואים. צבאותיהם הם צבאות סדירים קבועים, יחד, משני הצדדים, בצפון ובדרום, קרוב למיליון חיילים קבועים, הם אינם צריכים להתגייס — אתה יודע זאת, חבר-הכנסת בגין — כדי להתכונן למלחמה. הם אינם צריכים לעשות תנועות המוכיחות שהם מתכוננים למלחמה. הם מרוי כוים, על-ידי תעלת סואץ. כל אותה עוצמה שעברה את התעלה היתה מרוכזת על-ידי התעלה; טנקים לאלפיהם, חי"ר לרבבותיו, תותחים לאלפים — הכל עמד יום יום מוכן, וכך גם בסוריה. ואנחנו ניצבנו ממול זה והיינו צריכים לשמור על בטחונו. ואתה יודע בדיוק כמוני שהשגה כבר עמדנו לפני בעיה כזאת, והתגייסנו והידיעות אז היו יותר בדוקות מאשר הפעם, ולא פרצה מלחמה. ומי יודע, שמה אותו גנרל סובייטי שאמר לאחר מלחמת ששת הימים "אבל מלחמה הבאה שלושת הימים הראשונים יהיו שלנו" — שמה הוא ממארגני המלחמה הזאת?

שמה צריך לזכור — וחבר-הכנסת בגין יודע זאת והוא חייב לזכור זאת — שאנו יכולים לגייס את צבאנו-תינו פעם, ולא תהיה מלחמה כיוון שגייסנו אותם,

לא אהיה שמח; אהיה אבל מאוד, שהרי אם לא תהיה הפסקת-אש, תהיה מלחמה.

חבר-הכנסת בגין עשה לו כאן מלאכה קלה מאוד. הוא הזכיר את דבריו של קיסניגר. דרך אגב, אני חושב שעשה דבר חסר טעם. הגויים יקטרו עליו באשר הוא יהודי אשר הגיע למשרה רמה כל-כך, ואנו מצדנו נקטרט עליו באשר הוא יהודי שהגיע למשרה רמה כל-כך ומתנכר לנו? היה בזה משום בזיון. יכול להיות שנגיע לוויכוח חמור עם קיסניגר. אם נגיע לכך, נקיים את הוויכוח.

רבתי חברי הכנסת, במערכה זאת על שלום יכול להיות שהוויכוח עם היידיים יהיה הרבה יותר קשה מאשר המערכה עם האויבים. לרחות את עצתם של היידיים יהיה אולי יותר קשה מאשר להתגבר על איומיהם של האויבים. הממשלה תוכל לעשות זאת רק בתנאי אחד: שידידיו יודעו כי יש לנו תכנית שלום, תכנית שלום סבירה, תכנית שלום המתחשבת במציאות, לא תכנית שלום שיש בה רק דיקלום פתיטי, ואין בה שום תכנית ממשית. יכול להיות שגם תכניתנו לא תתקבל. יכול להיות שמדינות ערב ירחו את הכל. אז שוב אהיה אבל מאוד, באשר תהיה מלחמה.

האם חבר-הכנסת בגין מאמין באמת שעל יסוד "אף שעל אדמה" יהיה פעם שלום? אני אינני בטוח שעל יסוד ויתורים יהיה בקרוב שלום. אני רק יודע שעל יסוד ויתורים אולי יהיה שלום, ועלינו לעשות הכל כדי למצות את האפשרות הזאת, כי רק כך נוכל להיות שלמים עם עצמנו ולשאת בעול של חיינו.

המלחמה הזאת היתה אכזרית מאוד. לא רק בימייה הראשונים. גם זאת יודע חבר-הכנסת בגין. הקרבנות ביום השישי והשביעי והשמיני והתשיעי והעשירי לא היו פחותים מאשר לפני זה. זו היתה מלחמה קשה ביותר, לאחר שהצבא המצרי קיבל ים של נשק - אין בפי ביטוי אחד לכך - ולאחר שהוא תידרך מפלף דברים מצרים לפעולה של "גולם צבאי". שאלתי מפקד דים שלנו איך מסבירים הם את ההליכה של המוג'ם ישר מול המות, גל אחרי גל, ואנחנו קוצרים - זוועה לומר את המלה הזאת ביחס לחיי אדם - והם הולכים את הנשק שבידם הכרנו, אבל כמותו הפכה לאיכות חדשה, וזאת כאשר היינו כבר במלוא כוחנו. המלחמה היתה קשה מאוד ותמורה מאוד. אני בטוח שאילו היתה נמשכת עוד ימים אחדים היינו מנצחים; היינו מחסלים את הארמיה השלישית; היינו מעמידים בסכנה את הארמיה השנייה. אבל השאלה היא: מה אנו רוצים? עוד נצחון צבאי ועוד נצחון צבאי, עוד שפיכת דמים, או נסיון לנצל כל מצב מחדש?

יוחנן בדר (גח"ל):
עוד מחדל.

יעקב חזן (המערך, עבודה-מפ"ם):
עוד נסיון להגיע לשלום. בעיניך זה מחדל, ובעיני זה נסיון להגיע לשלום.

משום כך חתמנו על הסכם הפסקת-אש. אמריקה תרצה ללחוץ עלינו? ישראל לא תהיה צ'כיה שנייה. האם יש כאן משהו, בצד זה של האולם והן בצד זה של האולם, המוכן להסכים לכך שבטחונה של ישראל יהיה מבוסס על ערבויות אמילו מטעם היידי הגדול ביותר שיש לנו? חוץ משלושה אנשים היושבים כאן -

עבר עלינו בדיון על בעיית השבויים. חבר-הכנסת בגין יודע שלגבי בעיית השבויים בסוריה היינו שנינו, הוא ואני, קרובים ביותר למסקנות מרחיקות לכת וטרגיות ביותר. ונרתענו מזה שנינו. וחבר-הכנסת בגין אמר לי - שיחה פרטית אפשר לגלות - שאין כל הבדל ביחסינו אנו לשבויים. והוא יודע איך קיבלנו את ההחלטה הזאת, על יסוד מה. הוא אינו יכול למרוד בעובדה שלא היתה לנו כל ברירה, אם רצינו להציל את השבויים במצרים.

מנחם בגין (גח"ל):
לא הסכמתי.

יעקב חזן (המערך, עבודה-מפ"ם):
כי קל לך וגו' לך לא להסכים. כי אתה יודע שמי-שהו אחר יקבל על עצמו את האחריות.

מנחם בגין (גח"ל):
לא הסכמתי.

יעקב חזן (המערך, עבודה-מפ"ם):
לא הסכמתי כי ידעת שמישהו יקבל את האחריות המרה להצלת השבויים במצרים בתנאים הנתונים. קל היה לך לא להסכים. אילו היית צריך להחליט, אני בטוח מה היית מחליט.

ובכן, הממשלה החליטה, - -

מנחם בגין (גח"ל):
(יוצא)

אני כבר חוזר לשמוע אותך.

יעקב חזן (המערך, עבודה-מפ"ם):
יפה מאוד, אבל אני, לצערי הרב, לא אוכל לחכות. - הממשלה החליטה ויש יסוד - אינני בטוח במשקלן וערכו של יסוד זה - שאולי נצליח בכך והשבויים ממצרים יחזרו. יכול להיות שכל זאת תקוות שווא. המצרים לא יקיימו הבטחותיהם? אז נגיב כפי שאנו מוכרחים להגיב. עניין החזרת השבויים קשור בעניין פתיחת הדרך למעבר של אספקה לא צבאית לגדה המזרחית - הרי אסור לומר בקול רם "לארמיה השלישית" - ואז, כמובן, הכל יתפוצץ ותהיה מלחמה. אבל אולי בכל זאת לא.

אתם טוענים שלא הצלחנו בכך שבגופו של ההסכם ייכתב פתיחת מצרי. באב"א-מאנדב, אבל ידוע שה-ההסכם אומר "הפסקת אש באוויר, ביבשה ובמים". יכול להיות שגם זה לא יקיים, ואז נפסיק את האספקה והכל יתפוצץ, אבל אז נדע לפחות שלא אנחנו אשמים בהזנחת התקווה הזאת, גם של החזרת השבויים וגם של ייצוב הפסקת-אש, שאולי תשמש גשר, אם כי רעוע מאוד, לתקוות השלום. אילו לא היתה הממשלה עושה זאת, בצדק היה צריך להאשים אותה בכך שהי-ניחה סיכוי; בצדק אפשר היה להאשים אותה בכך שנתנה בידי אויבנו נשק חד וחריף נגדנו, שהם היו מוכנים בביכול להפסקת-אש, אנחנו לא; שהם היו מוכנים לצעוד לקראת שלום, אנחנו לא. במה שהממ-שלה עשתה לא הפסידה שום דבר. היא רק העבירה את האחריות לצד האחר. אנחנו מוכנים להפסקת-אש, אנחנו מוכנים לקיים את הפסקת-האש, בתנאי שגם הצד האחר יקיים את הכל. אם לא יקיים את הכל, לא תהיה הפסקת-אש, ובאותו יום, חבר-הכנסת בגין,

וראשונה נשק. אנחנו מייצרים הרבה בעצמנו, אבל אתה יודע שמה שאנחנו מייצרים — איננו מספיק.

המערכה שלפנינו תהיה מערכה קשה מאוד. איש מאתנו אינו משלה את עצמו. אני בטוח שארצות-הברית של אמריקה, כאשר תלמד לדעת שמדינת ישראל מוכנה לקבל את עצותיה בנוגע לדברים צדיים, לא מכריעים, אבל בשום פנים לא תקבל עצה הפוגעת בעצם קיומו, לא תכריח אותנו לקבל עצתה זו. ניאבק. יכול להיות שניכנס למאבק קשה מאוד עם ארצות-הברית. אבל מצויה יהדות ארצות-הברית של אמריקה. נניס אותה ובעזרתה נוכל גם למערכה כבדה זו, וישראל תעמוד על רגליה ובטחונה יהיה בידיה. אבל כדי שנוכל לעשות זאת צריכה ארצות-הברית של אמריקה לדעת שיששראל אמנם רוצה בשלום, והיא יודעת — לא רק היא יודעת, גם אנחנו יודעים זאת — שאם בכלל אפשרי שלום, הוא אפשרי רק בתנאים של פשרה, של ויתורים, ולא אחרת.

את המחזלים — והם היו — צריך לבדוק, צריך לחקור, ואתה, חבר-הכנסת בגין, יודע כמונו כמה מסור בכת, קשה ומרה תהיה החקירה: את מי צריך לחקור ואיך צריך לחקור כדי להגיע לשרשם של הדברים, כדי לדעת מה נכון ומה לא נכון, מה היה ומה לא היה, מהי בדוטה ומה האמת הקשה והמרה. וצטרך גם להסיק מסקנות לגבי כל הבעיות, כי אין אני יודע עדיין במה תיגמר הפסקת-אש זו. אין אני יודע עדיין לקראת מה אנחנו הולכים, ועלינו להיות מוכנים לכל.

אני חושב שהממשלה הזאת זכאית לנהל משא-ומתן על שלום על סמך ייפוי-הכוח והעמדות שאושרו על-ידי הכנסת הזאת. היא לא זכאית — שום ממשלה לא תהיה זכאית, לפי דעתי — לחתום על הסכם שלום בלי אישורה המפורש של הכנסת, הכנסת השמינית. האם מישהו מאמין שעד לבחירות יהיה שלום, שהממשלה הזאת, ברוב זריזות, תוך חודש או שלושה שבועות תביא את השלום? האם אינכם יודעים שהדרך לשלום היא עדיין רחוקה ורועה מוקשים רבים, שיהיו בדיונים אלה משברים רבים, ואולי חזרה למלחמה ושוב חזרה למשא-ומתן? האם מישהו מתאר לעצמו שנשב, נשוחה, ובכך נגיע תיכף לשלום? אני חושב שלממשלה הזאת יש כל הזכות לא להזניח שום דבר הפותח פתח, ולו גם הצר ביותר, לתקוות שלום. אני חושב שהממשלה הזאת זכאית לאמונו של העם. אם טעתה, תכריז על טעויותיה.

הממשלה אינה כפופה לשום ועדות חקירה. ועדת החקירה של הממשלה היא הכנסת והבוחרים. הם יחליטו אם צדקה או לא צדקה, הם יחליטו למה היא אחראית ולמה לא, הם יחליטו אם תמשיך להתקיים במתכונתה זו או לא. אנשי את הדבר הזה לבוחרים וניפגש כאן — אתם תיפגשו, כי אני אינני מתכוון להיפגש כאן, בכנסת השמינית — לאחר הכרעת הבוחרים.

היו"ר י. נבון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת הורביץ, ואחריו לחבר-הכנסת וילנר.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, כשתבע אדולף היטלר, ימח שמו, את צ'כוסלובקיה בשביל ה"רייך השלישי" העירה אישיות בריטית בכירה כי "הבריטים אינם מוכנים לחפור שוחות בדשאים שלהם כדי להגן

אני מתכוון לחברי סיעת רק"ח — האם יש כאן מישהו שחושב על כך? ערבויות כתוספת לבטחון — כן, אבל לבטחון שלנו, לבטחון מדינת ישראל היודעת שהיא מחזיקה את גורלה בידיה. אנחנו כאן בארץ זו לקחנו לדינו שוב, בפעם הראשונה מזה אלפיים שנה, את גורלנו בידינו, ולא נוציא את הגורל הזה מידינו. אתם יודעים זאת. וכאשר אתם הולכים ליהודים המתהלכים אכלים ומדאגים ואומרים להם שהממשלה הזאת מוכנה לוותר על הכל ולהפוך את ישראל למדינת חסות של ארצות-הברית, האם אתם מאמינים במלה אחת מדבריכם אלה? חבר-הכנסת בגין, אינך מאמין אף במלה אחת אם אתה אומר זאת.

מנחם בגין (גח"ל):

הדברים האלה שלך אין להם שחר. אני מאמין בכל מלה היוצאת מפי כל ימי חיי. אתה יכול לא לקבל את זה. את זה שאמרת — אני לא אמרתי.

יעקב חזן (המערך, עבודה-מפ"ם):

אם כן, יש לך אמונה משונה מאוד במלים שלך. כן, אמרת שיטילו עלינו, שלקראת זה מתגלגלים הדברים.

יוחנן בדר (גח"ל):

אין בדבריו שמץ של צדק.

מנחם בגין (גח"ל):

האם אתה רוצה שאזכיר לך דברים שאמרת ולא האמנת בהם? היום אתה מתבייש בהם.

יעקב חזן (המערך, עבודה-מפ"ם):

אינני מתבייש בהם. אני יודע ללמוד מן הנסיון ולשנות עמדות. אתה חוזר כל ימי חיידך על שיר אחד.

יוחנן בדר (גח"ל):

איזו הצגת בטחון היתה זאת?

ראובן ארוז (המערך, עבודה-מפ"ם):

מה ההפרעות האלה, חבר-הכנסת בדר?

ראש-הממשלה ג. מאיר:

מה אנו אשמים שהסיעה שלך אינה נותנת כל הזמן לדבר מעל דוכן זה?

מנחם בגין (גח"ל):

ואותי לא הפסיקו?

מנחם ידיד (גח"ל):

מקובל לקראת קריאות-ביניים.

היו"ר י. נבון:

השאירו ליושב-ראש את הטיפול בקריאות-הביניים.

יעקב חזן (המערך, עבודה-מפ"ם):

חברי הכנסת, אני בטוח בכך שנעמוד בכל מבחן, אבל אינני רוצה במבחן של מסדה. אני רוצה במבחנים המובילים אותנו לשלום ולחיים בטוחים; אני רוצה לנצל כל הזדמנות כדי שישאל תהיה חזקה. ומה לעשות, חבר-הכנסת בגין? בלי עזרה מארצות-הברית של אמריקה, ששר החוץ שלה הוא היהודי קיסנינג'ר, איננו יכולים לעמוד על חיינו במרחב זה לאורך ימים. נחוץ לנו נשק, נחוץ לנו עזרה, גם עזרה פוליטית, אבל בראש

תעת מפני התפקיד המוטל עליה - לא למען העולם החפשי וישראל בלבד; גם למענה.

עלינו לחזור ולשאול עצמנו: מה רוצים הרוסים והמצרים - האם רצונם רק בהחזקת השטחים? האם לאחר מכן יתפרק הצבא המצרי הגדול מנשק? האם אחר כך יתייחסו הרוסים למצרים? האם יצאה מצרים למלחמה למען זכויות הפלשתינאים? האם יצאה למלחמה למען הגשמתה של שאיפה מצרית מהותית - דחיקת רגליה של ישראל מן המזרח התיכון?

מי שמטיל קורטוב של אשמה על ישראל ורואה בה אחריות, ולו במשהו, לפרוץ המלחמה, נתון ליצרי הלקאה עצמית והרס פנימי. מצרים לא יצאה למלחמה בשל כך שהקמנו התנחלויות בבקעת הירדן או תיכננו את פיתחת-רפיח; היא יצאה למלחמה כדי לחסל את מדינת ישראל כגורם מדיני ריבוני בעל כוח במזרח התיכון; ומכאן, חלילה, המטרה היא חיסולה הסופי. אם זוהי המטרה, יש לשקול את צעדינו בפחיתות גדולה, כדי שלא נרוץ אל הכניעה והחולשה ונביא עלינו רעה לאורך ימים.

עלינו לזכור תמיד את חודש אוגוסט 1970. הפסקת האש דאו הביאה, עלינו את מלחמת יום-הכיפורים. ב-1970 עם הזאת הטילים לא רצינו להיכנס לעימות עם ארצות-הברית, כדי למנוע את חרפת יחסים עמה, בלי להבין כי בכך רק דחינו את העימות לעת שנהיה במצוקה, חלילה, ולא יהיה בכווננו להתנגד לעמדותיה. בחסות הפסקת-האש הקימו המצרים מערך טילים צפוף והכינו את תכנית הצליחה.

נדמה לי כי הפסקת-האש מוטטה פיסית, ולא עקרונית, את מה שמכונה "קו בר-לב", היא החלישה את כשרו למנוע צליחה, משום שמערך הנגמ. ניטרל במידה רבה את כוחו של חיל האוויר.

הבטיחו לנו עוצמה בטחונית בלי למלא אחר ערנות בטחונית. אני אומר זאת בצער ובחרון, כשבס-קנתי היחידה מכך איננה, כפי שזה אצל רבים, התיי-אשות מן הכוח, מהעליונות של צה"ל, אלא ההיפך מכך: הכרה נחרצת בעובדה כי אסור היה לנו לשקוט על זרי הדפנה של שנת 1967 וכי גבולות בטחון, כאשר ישנים לידם, אינם גבולות בטחון.

אם יש לקח ממלחמה זו, הרי זה הלקח כי עומק אסטרטגי, הרחקת הנשק המודרני מריכוזי אוכלוסייה - אלה הם כורח צבאי ושאלת חיים לכולנו.

ממשלה זו, האחראית ישירות ובעקיפין לכך שניטלו מדינו עמדות חזקות וחשובות ללא צורך, אסור לה ליטול על עצמה אחריות נוספת. רובצת עליה אחריות כבדה - מדינית, היסטורית, אנושית; היא איננה מוסמכת היום בשאתה, ואין לה מנדט לנהל שיחות שלום מתוך עמדת חולשה ומבוכה תהומית. לשם כך, אף שאני מודע למשמעות של מאבק בחירות בימים אלה, יש צורך בבחירות שיביאו לממשלה חדשה הנה-נית מתמיכת העם כפי שתבוא לידי ביטוי בבחירות ותעניק לה תמיכה וגיבוי למאבק מדיני אמיץ לא פחות מן המאבק הצבאי. לא ההישג של שש השנים עומד על הכף; חלום ומאמץ של דורות מונחים על כף המאזניים.

ועידת שלום ישראלית-מצרית היא צורך לאומי,

על איזו ארץ רחוקה". שר החוץ הבריטי של היום, הלורד יום, נטל אז חלק חשוב בעיצובה של מדיניות מיוכן והפקרת אירופה בידי הנאצים. היום הסגנון באירופה שונה, אך התוכן דומה: הבריטים, הצרפתים והגרמנים אינם מוכנים ללבוש אפודות בחורף כדי להגן על איזו ארץ רחוקה במזרח התיכון.

לחץ הנפט עשה את שלו, ובאירופה דוהרים אנשים רבים לקראת ההשפלה והכניעה מתוך יצר של הרס עצמי ורואים כמציאות נכונה את העובדה שנסיינו כויות נפט מפגרות, ללות, בדבריות למחצה, עתירות ממון, מועטות אוכלוסין, הפכו את מציאות האימפר-יאליסם הישן על פיו: עכשיו יש לנו עולם שבו אימפר-יאליסם של מדינות הנפט אחוז בגרונו של העולם המערבי בעזרת האימפריאליסם הסובייטי ומכריחו לכ-רוע על ברכיו במדיניות מיוכן נוסח 1973. אירופה מוכה בסגנון. נדמה לה כי על-ידי הפקרת ישראל תשמור על שער המטבעות האירופיים ותורים נפט לתגורר החימום ולמכונות שלה.

זוהי אשליה, טעות מחרידה, לא פחות מחרידה מטעות מיוכן, לא פחות נוראה מן הבגידה של הסכם ריבנטרופ-מולוטוב. האימפריאליסם הסובייטי, בעזרת האימפריאליסם הערבי נוסח שנות השבעים, לא פתח במלחמה ובחלץ כבד באוקטובר 1973 כדי לסיימו, למשל, בנסיגת ישראל לגבולות יום 4 ביוני 1967. תכנית המינימום שלו: חזרה לגבולות החלוקה של 1947, וזוהי רק תכנית המינימום. יש בכוננת האימפריאליסם הערבי ושותפו הקומוניסטי לתבוע עוד ועוד מרגע שיצליח להפוך את מדינת ישראל למדינה מבודדת, חלשה, חסרת אווים, רדופת רוחות רעות של כירסום עצמי ואשליה. האימפריאליסם הסובייטי ימשיך הלאה והוא יצליח לשים ידו על הנפט של המפרץ הפרסי ולהפוך את הבנקים של אירופה ואת ממשלות אירופה לבבות התלויות על חוט, שמניעו יושבים במוסקבה, ולמרבית הגיוחן המעוות גם באבו-דאבי, בקטאר ובכווית. זה לגבי אירופה.

ואשר לגבי ארצות-הברית: נדמה לממשל הנדיב אך הרעוע של ניקסון-קיסינג'ר כי אם יתנו לערבים טריטוריה כדי להשלים את מה שלא הצליחו להשיג בעזרת הנשק הסובייטי יצליחו לרכוש מחדש השפעה אבודה בקהיר. האמת היא כי ברית-המועצות רק ממתינה לכך שארצות-הברית תמלא את התפקיד הש-מור לה בתסריט המזרח-תיכוני: להביא לנסיגה יש-ראלית מלאה ולשיפור עמדות הערבים, לא לקראת שלום אלא לקראת המשך הלחץ המדיני והצבאי. ברז'יניב וקוסיגין לא יניחו לארצות-הברית לחזור למזרח התיכון אחרי כל ההשקעות, העזמות, החוזרות והנש-נות, של ברית-המועצות בחימוש, שיקום, אימוץ, איר-גון ותיכנון המלחמות הערביות. הפעם, אולי לא מתוך היתממות אלא מתוך חולשה ותפיסת עולם מבריקה אך מוטעית, הולכת ארצות-הברית ליפול שוב למלכודת התרמית הסובייטית-מצרית, והפעם הזאת תהיה זו נפילה עמוקה ומסוכנת.

עלינו להזהיר את ארצות-הברית מפני המשגה, שלא ניתן יהיה לתקנו. כמו ב-1941 ארצות-הברית היא המשענת העיקרית של העולם החפשי. הדמוקרטיית האירופיות חסרות אווים. כמו אז היא מהססת ונר-

חוברת מ"ד, ישיבה תס"ו

— הודעת הממשלה על המצב המדיני (דיון) (הורביץ, נבון, וילנר) —

המלים שנאמרו, את מעט הביקורת שנאמרה בהירות, בהרבה יותר זהירות מאשר מצדכם? יש גבול גם לציניות.

הי"ד י. נבון:

רשות הדיבור לחברי הכנסת וילנר, ולאחריו לחברי הכנסת יעקבי.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אנו מעריכים בחיוב את ההסכם שנחתם ב-11 בנובמבר, בין מצרים וישראל, כצעד העשוי לייצב את הפסקת-האש ולאפשר, אם יוגשם בנאמנות, להתקדם מהפסקת-אש אל השלום המיוחל על-ידי העמים.

לצערו לא הביאה ראש הממשלה לכנסת דברים מהותיים לדיון. היא מסרה על ניסיונותיה לארצות-הברית ולאנגליה; היא מסרה פרט זה או זה מהסכם הפסקת-האש, אך העם המזועזע רוצה לדעת בדברים יסודיים יותר. הוא רוצה לדעת האם הממשלה עומדת להמשיך במדיניות שהביאה להתדרדרות ולמלחמה, או שהיא מוכנה למיפנה. איך ובמה תלך הממשלה למשא-ומתן על שלום — על כך לא שמענו מראש הממשלה.

שר-האוצר פנחס ספיר, בראיון שנתן לכתב "ידיעות אחרונות" ואשר נפתרסם ביום שישי האחרון, אמר את הדברים הבאים: "הרבה מוסכמות התנפצו. אני עצמי, אם אשאל ואבדוק, האם לא שגיתי? האם לא טעיתי? — צד לי שאיני יכול להגיד זאת. שואלים אותי מדוע נתתי די למסמך זה או אחר. לא רק שלא נחלשתי בדעתי, אלא אף נתחזקתי בה. לולא נתתי די למסמך-גלילי — ובשל כך משהו לא היה נמנה עם ההנהגה בזמן המלחמה — הרי היו עושים לי ליניץ' ברחובות... עכשיו לומדים כל כך הרבה דברים ומזכירים כל כך הרבה שמות, בהקשרים שונים. אך בכל זאת אני יכול לומר שטוב שנתתי גם את שמי למסמך-גלילי, אם כי על חשיבותו האקטואלית כיום בודאי אפשר להתווכח". השר ספיר, שים יד על הלב ותשאל בכנות: האם פחד מליניץ', כפי שאתה מתבטא, מצד הניצים, מצדיק תמיכה במדיניות הרת אסונות, שגרמה התדרדרות למלחמה ולקרבנות כה רבים?

כדי לקדם את עניין השלום על המערך להכריז רשמית על ביטול מסמך-גלילי. אנו הזקקנו אתכם שהמדיניות הסיפוחיסטית המתגלית במסמך זה של הכוח הפוליטי המרכזי בממשלת ישראל עלולה להביא אסון על ישראל. ולצערו אכן כך היה.

הממשלה פעלה במשך כל השנים הללו לפי תכתיב של גח"ל מפלגות הליכוד, המתנגדות להסכם הפסקת-האש ולהחלטות מועצת הבטחון, דוחפות את ישראל למלחמות חדשות ומסכנות את כל עתידנו. עתה קיימת סכנה שהממשלה תושפע שוב מלחץ של גח"ל ושותפיו. יש גם ניצים לא מעטים בתוך הממשלה, אשר לא שינו את עמדתם היסודית, למרות כשלונה של מדיניות הממשלה.

אנו אומרים למערך: אל תתגוננו בפני גח"ל, כי על-ידי כך אתם רק מחזקים את מפלגות הליכוד; מול גח"ל צריך להיאבק בדגל אחד, בדגל השלום, ואז אפשר יהיה לחדד את הימין הקיצוני מהציבור.

השר דיין אמר ב-10 בחודש זה, בסיום קורס טיס: "העולם שבו אנו חיים כיום איננו העולם של

ואנו מחכים ליום שבו נשב עם המצרים למשא-ומתן ישיר. אך על מה נדון שם, ומאיזו עמדה ידברו נציגי ישראל? פרופסור קיסנינג'ר אמר אתמול בפקין כי אפשר יהיה לדבר על ערבות אמריקנית לגבולות ישראל אחרי שישאל תיסוג לגבולות ה-4 ביוני 1967, כי אז אכן תעמוד בסכנה. דברים אלה צריכים לשמש לנו אות אזהרה. קיסנינג'ר טוב יותר מרבים מאתנו מה חשיבותם של גבולות בטחון. והממשלה שתלך לוועידת שלום צריכה להיות ממשלה שתהיה מודעת לכך לא פחות מאשר שר החוץ האמריקאי, אלא הרבה יותר.

ואל-נא נשכח כי שר החוץ האמריקאי הצהיר לפני ועידת ז'נבה, כי אין בעיה רצינית של לחץ רב כדי שישאל תיסוג. אינני מאמין שהוא עומד על הדברים האלה. אלה הם היריהורי לב. הוא התרשם היטב מהשיחה אתנו, מההתנהגות שלנו. לכן הוא השמיע דברים בנוסח: לחץ רב לא דרוש כדי שישאל תיסוג ותמלא את ההחלטה 242; זוהי דעתו של שר החוץ האמריקאי.

גברתי ראש הממשלה, אינני יכול שלא להביע את החשד הגובר כי לא רק סאדאת, ברית-המועצות וארצות-הברית מעוניינים דווקא בקיום ועידת ז'נבה בתחילת חודש דצמבר, אלא גם אתם, מתוך חשבון פנימי, מעוניינים בקיום הוועידה בטרם הבחירות בישראל. אתם זקוקים לכרטיס הנסיעה לז'נבה כדי לנפנף בו כסימן שאתם מובילים לשלום. אתם אמנם טוענים כי לא תגיעו לכלל סיכומים, אך יש טעם להתחיל בדבר. התחלת הדיבורים היא שתצביע על דרך, על כיוון שבו אתם מובילים, למה אתם מתכוונים להוביל וגם במה תסיימו.

היושר תובע כי תאמרו לעם בישראל ולממשלת ארצות-הברית, כי אין בדיכם לבוא לוועידת ז'נבה, לא פיסית ולא מוסרית, בטרם תהיינה בחירות בארץ — ואלה תתקיימנה ב-31 בדצמבר. יחכו בכל הסבלנות שלושה-ארבעה שבועות, ואז תייצג את העם הממשלה הזכית לייצגו.

יורשה לי, אדוני היושב-ראש, לומר כמה מלים בעקבות דברי חברי הכנסת חזן.

חברי הכנסת חזן מדבר תמיד בכנות, בפאתוס אמיתי, דברים היוצאים מן הלב ולרוב נכנסים ללב. בפעם הקודמת הוא ציין שנקעד לבו, ואתו — לבנו. הפעם הרגשנו בחברי הכנסת חזן הפולמסן. לקום ולומר הייום לדוברי האופוזיציה: דבריכם באו לשם ייחוד, הכל כדי לעשות הון לקראת הבחירות — כיצד זה ייתכן? האם ראייתם אופוזיציה נוחה יותר, סימפתית יותר, ראויה יותר — ותסלחו לי על הביטוי הצברי — לנשיקה על המצח? האם ראייתם כבר אופוזיציה המתנהגת כך אחרי כל מה שקרה את הממשלה? החרשנו כל ימי הקרבות. הגבנו — לא בחוץ — בהזירות. הרבה יותר זהירות מכפי שאתם דיברתם ביניכם, ולא רק השר לשעבר יעקב שמשון שפירא, אלא גם השר בר-לב והשר אבן. מי לא אמר מה על מי מכס? והנה פתאום דובר של האופוזיציה עורך את מערכת הבחירות כאן — כך אומרים. הכל בסדר, מביימים חולשה, מביימים מחדל... גם לפולמוס יש גבול. כיצד אפשר להגיד לנו שאנו מנצלים את מה שקרה? אנו הרי נשכנו את שפתנו, והחרשנו. בנינו היו בחזית. כך לתרגם את מעט

במכתב גלוי כן ומרגש אל ראש הממשלה, שהתפרסם אתמול בעתון "הארץ", כינה ד"ר בנימין זאב קידר את המלחמה האחרונה בשם "מלחמת ההתפכח-חות". הבה נאמץ לעצמנו את השם המתאים הזה. התפכחות פירושה שצריך שינוי ערכים יסודי במדיניות הישראלית.

ראש הממשלה אמרה היום בכנסת, שמעכשיו נהיה רציניים יותר ושמותר לערער על מוסכמות. אנו יכולים להגיד שמעולם לא הסכמנו למוסכמות של הממשלה ושל הימין הקיצוני. רבים אומרים עכשיו אותם דברים ממש שאנחנו אמרנו כל הזמן, אך משום-מה אינם רוצים להודות בכך שמפלגתנו צדקה, שמדיניותנו הר-אתה את הדרך לשלום ולבטחון ישראל, למניעת המלחמה וקרבות. מילא, לא נתווכח על כך. אך הבה תהיה מדיניות הממשלה רצינית יותר לפחות מעכשיו, אל תחזור על המדיניות שנכשלה והכשילה.

במה זה צריך להתבטא? בהגשמה קפדנית של הסכם הפסקת-האש, בביצועה המלא של החלטת מועצת הבטחון 242 והחלטת מועצת הבטחון 338.

מצער מאוד שכל צעד שהממשלה עושה בקשר להחלטות מועצת הבטחון היא עושה באי-רצון, מתוך כפייה מבחוץ. למה לא לפעול בלב שלם למען שלום ריאלי, צודק ובר-קיימא, שישודותיו יהיו: א. נסיגה מהשטחים שנכבשו ב-1967; ב. כיבוד הזכויות הלא-מיות של העם הערבי הפלשתינאי; ג. הכרה בזכות קיומן הריבוני של כל המדינות באזורנו, לרבות מדינת ישראל, בגבולות מוכרים ובטוחים והבטחת שלמותן הטריטוריאלי; ד. הבטחת חופש שיט, לישראל כלכל המדינות, בתעלת סואץ ובמצרי טיראן? זהו השלום הצודק והריאלי, שעתה קיימים תנאים היסטוריים נוחים מאי פעם להגשמתו. האלטרגטיבה היא עוד מלחמות, עוד אסונות.

אין לנו ספק בכך שרוב רובו של העם רוצה בשלום. רבים במבוכה. הדעות הקודמות איכזבו, הא-לילים הצבאיים והפוליטיים איכזבו. הליכוד אינו מייצג אלטרנטיבה, אלא אותה מדיניות שנכשלה בווריאנט מסוכן עוד יותר. קיים סיכוי ריאלי לשלום, שיובטח בעלרבות בין-לאומיות של-ממש, כפי שהדיעו נציגים מוסמכים של ברית-המועצות, של ארצות-הברית ושל גורמים בין-לאומיים אחרים. הם מוכנים לערוב לשלום באזורנו ולבטחונן של כל המדינות. רק מי שאינו רוצה בשלום, רק מי שלא למד את לקח הכשלון של המדיניות הקיימת, יוכל לזלזל בערובות רבות-עוצמה כאלה, שאין ולא יהיו בכירות מהן בכל ההיסטוריה.

המוכ"ל של המפלגה הקומוניסטית הסובייטית אמר לפני עשרה ימים בוועידה עולמית של כוחות השלום במוסקבה: "אנו עומדים בתוקף על כך, שלכל המדינות והעמים, אני חוזר ואומר - לכל המדינות והעמים - במזרח התיכון יש להבטיח שלום, בטחון וגבולות מוכרים. ברית-המועצות מוכנה לקחת חלק במתן ער-בויות בהתאם."

ידועה השיחה בין ראש ממשלת ברית-המועצות אלכסיי קוסיגין עם ראש ממשלת דניה, שבה אמר המנהיג הסובייטי כי ברית-המועצות היתה בין הרא-שונות שהכירו במדינת ישראל ועומדת בתוקף על זכות קיומה הריבונית.

אתמול, וחשוב מכל לדעת זאת ולעמוד ברגליו ובנשקנו בעולם של אמת ומציאות, בעולם ריאלי. אלה דברים שאנחנו אומרים כל הזמן, אומרים שצריך לנהל מדי-ניות ריאלי, שהמדיניות היתה תלושה. אבל למחרת, ב-11 בחודש זה, אמר אותו שר דיין את הדברים הבאים: "משלוח 7,000 אנשי כוח האו"ם כדי שידאגו שנחזור לקווי ה-22 באוקטובר אינו דבר נעים, זהו ביטוי של אגרסיביות נגדנו". בגישה כזאת קל מאוד להכשיל את הפסקת-האש, קל מאוד לגרום לחידוש הקרבות איך מתקשרים דברים אלה עם דבריו של דיין מיום קודם?

על הממשלה לשנות מן היסוד את המדיניות, להפסיק את תכסיסי ההשזיה והעיוכבים של ביצוע הסכם הפסקת-האש. על הממשלה להימנע מכל צעד פוליטי או צבאי שעלול להביא לחידוש הקרבות. לצע-רנו אין הממשלה מגלה כל רצון, כל יזמה, לייצוב מהיד של הפסקת-האש, דבר שהיה מחיש את חילופי השבויים, והיה מאפשר לגשת במהירות לפתיחת משא-ומתן בין הצדדים, בחסות מתאימה, לביצוע החלטת מועצת הבטחון 242 ולכינון שלום צודק ובר-קיימא.

ברור היום יותר מאי פעם כי בטחון ישראל יהיה רק בשלום. כל התיאוריות בדבר התפשטות טריטורי-אלית כדרך לבטחון הוכחו ככזבות. השלום צריך להיות בר-קיימא, ושלום בר-קיימא יהיה רק שלום צודק, שלום שיכבד את הזכויות הצודקות של כל העמים והמדינות.

לכן הגנו מודאגים מעמדתה של ראש הממשלה כפי שבאה לידי הביטוי היום בכנסת ואתמול במסיבת העיתונאים בלונדון. ראש הממשלה הופיעה אתמול ותבעה סיפוחים טריטוריאליים כתנאי לשלום. יותר מזאת, ראש הממשלה שוב הכריזה אתמול, כי היא מתנגדת להקמת מדינה פלשתינאית, גם כאשר זו תיקם על טריטוריה שמחוץ לגבולות המוכרים והבטוחים של ישראל לאחר שייחתמו הסכמי שלום. במלים אחרות, ראש הממשלה שוללת את זכות ההגדרה העצמית של העם הערבי הפלשתינאי.

תביעת הסיפוחים הטריטוריאליים ושליטת הזכויות הלאומיות של העם הערבי הפלשתינאי מצד ממשלת ישראל הכשילו עד כה את, מאמצי השלום, והם שעלו-לים להכשילם שוב.

מדיניות הממשלה נכשלה לא בגלל מחלל בטחוני דווקא, אלא משום שהיא היתה, כפי שהזכרנו לא אחת, בניגוד גמור להתפתחות הבין-לאומית והאזורית. היא היתה תלושה מיחס הכוחות החדש בעולם ומההת-פתחות הבלתי-נמנעת של יחסי הכוחות באזורנו. אם היה מחלל, היה זה מחלל מדיני, מחלל של רצון בש-לום. היתה אשליה שהסטטוס-קוו של הכיבוש יישאר, שנוכל לחיות על החרב, שנוכל לעולם ועד להישען על תמיכתנו באינטרסים הגלובליים של שליטי וושינגטון נגד תנועות השיחרור הלאומי הערביות.

חברי הכנסת, מעולם לא היו אפשרויות ריאליות כה גדולות לכינון השלום הנכסף בינינו לבין שכנינו. מעולם לא היתה, בצד הכאב הצורב בלבנו על הקרבות הרבים של יהודים וערבים במלחמה, תקווה כה גדולה שמעו ייצא מתוק, שמלחמת אוקטובר 1973 תהיה המלחמה האחרונה בין ישראל ובין המדינות הערביות.

אולם האם קיימת ודאות שאפילו ארצות־הברית רואה עדיין בכך הסדר אפשרי העשוי לזכות בתמיכתה?

ולטווח רחוק עוד יותר: חילוקי־הדעות הבסיסיים מהותיים יותר. בעוד שרוב הכנסת, באשר לצד המצרי, תומך בהסכם שלום המושגת על גבולות בטוחים ומו־כרים, תוך פשרה טריטוריאלית, הרי אין ספק שאין זו גישת מצרים. בימים אלה ממש הצהירו אישים מצריים רשמיים כי מטרתם הסופית היא החזרת כל השטחים למצרים ופתרון הבעיה הפלשתינאית. בתמורה לכך הם מוכנים להכיר בגבולותיה של ישראל מה־4 ביוני 1967, אולם לא בישראל עצמה. אינני מניח שמישהו מן המפלגות הציוניות בכנסת יהיה מוכן לראות בכך שלום, או בסיס כל שהוא להסדר.

אולם לנושאים אלה עוד חוזן למועד, ולוואי ונגיע לצורך בהתמודדות עם בעיות אלה. ולוואי שאכן נגיע אף לשלב האפשרי הבא: דיונים משותפים עם מצרים לקראת התקדמות להסדר. וכי מדוע לא לראות מראש באפשרות זאת אפשרות רצויה וחיונית? מדוע לא לראות בה את האפשרות שציפני לה במשך 25 שנות המדינה? מדוע מראש לפסול אותה כאפשרות לביור דברים וכאפשרות להתקדמות בכיוון הרצוי לנו? מדוע מראש להציג, כפי שעשה זאת חברי־הכנסת בגין, כי עלולה זו להיות ועידה "מינכנית"? מדוע לא להניח שגדע לשמור על ענייננו? אם כי אינני בין האופטימיסטים במה שנגוע לסיכויי שלום־אמת מלא בינינו לבין מדינות ערב בתקופה נראית לעין, אני סבור שיש למצות כל אפשרות למשא־ומתן, למגע לקראת התקדמות כל שהיא במסגרת של הסדר מירבי שנוכל להגיע אליו, להשיג אותו. אך כבר עתה ראוי שלא לחדול מביור תפיסות היסוד שלנו בצד ביור האירועים שקדמו למלחמה וההתרחשויות בה.

בימים אלה התבשרנו מפי שר החוץ — כפי שפורסם בעתונות, ואני מסתייג מראש ואומר: כפי שפורסם בעתונות — כי "התבדו מוסכמות התפיסה הבטחוניות של ישראל". אין ספק כי עליו לבדוק עצמנו מחדש בכל תחום, וגם בתחום זה.

אך האומנם, בעוד שההערכות והתחזיות בתחום יחסי החוץ, למשל, כולן התאמתו והתגשמו, נתמוטטה התפיסה הבטחונית? האומנם אלה פני הדברים? אם, למשל, היינו יודעים את כוונות האויב במועד מוקדם יותר מזה שידענו, כי־אז "מוסכמות התפיסה הבטחונית" היו מוכחות מחדש? זוהי גישה שרצינותה מפוק־פקת למדי ואין היא הולמת לקחים אחראיים שיש להגיע אליהם בכובד ראש ובאחריות רבה לקראת העתיד. לא לחמוק מהם, לא לרפרל, לבדוק ולחקור באורח מוסמך וממלכתי. אולם הדיבורים הללו — ודיבורים אלה מובאים כל יום בעתונות מפי אנשי ציבור — הם לפי דעתי נעדי שיקול־דעת מספיק.

חברי הכנסת, גם זה התרחש במלחמה הזאת: אנו יושבים קרוב יותר לבידותיהן של מצרים וסוריה. הפסקת־האש ניזומה על־ידי ברית־המועצות, בעצה אחת עם מצרים, כתוצאה ממצוקה חמורה של מצרים בשדה הקרב, בעוד שיום לאחר פרוץ המלחמה, ב־7 באוקטובר, אמר מוחמד זאיאת, שר החוץ המצרי דאז, כי "מצרים תפסיק את האש רק כאשר ישראל תיסוג מכל השטחים שכבשה ב־1967 או תבטיח לסגת מהם". וסאדאת, ב־10 באוקטובר, כתב למועצת השלום העו־

אחד הלקחים שרבים מוציאים מההתפתחות האחרונה הוא, כי האינטרס של עם ישראל הוא לחפש דרך לשינוי היחסים עם ברית־המועצות, לשיפור היחסים, לכינון יחסים דיפלומטיים ואחרים. הדרך לכך היא בשינוי המדיניות, בבצוע נאמן של החלטות מועצת הבטחון.

אנו קוראים בסיום לכל בעלי האחריות הלא־מית לפעול למען מיפנה במדיניות. תקפיד הממשלה על הפסקת־האש, תאפשר כינון שלום בעתיד הלא־רחוק. נתתור לכך שבנינו לא יעברו עוד את זוועות המלחמה, שנוכל לחיות בטוחות ולפתח את מולדתנו ישראל לטובת המוני העם, תוך יחסי ידידות ושיתוף פעולה עם העמים הערביים.

חלום זה יכול בהחלט להפוך למציאות. זה תלוי בעיקר בנו, במדיניות הישראלית. אם נרצה — יהיה שלום.

היו"ר י. נבון:

רשות הדיבור לחברי־הכנסת יעקבי, ואחריו לחברי־הכנסת ורדיגר.

גד יעקבי (המערך, עבודה—מפ"ם):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, הסכם הפסקת־האש, שנחתם שלשום, הוא המעשה הנכון מצד ישרא־ל, נכון יותר מכל אלטרנטיבה שניצבה לפנינו במצב המדיני הקיים. והשיקולים שהובאו כאן על־ידי ראש הממשלה מספיקים ומשחררים אותי מלחזור עליהם.

אולם מאז החתימה כבר נוכחנו עד כמה הסכם זה עדיין מהווה כר נרחב לפירושים ועד כמה הוא עלול להתמוטט בכל עת. כבר הבוקר מדוע "אל אהרם" כי "מימוש ההסכם הגיע לדי משבר". ואילו גנרלים מצריים מודיעים כי יש להיערך להמשך המערכה הצבאית. ודומני שכבר למדנו — במחיר כבד, כבד מדי — כי יש להתייחס להצהרות ערביות במידה רבה יותר של רצינות מאשר עשינו זאת בעבר. אני מקווה שנדע לעמוד על ענייננו בהגשמת ההסכם. דומני שרוב חברי הכנסת יכולים לראות בהודעתה של ראש הממשלה כאן בעניין זה הודעה מרגיעה באשר לנוכחותנו לעמוד על הגשמת ההסכם, מבלי להשמיט את היתרון החשוב ביותר שהשגנו בחזית המצרית, כיתור הארמיה השלי־שית, עד שלא יושג הסכם מקיף יותר עם המצרים. במלים אחרות: על כביש סואץ—קהיר, בקטע שבין הק"מ ה־101 ועד לעיר סואץ, להישאר בשליטתנו, תוך הגשמת הסכם הפסקת־האש והמתחייב ממנו. אולם גם אם ייושרו כל ההדחים בעניין הפסקת־האש, עלינו להכיר בכך שהשלבים הקשים, אולי אף המרדים, עדיין לפנינו.

אמנם "הסכם על הגנתקות והפרדת כוחות", שעשוי להיות השלב הבא, הוא חיוני לישראל ממש כמו למצרים. אולם מה ההסדר שיאפשר זאת? בהקשר זה צפויים לנו ויכוחים לא רק עם מצרים, כי אם, חוששני, גם עם ארצות־הברית.

בניגוד לחברי הכנסת שנימין סבור אני כי הסדר־הבניניים, שהוצע על־ידי ישראל ב־1970 והוצג על־ידי ראש הממשלה בכנסת באותה שנה, היה עשוי ועדיין עשוי להשיג מטרה זאת של "הגנתקות והפרדה" ולסייע לאי־הסלמה בעתיד, במלים אחרות: לאפשר התקדמות נוספת לקראת נורמליזציה ולהסדר מדיני קבוע יותר.

במלחמה צודקת... כל זמן שאני יודעת זאת – אני יכולה לשאת את הכאב ולהתמודד עמו, אבל אם תוך כדי מלחמות על השלטון יירמזו או ייאמרו שקרבנו של בעלי היה קרבן שווא – יתמוטטו השמיים באמת עלי ועל ילדיי.

הדור שנשא עתה על כתפיו את מלחמת הקוממיות הזאת ראוי לכך, וללא זאת לא יהיה בכוחו להיערך מחדש ולהמשיך במאבק שרק החל. שכן על כף המאזניים עומדים עתה קיומה של ישראל, בטחונה ועצמאותה.

היו"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחבר הכנסת ורדיגר, ואחריו לחבר הכנסת אליאב.

אברהם ורדיגר (פועלי אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בפתח דברי ברצוני להביע את הוקרתנו לראש הממשלה, הגברת מאיר, על מאמציה, עמידתה הגאה ומאבקה העקשני בעת ביקורה בווינגטון בשליחות המדינה. ראש הממשלה גילתה סבלנות מירבית, תקיפות ואומץ-לב גם יחד, בעמדה בדו-שיח רציני וקשה עם הנשיא ניקסון ומזכיר המדינה קיסינג'ר, ועל כך תדחת העם כולו.

חברי הכנסת, טרם אעבור לנושא העומד על סדר-יומו של הכנס המיוחד של הכנסת הרשו לי לומר כמה משפטים בנושא לא פחות חשוב בעיני, והוא מלחמת היהודים. סגן ראש הממשלה, יגאל אלון, הודיע השבוע, שעם שובה של ראש הממשלה מביקורה בלונדון היא תביא לדיון בממשלה, בהקדם את עניין חקירתם ובדיקתם של נושאים הקשורים למלחמה והראויים לבדיקה. הודעה זו באה ללא ספק קב התסיסה בציבור, אשר מאז פרוץ מלחמת יום-הכיפורים אינו מפסיק לשאול: מה קרה לנו?

והתמיהות והאכזבות הלכות ומתרבות מדי יום ביומו. אבל מה שמזויף שמץ למדורה הוא הוויכוח הפומבי המתנהל מעל במות שונות, בראיונות בעתוני הארץ ועתוני חוץ, על-ידי שרים ומפקדי צה"ל, ללא ריסון עצמי וללא אחריות.

כבר בעיצומה של המלחמה, כאשר נפלו חללים על קדושת הארץ, נראו הסוגיות הראשונות של האשמות הדדיות על מחדלים וחיפוש אחרי שעירים לעזאזל. וידם של גדולים וחשובים במעל הזה, מאנשים בכירים מאוד וראשי האופוזיציה ועד למפקדי צה"ל במדים ובלא מדים.

זה פולמוס מכאיב וקשה אשר ריח הבחירות נדף ממנו. ומותר לציבור לשאול את מנהיגיו: האם בעת כזאת, כאשר אלפים מבכים את בניהם הנופלים, כאשר מאות חיילי צה"ל נמקים בשבי האויב וטילי האויב ונשקו הרב מכוננים נגדנו, האם מותר לכם להשתמש במלחמה והשלכותיה כנשק פוליטי לטובת מפלגותיכם? או דרשנו וממשיכים לדרוש ביתר-שאת: תידחינה חב-חירות לתקופה של שנה. אין לקיים בחירות הוגנות ודמוקרטיות באווירה עכורה זו. כל ועדת חקירה שתקום תצטרך לדון בנושא רגיש זה של המחדלים בצורה שקטה ועניינית. איך תוכל ועדת חקירה לעבוד באווירה של תעמולת בחירות? איך ניתן לקיים בירור ענייני הוגן ובלתי-תלוי לאור דוקרי תעמולת הבחירות? הלנץ נזק כל ישוער כבר נגרם למדינה. ואיך ייראו פני הדב-

למית, שנזכרה כאן רק עכשיו כ"מודל לחתירה לשלום". כי "מטרת הלחימה הנוכחית נגד ישראל היא שיחרור מלא של האדמות הערביות והבטחת כל הזכויות הלגיטימיות של העם הפלשטינאי".

לא חלפו אלא 11 ימים מיום שסאדאת כתב מכתב זה, והוא ביקש את הפסקת-האש. כאשר אנחנו יושבים מעברו המערבי של הסואץ ושולטים בשטח של 1,600 קמ"ר והארמיה השלישית שלו מכותרת.

לא ישראל אלא מצרים – ללא תיאום עם סוריה – ביקשה את הפסקת-האש. בראש וראשונה בזכות צה"ל והישיגו במלחמה. האם המוסכמות החיוניות של גבולות בטחון לישראל נתמוטטו? נראה לי שהיפוכו של דבר הוא נכון. הקווים הנוכחיים הרחיקו את הסכנה מישראל, וחינוניות בעתיד היא רבה לא פחות. כמובן הסכם מדיני, אם יושג, יושתת על פשרה טרי-טוריאלי, אולם לא על ויתור על גבולות בטחון שיאפ-שרו לישראל להגן על עצמה מפני תוקפנות בעתיד. שכן במטרות הערבים עד כה לא חל שינוי מהותי, למרות השינוי הטקטי שחל בדרך להשגתן.

אנו חיים עתה בתקופה גורלית לעתיד האומה, תקופה המחייבת היערכות חדשה בתפיסותינו, בהתנהגותנו ובמדיניותנו – היערכות של אורך נשימה, ריסון עצמי, כושר תיכנון ונחושות החלטה. ההיערכות חייבת להיות כוללת בתחומי המשק, הביטחון ויחסי החוץ. עלינו לסגל לעצמנו את הכושר שיאפשר מתן תשובות הולמות לשאלות ולצרכים החדשים שלפנינו.

בעוד מועקת העבר וחשבון הנפש בעיצומם, דאגת העתיד ומאבקי ההווה אינם מניחים ואינם צריכים להניח, שכן דומה שמאז מלחמת העצמאות לא היה מצב שבו ניצבה ישראל מול סיכונים כה גדולים מצד אחד וסיכויים כה רבים מצד שני. עלינו להפיק את מלוא הלקחים מן המלחמה ומה שקדם לה בדרך של חקירה ממלכתית מוסמכת. ולפי דעתי אל לנו לברוח מעימות עם המציאות ואל לנו לברוח מהפקת לקחים. לפני הכל על כל אחד מאתנו לבחון עצמו, את נוהגיו, את אורח חייו ותפישותיו. אך בתנאים אלה תפקיד ללא תחליף יש להנהגה הלאומית, לכנסת, לממשלה וגם למפקדי צה"ל. שכן ישראל אף לא סיימה את המערכה הצבאית, והיא בעיצומו של מאבק מדיני הכרוך גם הוא בהחלטות קשות, המחייבות אומץ-לב, המחייבות הנהגה המרחיקה ראות, המחייבות עם שידיו אינן רפויות ואמונתו חזקה.

בימים האחרונים אנו עדים להתבטאויות שלא היה להן משל בעבר, של אנשי ציבור ושל מפקדים בצבא. העם חייב את תודתו על הישגו הצבאי בהדיפת האויב בתנאים קשים קודם כל לאותם ששילמו את המחיר על כך – לנופלים, לפצועים ולמשפחותיהם, וללוחמים.

בל"היון עתה איש מאתנו להפיק רווחים פוליטיים מקרבנם של אלה. לא זו הדוגמה שעלינו לתת לעם. לא זו הדרך להביא לכך שהמוראל הלאומי יעמד לנו במבחנים הקשים הצפויים לנו.

על הכנסת יהיה עוד, לדעתי, לתת את דעתה, בדרך של חקיקה, למנועת עירוב תחומים בין הצבא לבין הפוליטיקה. אולי נשים כולנו את לבנו לדברים נוקבים מאין כמותם שנאמרו על-ידי אלמנת מלחמה בעצם הימים הללו: "אני יודעת ומאמינה שבעלי נפל

תוצאה ממשא-ומתן, אשר לפי התכנית צריך להתנהל בחסות ברית-המועצות, אין כל ספק שאין כל אפשרות לסמוך עליהן. איך אפשר לסמוך על יושרה של מעצמה, אשר שליטה ברזנייב רק לפני שבועיים, באיגרתו לנשיא ניקסון, איים להרוס ולהחריב את ישראל אם לא תפסיק ישראל בהפרת הפסקת-האש, כביכול? דברים אלה פורסמו ב"טיים" ויש להצטרף שהממשלה לא ראתה לנכון להזעיק את העולם ואף לא את יהדות העולם נוכח האיום המחריד הזה. כולנו עברנו לסדר-היום, כאילו לא קרה כלום. הלא אין הגומה בדברי ברזנייב האיומים, כי אילוץ התערבותה הפעילה של ברית-המועצות היה הסיכסוך בנינו לבין הערבים מסתדר מוזמן בהסדר. צבאי או מדיני. האינטרסים הגלובליים של רוסיה מכתיבים לה שלא ישורר שקט באזורנו. גם בימים אלה ממשכה רוסיה בחימוש הערבים בנשק קטלני מתוחכם, ושליטה ברזנייב הכריז רק אתמול, כי ברית-המועצות תמשיך לסייע לערבים במלחמתם בישראל. כלומר, כל ההסכמים והסידורים לקראת המשא-ומתן על שלום העומד להיפתח, כפי שמכריזים, במחצית דצמבר, אשר הושגו בהתערבות אמריקנית, אין להם שום אחיזה במדיניות ברית-המועצות. אדרבה, היא ממשכה ותמשיך ללבות את האש, לחרוד באיומי מלחמה ולהסית את שליטי ערב להמשך המאבק נגד ישראל במטרה לחסלה, חלילה. לשם כך מגיעים למצרים וסוריה אלפי מומחים ואנשי הצבא האדום וזרמת אספקה בלתי-פוסקת של נשק על כל סוגיו — להכנת ההתקפה עלינו. כך זה היה בעבר. לכן התנגדנו להפסקת-האש בשנת 1970 ודרשנו הזת הטילים. אבל לא עמדנו על שלנו עד הסוף, והתוצאה ברורה. כך רוצים הם לצל את ההפוגה כדי לשפר את עמדותיהם של המצרים, להזיז את כוחות צה"ל זעיר-פה זעיר-שם, דברים בלתי-מהותיים, כביכול, אבל מאוד מאוד מהותיים לגבי בטחון מדינתנו.

חברי הכנסת, ואם על מחדלים מדובר, אל נוציא את עצמנו מן הכלל. כל העם בישראל שותף למחדלים. חיי קלות-הדעת, חיי המותרות, מריבות פנימיות, ירידת המוסר והתפרקות מכל ערכי היהדות לא מעט גרמו לכך, שבפרוץ המלחמה היינו כולנו — הממשלה, צה"ל והעם — מופתעים, וכתוצאה מכך באה האכזבה הגדולה והמרה. היה זה מחדל נפשי חמור.

חברי הכנסת, עם כל השאיפה שלנו לשלום, עם כל הרצון של ישראל להיות חיי שלווה עם שכנותיה קשה לנו להאמין שבשיטות המקובלות על השר קייסינג'ר, שיטות של הסתערות ולחץ מחד גיסא ופשרות והפחד רות מאידך גיסא, נצליח לסלק את חומת השנאה והאיבה אשר נבנתה במשך עשרות בשנים על-ידי כל שליטי ערב נגד העם היהודי והמדינה היהודית. עם כל הרצון להתייחס להסכם ששת הסעיפים בחיוב עלינו להביע מהירהורי לבנו ולומר: ישיטה זו של פתרון הבעיות לחצאי, טלאי פה וטלאי שם, ניסוחים מסורבלים וחצאי משפטים, טומנת בחובה סכנה מרובה לעתיד המדינה. והמבין יבין. כי עם כל הקידרות וההערצה לארצות-הברית ונשיאה — ויש די סיבות לכך — השתררה בתוכנו הרגשה, שהחלטות חיוניות ביותר, גורליות ביותר, שבהן תלוי קיומנו הפיסי, אינן מתקבלות בשיתוף מתאים אתנו, כי אם בעיקר בין ארצות-הברית וברית-המועצות וברית-המועצות ומצרים. ההחלטות הנוגעות לנו אינן נופלות בירושלים, אלא בווינגטון. הרגשה זו קיימת מאז הוכתבה לנו בצורה מזורה ביותר הפסקת-האש, כאשר צה"ל היה בשיא הישגיו הצבאיים מעבר לתעלה, והרגשה זו מתחזקת ביתר-שאת מסביב להסכם של ששת הסעיפים, אשר נחתם ביום ראשון השבוע, לאחר פעלתנות בלתי-רגילה של שר החוץ קייסינג'ר ועוזרו מר סיסקו. כבר יש התוצאות הראשונות עקב איהבהירות והפירושים השונים על הסעיפים, פים, אשר מעמידים בספק את ההסכם אשר נחתם רק לפני יומיים.

התקרית החמורה של חסימת הכביש במבואות סואץ אשר בשליטתנו על-ידי כוח החירום של האו"ם מוכיחה שכוח האו"ם, בתיאום עם הערבים, מנצל את מעמדו וינסה בוודאי בעתיד לקבוע עובדות נגד האו"ם טרסים החיוניים שלנו ולטובת הערבים. כמו בעבר כך גם היום ממשיכים מוסד האו"ם ושליחיו בשיטה של איפה ואיפה, ועל כך עלינו לתת את הדעת בעוד מועד.

חברי הכנסת, ד"ר קייסינג'ר אמר אתמול בשידור טלוויזיה מפקין, כי ארצות-הברית וארצות אחרות מתעדות לערוב לבטחונה של ישראל במסגרת הסכם שלום במזרח התיכון. לדעתנו ערבויות אינן יכולות בכלל להוות תחליף לגבול בטחון, אך ערבויות שהן

חברי הכנסת, ששת הסכמים עלינו היה מתבצע ככתבו וכפירושו, כפי שאנו רוצים לפרש, ודאי שהיה עלינו לקבלו בסיפוק, אבל איך ניתן להאמין לאויב המנוצח, הזואה ומרגיש את עצמו כמנוצח, לאחד שאת הצעד האלמנטרי הראשון אינו מוכן לעשות, והוא: שיחרור השבויים? אף לא מסירת רשימת השבויים — דבר הומאניטרי ביותר. ואנו מצדנו ממשיכים, כמעט ללא הפרעה, להזרים מים ומוון, תרופות ועזרה, לארמיה השלישית הנצורה. האם לא הגיעה עדיין העת לחתוך את העניינים ולהצהיר: אין אף טיפת מים לארמיה הנצורה טרם נקבל את שבויינו? עד כמה ניתן להשפיל את עצמנו? עד כמה נייסר את עצמנו ונהיה היפר-הומניטריים שבעולם? כל צעד וכל פעולה שנעשים בקולומטר ה-101, כל הישג או ויתור שלנו, לאויבים ולידידים כאחד, קשורים קשר בליינתק עם עתידנו, ובפרט לקראת ועידת השלום, אם תתקיים. מה שייקבע כאן ישפיע על הדיונים שם, בזינבה או במקום אחר. לפיכך עלינו לשמור על עמדותינו, לראות בכל נקודה קטנה עניין עקרוני. שום ויתור נוסף. אסור לנו לזוז ולוותר כמלוא נימה ולבזבז את פירות נצחוננו המזהיר של צה"ל, אף שלא ניתן לו לגמור את המלאכה.

חברי הכנסת, בדירות טראגית נתגלתה לעינינו בתקופה האחרונה. עשרים ושבע מדינות אפריקה

— הודעת הממשלה על המצב המדיני (דיון) (ורדיגר, ביבי, אליאב, הורביץ, אבנרי, ידיד) —

ביותר בתודעתם והמכוון את מחשבותיהם. קיים גל של כמיהה לשלום; הוא טבעי, הוא מובן, הוא גדול, הוא גואה. שמעתי באוזני את האנשים מדברים, ממוצב התרמון ועד אראבייה; על כך הם מדברים, על כך הם חולמים, על כך הם חושבים. והם יודעים שיש מחיר לשלום.

היינו אתמול עם ועדת החוץ והבטחון במבואות סואץ, ונפגשנו עם צנחנים שכבשו חלק מהעיר. בודאי יש שם סיפורי גבורה וסיפורי הרס ואכזריות, כמו בכל מלחמה. אבל צנחן סיפר לנו סיפור אחד, אפיזודה כזאת: קבוצת חיילים מצרים רצה בתוך הקיץ, ואחריה קבוצת צנחנים שלנו, ואחריהם חיילי האו"ם — זה היה ממש ברגעים שהאו"ם נכנס, והקרב היה צריך להיפסק; ברגע שנכנסו אנשי האו"ם בין הקבוצה המצרית והקבוצה שלנו נפסק הקרב. והצנחן אמר: ואז התחבקנו עם המצרים. היו לנו גם "חיבוקים" אחרים בכל המלחמה האכזרית הזאת. אבל זה מה שמצא הצנחן לנכון לספר. את זאת הוא סיפר לנו אתמול.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):
סיפר לך?

אריה אליאב (המערך, עבודה-מפ"ם):
סיפר לי וסיפר לחבר-הכנסת נבון.

אורי אבנרי (המחנה הדיקלי הישראלי):
יש צילומים של המקרה.

אריה אליאב (המערך, עבודה-מפ"ם):
זה מה שמצא לנכון לספר לי, חבר-הכנסת הורביץ. לא שאלתי.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):
אינני נגד זה שהם התחבקו...

אריה אליאב (המערך, עבודה-מפ"ם):
אני מספר את זה לכנסת כסימפטום של מה שאני חושב ורואה כול של כמיהה לשלום, בדיעה ברורה שלשלום זה יש מחיר, והמחיר הוא בשטחים.

מנחם ידיד (גח"ל):

יש ב"שלום" זה שלום?

אריה אליאב (המערך, עבודה-מפ"ם):
כולם רוצים בשלום. אני חוזר ואומר: החיילים יודעים שמחיר השלום הוא בשטחים; על כל פנים, אותם אנשים שאני מדבר אתם. בודאי יש אחרים; לא אמרתי שאין אחרים.

יש גם מומנט אחר שכולם יודעים וכולם חשים — לכל אחד יש בניס בצבא, כל אחד נפגש עם חיילים — ועליו דיבר חבר-הכנסת בגין בתחילת דבריו, והוא: יש כעס, יש זעם, יש מרירות, יש שאלות, יש עצב. והוא גדול וגם רגשות אלה קיימים מהחומון ועד אדאבייה, והם קיימים בכל בית; אבל הרצון לשלום והרצון לשלם בעדו מחיר — גדול מהם. וחבר-הכנסת בגין, אם הוא חושב שרק על הזעם והכעס ייבנה הוא וחבריו — אני חושב שהוא חי בטעות, טעות מבחינתו; הוא יראה אותה. אם על זה הוא חושב שייבנה...

(קריאה: הוא איננו חושב...)

ניתקו את יחסיהן עם ישראל. אם כי היחסים בין ישראל לאפריקה היו מבוססים זה זמן רב על יסודות חד-צדדיים, כאשר ישראל היתה הנותנת ביד נדיבה והן היו, ברובן, מצביעות נדגנו, אין להתעלם מן הנוק המדיני אשר ניתוקים מאורגנים ומתואמים אלה גורמים לנו ומחריפים את בדידותנו בעת המלחמה על קיומנו. באשר לארצות אירופה המערבית, ארצות השוק, המצב קודר שבעתיים. המסמך אשר צרפת ובריטניה החתימו עליו את תשע מדינות השוק כמוהו ככניעה אמיתית לתכתיב הערבי ודקירת סכין בגבנו.

האם זהו הסיכום של מדיניות החוץ שלנו במשך כל השנים מקום המדינה ואלה הן פירות השקעותינו ביבשת אפריקה? נראה לנו, שגם הנושא הזה טעון בדיקה והערכות.

חברי הכנסת, בפרוץ מלחמת יום-הכיפורים עמדו חיילינו מעטים מול רבים, בכוחם הנפשי, בהעותם, גבו-רתם ומסירות נפש העילאית. הדפו את גייסות האויב בגופותיהם, חסמו את גבולות המדינה בצפון ובדרום, ובעזרת אלוקי ישראל ומושיעו, אלוקי מערכות ישראל, ניצלו.

במלחמה זו נתגלו גילויים נפלאים של קידוש השם, של גבורה על-אנושית, נתגלה הכוח הרוחני של עם סגולה. אלפי חיילים וקצינים אינם פוסקים לספר על גילוי נסים שקרו לרבים מהם ועל השאיפה לאמונה, כדבריו של טייס הפנטום, לדוגמה, בראיון בעתון "מע-ריב": אינני יודע להתפלל, אבל אילו הייתי יודע, הייתי קם כל בוקר ומודה לאלוקי ישראל שעשני יהודי. עלינו לחזק את העם ולחשלו בשעה גורלית זו של מבחן ונסיונות. עלינו להידבק בקדוש ברוך הוא — "ה' גיבור יצא, כאיש מלחמות יעיר קנאה... ויצא ה' ונלחם בגויים ההם". עלינו לחזק את כוחו הרוחני של העם, לשמור על אחדותו ושלמותו, לחזור בתשובה שלמה, חזרה למצינונות האמונה, לשמירת השבת, לחינוך המקורי, לקדושת חיי המשפחה היהודית.

ישראל, בטוח בה'. על-ידי בטחון בריבון העולמיים נוכח לבטחון האמיתי ולשלום. ובפינו תפילה לשוכן במרומים, שחינוך בדרך הישרה ויכוון לרכנו, כולנו, לטובה.

היו"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אליאב, ואחריו לחבר-הכנסת שמואל תמיר.

אריה אליאב (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, ביישבת הכנסת הראשונה שנערכה בשלהי מלחמת יום-הכיפורים סיפר חבר-הכנסת המרל חיילים שהוא ראה בחזית ואמר שהוא ראה חיילים "יונים" שהפכו ל"גי-צים". ענית לו כי גם אני ראיתי חיילים ושוחחתי עמם בחזית. אמרתי: אני מניח שמה שאמרת זאת אמת לאמתיה, ראית חיילים שהיו יונים ונהפכו לניצים. ואני ראיתי חיילים ניצים שהפכו ליונים. בודאי יש יונים שנשאר יונים, וניצים שנשאר ניצים. הכל יש. אך הבה נניח להם ביתיים. נניח להם לעשות את עבודתם, לחזור הביתה, אפילו לתקופה קצרה. אחר כך נבוא אליהם עם תודותינו. אני רואה עתה הרבה אנשים, ובעיקר בין החיילים, שהרצון לשלום הוא הדבר החשוב

חוברת מ"ד, ישיבה תס"ו

— הודעת הממשלה על המצב המדיני (דיון) (אליאב, שוסטק, ביבי, בגין, סורקיס) —

אריה אליאב (המערך, עבודה—מפ"ם):
וכאן, חבר-הכנסת בגין, כשאמרת — — —

מנחם בגין (גח"ל):
דיברנו היום על ז'נבה.

אריה אליאב (המערך, עבודה—מפ"ם):
אגיע לז'נבה. כשהגעתי ל"מה יהיה" ואמרת שגם אתה רוצה לבוא לז'נבה לדבר על שלום, אבל לבוא לשם עם תורת "אף שעל" — את התוצאות של הליכה לז'נבה עם תורת "אף שעל" לי לא יכולת למכור. לא תוכל למכור זאת לעם. את הכעס — כן, את "אף שעל" לא תמכור לעם.

מנחם בגין (גח"ל):
אבל אם תלך לז'נבה עם הפלשתינאים שלך, לאן תגיע?

אריה אליאב (המערך, עבודה—מפ"ם):
יותר ויותר אנשים רוצים בהסדר עם המצרים, עם הפלשתינאים-ירדנים, ועם הסורים — עם כולם, ולשלם מחיר כבד בשטחים.

מנחם בגין (גח"ל):
אני מדבר על מדינה פלשתינאית שאתה מציע להקים.

אריה אליאב (המערך, עבודה—מפ"ם):
אני מציע שבמזרח-ירדן ובחלק ממערב-ירדן תוקם מדינה פלשתינאית-ירדנית, ועניין שמה הוא עני-ינם.

מנחם בגין (גח"ל):
זה לא ארץ-ישראל?

אריה אליאב (המערך, עבודה—מפ"ם):
ארץ-ישראל היא גם ממזרח הירדן, חבר-הכנסת בגין.

מדרכי סורקיס (המערך, עבודה—מפ"ם):
זה יהיה במצב הבחירות של המערך?

אריה אליאב (המערך, עבודה—מפ"ם):
על המצע נדבר כשנבוא שנינו עוד מעט למרכז המפלגה. אני משוכנע שיש יותר ויותר אנשים, לאחר מלחמת יום-הכיפורים, הרוצים ללכת בדרך אשר הצעתי כמצע המערך. את זה נראה במרכז המפלגה. על זה נעשה חשבון במרכז המפלגה.

(חבר-הכנסת מ. סורקיס קורא קריאת-ביניים)

(חבר-הכנסת י. הורביץ קורא קריאת-ביניים)

אתה רוצה לשמוע? אז אני אומר לך, חבר-הכנסת הורביץ, אני משוכנע שיותר ויותר אנשים חושבים, לאחר מלחמת יום-הכיפורים, כמוני. אמרתי את זה בראשית דברי; אני חוזר ואומר — — —

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):
למה לך ללכת לז'נבה? אם אתה נותן להם מדינה,

על זה הוא חושב לבנות, הוא בונה. הוא צריך לחוש, וכולנו חשים, את הריצון הזה לשלום, ולשלם מחיר כבד בשטחים בעד השלום.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):
כשהיו השטחים בידיהם, היה שלום?

אריה אליאב (המערך, עבודה—מפ"ם):
לא אכנס עכשיו לוויכוח אורך. אתה לא תשכנע אותי, ואני לא אשכנע אותך. את זה נראה בבחירות.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):
במחיר השטחים יש לך שלום?

(חבר-הכנסת צ. צימרמן קורא קריאת-ביניים)

היו"ר מ. ביבי:
חברי הכנסת, אתם חושבים שכך תיפתר הבעיה?

אריה אליאב (המערך, עבודה—מפ"ם):
חבר-הכנסת צימרמן, אני בוודאי חושב כך. מה שאני חושב — כתבתי, אמרתי לפני שש שנים. כל מה שאני מנסה להגיד עכשיו הוא, שלפי מיטב הכרתי יותר ויותר אנשים, ובעיקר חיילים, חושבים כך. את זה נראה; את זה נחיה ונראה.

כאשר הגיע תורו של החלק השני של דבריו של חבר-הכנסת בגין, אחרי הכעס ואחרי הזעם, כאשר הוא דיבר על ההתנגדות להפסקת-האש, על ההתנגדות להסכם — הרי אז היה ברור שאנחנו חיים בעולמות אחרים. אני חושב שהיה גל של שמחה והיתה אנחת-רווחה בעת שהופסקה האש. אני מדבר אליך, חבר-הכנסת בגין. אני חושב שההתנגדות שהתנגדתם קודם להסכם הפסקת-האש ואחר כך להסכם השני היו נגד רצון העם — — —

מנחם בגין (גח"ל):
התנגדנו לקשר בין הפסקת-האש ל-242.

אריה אליאב (המערך, עבודה—מפ"ם):
ברור לי, וגם אחרי זה אני רואה גל של אנחת-רווחה ושמחה לאותו הסכם הפסקת-האש, כפי שהממשלה הביאה אותו, ברחבי הארץ, וגל של שמחה להסכם השני שנחתם לפני כמה ימים.

מנחם בגין (גח"ל):
גלי שמחה.

אריה אליאב (המערך, עבודה—מפ"ם):
כך אני רואה את זה, כך אני רואה את זה בין החיילים. אנחת-רווחה, והיא גדולה יותר מהכעס.

כאן אני חוזר ואומר לך: היא גדולה יותר מהכעס והזעם שאתה דיברת עליהם בראשית דבריך. לפי דעתי גדולה יותר, כך היא הציפיה היא לעתיד. יש רצון לדעת מה קרה, רצון כן ומשותף לכולנו, ומי שחייב לתת את הדיון, יתן את הדיון. אבל הרבה יותר גדול ממנו הוא הרצון לדעת מה יהיה.

מנחם בגין (גח"ל):
נכון. אני מסכים.

— הודעת הממשלה על המצב המדיני (דיון) (שוסטק, אליאב, הורביץ, בגין, ביבי, קלינגהופר, אבנרי) —

אתה נותן להם את השטחים, תשלו אליהם את זה בזואר. למה לך ללכת לזנבה?

(חבר-הכנסת צ. צימרמן קורא קריאת-ביניים)

אריה אליאב (המערך, עבודה-מפ"ם):

זאת חכמה זולה, חבר-הכנסת שוסטק, חבר-הכנסת צימרמן. לפי דעתי — ואת זה נראה בבחירות — מי שיבוא לעם הזה, מפלגה ואישים בתוך המפלגה, עם תכניות שלום מרחיקות לכת, קרובות לאלה שאני מדבר עליהן, יזכה בלב העם הזה. את זה נראה עוד מעט. ומי שיבוא עם תורת "אף שעל" כמוכם, יזכה; עם כל ניצול הזעם והכעס.

(חבר-הכנסת צ. צימרמן קורא קריאת-ביניים)

אני בא לציבור עם דעות של מפלגתי.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

המפלגה שלך תלך לבחירות עם דעות אלה שלך?

אריה אליאב (המערך, עבודה-מפ"ם):

אני מקווה כי יהיו אלה דעות קרובות מאוד לדעותי.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

ואם לא?

אריה אליאב (המערך, עבודה-מפ"ם):

אם לא — גלך עם חילוקי-דעות, עם הכרעת רוב. זו לא הפעם הראשונה. היית פעם חבר באותה מפלגה.

מנחם בגין (גח"ל):

קראתי מה שאמרת על "מסמך גליל".

אריה אליאב (המערך, עבודה-מפ"ם):

אינני תווד בי מאף מלה אחת, ואני חושב שיותר ויותר אנשים חושבים כמוני גם על זה, חבר-הכנסת בגין.

מנחם בגין (גח"ל):

אז תולכו למינכן.

הי"ר מ. ביבי:

חברי הכנסת, אני מבקש להפסיק את הקריאות.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):

חבר-הכנסת אליאב, מותר לי לשאול אותך שאלה אחת? עם התכניות המרחיקות לכת, כפי שקראת להן —

אריה אליאב (המערך, עבודה-מפ"ם):

תכניות שלום מרחיקות לכת.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):

— כן, כן, תכניות שלום מרחיקות לכת —

אריה אליאב (המערך, עבודה-מפ"ם):

אל תגיד שלום, שלום, חבר-הכנסת קלינגהופר.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):

— אם בתכניות האלה אתה מציע להתחיל את המשא-ומתן עם הערבים על שלום, אז במה נגמור?

אריה אליאב (המערך, עבודה-מפ"ם):

חבר-הכנסת קלינגהופר, שש שנים וחצי אני מדבר על דרך זאת ואיני חוזר בי.

(חבר-הכנסת י. רפאל קורא קריאת-ביניים)

אינך נותן לי לדבר.

הי"ר מ. ביבי:

חברי הכנסת, אני מבקש לאפשר לחבר-הכנסת אליאב לסיים את דבריו.

(חבר-הכנסת י. רפאל קורא קריאת-ביניים)

אריה אליאב (המערך, עבודה-מפ"ם):

עדיין לא דנו בה, עדיין לא הגענו לדון בה.

תרושה לי, חבר-הכנסת קלינגהופר, שאלת משהו, אענה לך —

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):

תשלו את חברי-הכנסת אליאב וסורקיס למרומי החרמון ותראו מה יגידו החיילים.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

נשלח אותך לחרמון.

אריה אליאב (המערך, עבודה-מפ"ם):

— אני הייתי משוכנע לפני שש שנים וחצי שמשא-ומתן לשלום אינו שוק פרסי, אינו בזאר פרסי, וישראל צריכה והייתה להגיד כללית מה היא מוכנה לשלם בעד שלום. כללית. לא את כל השטחים, את מרבית השטחים, בעד שלום מלא. כתבתי את זה בספר, בחוברת, אני יכול לתת לך אותה, אם לא קראת.

מנחם בגין (גח"ל):

אנחנו אפילו קנינו את זה.

אריה אליאב (המערך, עבודה-מפ"ם):

תודה רבה.

אני חשבתי שזה נכון. חשבתי כך כל השנים, היום אני יותר חזק בדעתי.

מנחם בגין (גח"ל):

אתה אומר שאתה יותר חזק בדעתך. תאמר: הצעות הוויתורים הבלתי-פוסקות שלך ושל שר החוץ הביאו להסכם, קירבו הסכם? מה כבר לא הצעתם? מלחמה הן הביאו.

אריה אליאב (המערך, עבודה-מפ"ם):

חבר-הכנסת בגין, אני לא הפרעתי לך. אתה נואם תוך דברך.

הי"ר מ. ביבי:

חבר-הכנסת אליאב, אתה סיימת את נאומך.

אריה אליאב (המערך, עבודה-מפ"ם):

חבר-הכנסת בגין, אתה לא רק שאלת, אלא גם הוספת חתיכת נאום משלך בעניין זה. אני לא עשיתי לך את זה, אל תעשה לי זאת אתה.

— הודעת הממשלה על המצב המדיני (דיון) (אליאב, ביבי, בגין, נבון, ש. תמיר) —

יותר לעומק ולגובה. ונעשה את החברה בה לחברת מופת. נשתדל. אנו צריכים לחנך דור כי כדאי יהיה לו להיות בארץ כזאת, כי טוב יהיה להיות בארץ כזאת, כי בארץ כזאת נפתח לא רק יחסי שלום עם השכנים, אלא גם נקים מחדש את היחסים עם אפריקה ועם אסיה. לאחר שלום כזה, והוא רחוק, תבוא אלינו תקופה של תחייה לאומית, של זוהר, של אתגרים חדשים.

הכרחי להגיד זאת היום לנוער ולעם. מפני שהאל-טרנטיבה — ואינני אומר שהשלום יבוא מחר — היא חיים של הפרפרות לדור, לדורות, בבונקרים. אי-אפשר על זה לחנך נוער ועם.

ואני מאמין בזה באמונה שלמה. מותר לי להגיד זאת על סמך מה שראיתי בחיי מדינות וארצות ועמים, שהאיבה ביניהם היתה לאין-ערוך גדולה יותר מאשר בינינו ובין הערבים. ראיתי זאת באירופה כשהייתי חייל שם. אם מישהו היה אומר לי באותן שנים באירופה, שלאחר מלחמת העולם השנייה, כאשר הרוסים שגאו את הגרמנים, ההולנדים שגאו את הגרמנים, הצרפתים שגאו את הגרמנים וכמעט כל אחד שגא את השני, ואירופה היתה שטופה בדם, ועשרות מיליוני פליטים נדדו ממקום למקום, וכבר אינני מדבר על מה שגרמנים עוללו לנו; אם מישהו היה אומר לי שתוך דור זה ישתנה, לא הייתי מאמין. אם מישהו היה אומר לי: תוך דור תראה שאירופה זו קמה לתחייה, ועמים חיים בשלום זה עם זה, וכמעט אין גבולות וכי אפילו אנחנו, לא נשלים, אך נסתדר איכשהו עם הגרמנים ששגאו אותנו יותר ועשו לנו רעות פי אלף יותר מהערבים — אני אומר זאת לאחר מלחמת יום הכיפורים — פי מיליון יותר מאשר הערבים; אם מישהו היה אומר לי כי כל זאת יתקיים בימינו, הייתי אומר: אלה חלומות באסמיה, זה לא יקום ולא יהיה, לא בחיי, אולי בעוד מאה שנה.

אבל זה קיים. ומותר לי על סמך זה להאמין בשלום כזה ואשר כזה בינינו ובין הערבים יהיה בדרךנו או בדרך בנינו, והם יחיו בשלום בארצם.

הי"ד י. נבון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שמואל תמיר, ואחריו לחבר-הכנסת לוי.

שמואל תמיר (המרכז התפשי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, במשך יותר מחו-דש ימים, כל עוד נמשכו הקרבות על כל הכרוך בהם, ועל אף השאלות הנוקבות והזעם בציבור ובקרב אנשי הצבא, גורנו על עצמנו איפוק מירבי, כמעט מוחלט, בבידור הפומבי של האמת על המלחמה, על מה שקרה לה ועל המסקנות המתחייבות ממנה.

עתה, שהמהלכים המדיניים עשויים ועלולים להכ-רע בין שלום ומלחמה, בין התאוששות וייצוב לבין מפורת, וכאשר הממשלה נוהגת כאילו אחרי הכל ולמרות הכל יש לה סמכות מוסרית ומדינית להוסיף ולקבוע את גורלו של העם הזה בימים ובשבועות הקרובים, לנהוג ולהנחיק, כאילו לא נחשפו בפני כול עובדות מועעות על כושרה, על אחריותה ועל אמינותה של הממשלה — מחובתנו לפרוש קת העם כולו את מלוא האמת בנושאים הקובעים את עתידו ואת חייו.

אני חוזר ואומר: לא קיבלו את הצעות ההכרזה שאני דיברתי עליה. זה לא נוסה, חבר-הכנסת בגין. הצעות שלי לא נוסו. אפשר שהיו מביאות לשלום, אפשר שלא היו מביאות לשלום. הן לא נוסו. זה כל מה שאני יכול לענות לך. ועכשיו אני מבקש כי תתנו לי לדבר.

הי"ף מ. ביבי:

חבר-הכנסת אליאב, אני מבקש אותך לסיים.

אריה אליאב (המערך, עבודה-מפ"ם):

אני חושב כי ההכרזה שאני דיברתי עליה, או קרובה לה — והיא אינה רחוקה מהרבה תכניות שאני שים רבים בתוך המערך חושבים עליהן — הכרזה בנוסח כזה תאפשר לנו היום, עוד לפני משא-ומתן, בשלבים הקריטיים לא לזוז מאף מקום, להיות פרציוויים, נוקשים במקום שצריך להיות נוקשה; הכרזה כזאת תקל עלינו את העבודה היומיומית, ואת אי-הנסיגה ממקום שאנחנו לא רוצים לסגת ממנו היום, שגם חבר-הכנסת רפאל וגם אני יודעים שלא נשב שם.

היחס שלנו לאדאבייה או לסואץ או למוצב המזח צריך להיות יחס של מקום שעליו לחמו על ארץ-ישראל, על הבית. ניקח את מוצב המזח. מוצב המזח הוא שם מעורר גאווה אצל שני דורות לוחמים: דור אחד של חיילים במלחמת העולם השנייה שבו את המזח הזה בפורט תאופיק, והיתה לי זכות להיות ביחידה הזאת; של ילדי טהראן שבאו למזח, גם להם הוא מוכיר משהו, משם לקחנו אותם ארצה; ובדור הבא לחמו שלוש פעמים על המזח: במלחמת ששת-הימים, במלחמת ההתשה, ובאפופיאה נוראת-ההדד על המזח במלחמת יום-הכיפורים. השם של המזח יישאר שמור בלב הדור-רות האלה, כשם שהשם טוברוק שמור בלבי ובלב חיילים בריטיים ואחרים שנלחמו עליו, או אויווימה אצל האמ-ריקנים. והוא הדין לגבי מזרע-בית-ג'ן, והוא הדין לגבי אדאבייה. זה היחס שצריך להיות לנו, לדעת, למרבית השטחים.

אני מסיים, אדוני היושב-ראש, ואומר: מה שהעם הזה זקוק לו, לדעתו, זה לא רק הכרזת כוונות על שלום, אלא גם נחמה וחינוך אל מה שיהיה לאחר שלום. להגיד לו כי ארץ-ישראל תהיה קטנה יותר, גם היום היא לא גדולה. גם היום, כשהיא משתרעת מאדאבייה ועד החרמון, היא עדיין לא גדולה.

מנחם בגין (גח"ל):

אדאבייה זה לא ארץ-ישראל.

אריה אליאב (המערך, עבודה-מפ"ם):

חבר-הכנסת בגין, גם בגבולות שאתה דורש, גם בהן היא קטנה. מה שאני אומר הוא שלאחר שלום — ואני עדיין אינני רואה אותו, הוא רחוק — היא תהיה קטנה יותר.

(חבר-הכנסת מ. בגין קורא קריאת-ביניים)

חבר-הכנסת בגין, אני לא הפרעתי לך. שאלת אותי, עניתי לך, הן לי עכשיו לזמור.

ארץ-ישראל שאני רואה אותה לאחר שלום — והוא רחוק, והשלום יבוא רק לאחר פירוים וערביות ובטוונות, והתהליך הוא ארוך — תהיה קטנה יותר. אנחנו נעשה אותה גדולה יותר. נעשה אותה גדולה

— הודעת הממשלה על המצב המדיני (דיון) (ש. תמיר, מאיר, בגין, כרמל, יפה) —

עליו לחץ של המדינה האדירה, המדינה הידידותית היחידה כמעט שנתרה לנו בעולם?

הנה הצהרת באונינו הערב, שאין קווים של הפסקת האש ב-22 באוקטובר. "אלה הם קווים דמיוניים", אמרת. ואילו בראשית השבוע הודית לנציג הממשלה, האלוף יריב, לחתום על הסכם המתייחס לחזרה לקווי ה-22 באוקטובר. יש קו? אין קו?

ראש-הממשלה ג. מאיר:
עכשיו אתה מדבר אמת?

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
אני מצטט ...

ראש-הממשלה ג. מאיר:
אתה אינך מדבר אמת.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
אני מצטט בדיוק ...

מנחם בגין (גח"ל):
הכוונה לדיון.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
דיון על הקו של ה-22 באוקטובר ושיבה אליו.

ראש-הממשלה ג. מאיר:
גם זה לא אמת.

משה כרמל (המערך, עבודה-מפ"ם):
דיון בבעיה של השיבה לקו של ה-22 באוקטובר, וכל זה תוך ניתוק כוחות והפרדתם.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
זה מתייחס לנתון מסויים.

אביעד יפה (המערך, עבודה-מפ"ם):
לא אל נתון.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
האמת היא, ואת יודעת אותה, שחתמת על המסמך, והוא היה למורת רוחך, משום שהיה לחץ. מדוע לא תאמרי זאת?

ראש-הממשלה ג. מאיר:
אין גבורה כמו שלך. אתך לא אתחרה בגבורה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
זו תשובה רצינית של ראש ממשלה?

ראש-הממשלה ג. מאיר:
אין תשובה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
ודאי שאין תשובה, כי היא אינה קיימת.

אלו הן עובדות הנוגעות לעם כולו, העשויות לחרוץ את גורלו ואת חיי בניו. ואתם מסתירים ממנו את עובדות היסוד שעל-פיהן עליו לבחור את הדרך שבה ייחזכו הנושאים הגורליים ביותר, כי אתם נוהגים כאילו מדינת ישראל היא רכושכם הפרטי!

הנה אמרת הערב, שבושינגטון "לא ערכנו כל דיון בנושא השלום והעתיד". לעומת זאת אמרו בני פמל-

אחד מגיבורי המלחמה, האלוף רפאל איתן — רפול — אמר השבוע בפומבי: "היו רגעים שעמדנו על חוט השערה"; האלוף הרצוג, בהופעה רשמית, אמר: "בימים הראשונים למלחמה עמד קיומה של מדינת ישראל בסימן שאלה". אלפים ורבבות חיילים וקצינים, איש איש מנסיונו האישי האכזר, יודעים ומספרים על התוצאות המרות של המהלך המרכזי באי-גיוס המי-לואים, ועל מחדלים מדהימים הקשורים בכשלון זה, ומחדלים חמורים אחרים שאינם כרוכים בו.

הצלחותיו המזוהרות של צה"ל, שבוצעו בגבורה עילאית והביאו לבלומיה, להדיפה ולפריצה לא נסתיימו בנצחון מוחץ וכולל של האויב ובמיגור צבאותיו, תוך השבועיים ומחצה שחלפו מיום פרוץ הקרבות, וזאת כתוצאה ישירה מן המהלך הראשונה, על כל מה שנבע ממנה; הפסקת-האש מצאה אותנו בטרם נצחון.

קיומה של מדינת ישראל, גברתי ראש הממשלה, עמד בסימן שאלה ביומים הראשונים לקרבות, לא משום שצה"ל היה חלש — הוא היה חזק; לא משום שהעם לא עמד במבחן — הוא עמד במבחן; לא משום שמישהו סירב למכור לנו נשק — מכרו לנו נשק רב. קיומה של מדינת ישראל עמד בסימן שאלה ביומים הראשונים לקרבות משום שבראש המדינה עמד צוות כושל וחסר אחריות, שנהג בהפקרות בנושא המרכזי של חיינו: בטחון המדינה ושלומה.

כל ההסברים מפי ראש הממשלה, שר הבטחון, הרמטכ"ל ומפי דוברים רשמיים אחרים של הממשלה, לא זו בלבד שהם סותרים זה את זה, אלא שאין בהם קורטוב של ישנונות, ואפסותם היא תוספת הוכחה כי לא היתה זו אלא רשלנות פושעת.

אך לא רק האמון בממשלה נהרס, אדוני היושב-ראש, גם בלבם של רבים מנאמניה בעבר. הממשלה הזאת שברה במו ידיה גם את אמינותה. כן, שוב אין מאמינים לכם — ואינני כולר רק על דובר צה"ל. כיצד המצללים היום באוני כול הדברים הבאים מפי ראש הממשלה: "כוחותינו היו ערוכים ומוכנים" או: "נטלנו סיכון מוחשב כשהחלטנו לא לצאת להתקפת פתע", דבריה של ראש ממשלה אשר הודיעה לממשלת ארצות-הברית כי הסבירות לפריצת המלחמה קרובה לאפס? הכוחות היו ערוכים ומוכנים? או כיצד ניתן להאמין לדברך, גברתי ראש הממשלה, כאשר את אומרת לעם, ליהודי ארצות-הברית ולעולם, כי "אין מופעל עלינו כל לחץ מצד ממשלת ארצות-הברית", ואת חודרת ומדיגישה זאת, ואילו הרמטכ"ל מכריז באוני האומה שעמדנו לפני נצחון כולל, אלא שהפסקת-האש נכפתה עלינו? מי כפה עלינו? מהי כפייה — פחות מלחץ? "אין לחץ", ושר הבטחון מופיע כאן ומצהיר לפנינו, כי הסכמנו לאפשר אספקה לגיס המצרי השלישי ש"לא מטעמים הומניטריים אלא "משום שלא היתה לנו ברירה אחרת", כי רק שבוע קודם לכן לא היו לנו פגזים. והוא אומר למעשה ברורות, כי קבלתם של הפגזים חייבה להשלים עם תנאים מסויימים. מה זה, אם לא לחץ?

למה את מעלימה את האמת מן העם? האם העם הזה בכל עת, ובייחוד עתה, לקראת ההכרעות הגור-ליות, אינו זכאי לדעת מפי ממשלתו אם יש או אין

חוברת מ"ד, ישיבה תס"ו

— הדעת הממשלה על המצב המדיני (דיון) (ש. תמיר, כרמל, אליעד, הורביץ, אבנרי, ביבי, לוי) —

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
קצת אחייות בתקופה כזאת. אתה נותן יד להש-
מצות.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):
אילו השמצות?

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
אני מצטט מקורות שהוכחו כאמינים יותר מידיעות
שיצאו מכאן.

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):
חבר-הכנסת תמיר, הרשה לי שאלה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
קיבלתי איתות מהיושב-ראש ואבקש לא לגול
מוזני.

האומנם זו המגמה, אדוני היושב-ראש, לנהל מערכת
בחירות תוך כדי יצירת מיקסם שווא של סיכוי ועידת
השלום, לנהל מערכת בחירות גורלית תוך הסתרת
העובדות לאשורן מן העם והופעה יומדנית כמפלגת
השלום לעומת "הנוקשים הבלתי-מתפשרים"? האם,
כמו בהצהרות שהשמעתם בשבועות האחרונים, גם
בשאלות אלה של חיים ומוות תיתן העדיפות העליונה
לשיקולים הפנימיים על פני האינטרס הלאומי העליון?
(קריאה: אתה צריך להתבייש בציטטות שלך.)

(חבר-הכנסת א. אבנרי קורא
קריאת-ביניים)

אני יודע שזה מרגיז, כי אתם יודעים את אמיתות
הדברים.

בעם הזה גנוזים כוחות עצומים גם כדי לדעת את
האמת, גם כדי לעמוד במבחנים, וגם כדי למצוא
תושייה ולגבור, ולבדק שתאמר לו את האמת בשלמו-
תה. אלא שמשלה זו, כממשלה — ואיני מדבר על
כל פרט בתוכה — לא רק שכושלת היא, לא רק
שאוברת דרך היא, לא רק שנהגה בחוסר אחידות
ובהפקרות משוערים, אלא היא גם נעדרת כל בסיס
ותשתית מוסריים ביחסים שבינה ובין העם, אשר על
עתידו היא מופקדת. למען מדינת ישראל ועתידה עליכם
להתפטר, ומיד.

הו"ף מ. ביבי:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת לוי, ואחריו לחבר-
הכנסת אבנרי.

שלום לוי (המערך, עבודה-מפ"ם):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הדיון הנערך כאן
הערב, עניינו הסכם הפסקת-האש, שאגף שלם בבית
הזה, כנראה, אינו מקבל אותו לרגל תנאיו. אך דיון זה
חורג מטבע הדברים מתחום הבעיות הקונקרטיים
והאקטואליים הנוגעות לבעיית הפסקת-האש. הדיון מת-
נהל בעצם על הדרכים, האמצעים והגישות שעל מדינת
ישראל לנקוט, כדי להבטיח את קיומה ולבצר את
בטחונה, שהוא תנאי לשגשוגה.

אדוני היושב-ראש, הדיון נערך ימים אחדים בלבד
לאחר שטמנו באדמת המולדת את בחירי לוחמינו ומגי-
נינו, את הנערים שעצרו ביום הכיפורים בגופם את
נחשולי האויב הערממי והאכזרי. רובם של הנערים,
מוריהם וזכרים עדיין את טקסי הסיום שלהם ועתה

ייתו של מזכיר המדינה קיסניג'ר, בעקבות ביקורים אצל
שליט מצרים סאדאת, בקהיר, שהפער בנושאי השלום
בין עמדתו של סאדאת לבין עמדתך, כפי שהתבטאה
בפגישותיך בווינגטון, איננו בלתי-ניתן לגישור. האם
ביטאת איפוא בווינגטון את השקפותיך על השלום
ועל העתיד, השקפות כגון אלו שפורסמו אמש בשמך
ב"שידורי ישראל" מלונדון, או שהמדינאים האמריקאים
הפריחו דברים חסרי שחר?

אך אין זו שאלה של אמינות גרידה. אם אמנם
לא ערכת כל דיון עם הנשיא ניקסון ועם מזכיר
המדינה קיסניג'ר, בשעה שהיית בווינגטון, בנושא
השלום והעתיד, הרי זה המדהים בגילויים. כיצד ניתן
לקבוע עמדה לגבי הסדרי-ביניים לסוגיהם, למידת
התקיפות או למידת הגמישות שעלינו לגלות במצבי-
הביניים המשתנים והולכים בקצב מסחרר, אך ללא
נסיון לתיאום עמדות יסודי עם הגורם המרכזי שכולנו
רוצים לבנות על ידידותנו, על כוח הרתעתו, ועל סיועו,
ואף ללא מאמץ לבדיקת עמדותיו מכלי דראשון? אם
לא דנת עם מדינאי ארצות-הברית על השלום ועל
העתיד, מה טיבה איפוא של "ועידת השלום", שממ-
שלת ישראל תשגר אליה את נציגיה בעוד שבועות
ספורים ותצמיד אליה רמזים לתקוות כה מפליגות?
כמי שטוען וחודר וטוען זה שבוע שנים שאסור לנו
להיות פסיביים וכי עלינו לנקוט יזמות, כמי שמשוכנע
שעלינו לנהל עתה את המאבק על קיומו וחיינו לא
על-פי נוסחאות, אלא מתוך תחושה של מציאות אכ-
זרית, הריני תובע מכם תשובה: לאיזו ועידה אנו נקר-
אים, — למשאל-ומתן עם מצרים, סוריה וירדן, או
לאיזו שהיא מסגרת חדשה נוסח האו"ם, שבה ישותפו
גם כל הגורמים העוינים לישראל, החל מברית-המועצות
ויוגוסלביה וכלה באירגוני הרצח והחבלה, מסגרת
שתסכל מראש כל סיכוי להידברות ושבה נמצא את
עצמנו מבודדים אף יותר מאשר במועצת הבטחון?
כל זה לא נבדק ורצים לוועידה ב-9 לחודש?

משה כרמל (המערך, עבודה-מפ"ם):
מי זה רץ?

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
מכל עבר מתפרסמות (אדוני היושב-ראש, ידיעות
כי תאריך הוועידה המוצעת מתואם עם מועד הבחירות
בישראל.

משה כרמל (המערך, עבודה-מפ"ם):
זה לא רציני.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
מכל עבר. חבר-הכנסת כרמל, האון ונראה אם
הדברים רציניים או לא תוך שבועות מספר. מתפרסמות
ידיעות כי תאריך הוועידה המוצעת מתואם עם מועד
הבחירות בישראל וכי חוגי הממשלה רמזו או אמרו למי
שנחוץ כי "נח" יותר יהיה להסתדר אתם מאשר עם
ממשלה ישראלית אחרת, נוקשה יותר."

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
זה באמת רציני?

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
אני מצטט מקורות העולם, שידיעותיה הוכחו
שוב ושוב כאמינות יותר מידיעות שפורסמו כאן.

אנשי האופוזיציה: מי יבוא לעזור לנו ומי יעמוד לימינו? הלא הכלל המדיני שאנו מצווים לדבוק בו ולנהוג על-פיו הוא לא "כל מקום שבו דרכה כף רגלנו לנו תהיה" אלא "לעולם לא נשכון עוד בדר".

רבנות, ידוע לי המדרש של רבי יהודה האומר על אברהם אבינו: מדוע נקרא אברהם אבינו "העברי"? מפני שכל העולם מעבר אחד, והוא מעבר אחר. רבותי, אברהם אבינו יכול היה להשלים עם הגורל הזה; הוא יכול היה להתנהל בארץ גם כשכל העולם נגדו; כי מדרש שני דורש עליו את הפסוק הבא: "יתן כעפר חרבו כקש נידף קשתו". המדרש אומר שכאשר היו אויביו של אברהם אבינו משליכים עליו חרבות, הן נעשות עפר; חיצים - הם נעשים קש. למרבה הצער, להווי-תנו...

מנחם בגין (גח"ל):

אברהם אבינו כרת ברית.

שלום ליון (המערך, עבודה-מפ"ם):

אני מצטט מדרש, ושם לא נזכר עניין הברית.

להוותנו הטילים שהמצרים יורדים בנו והפגמים שהם מטילים עליו אינם נעשים לא עפר ולא קש, ואנו זקוקים לטילים ולפגמים ואפילו לוותו במועצת הבטחון כדי להגן על חיינו.

רבנות חברי הכנסת, הארץ רעדה תחת רגלינו. לאו מילתא זוטרתא היא להביא למנוחת עולמים, ללוות אסיף כזה של 1,856 בחורים. אבל מפני שרעדה הארץ תחת רגלנו חייבים אנו להגביר את חוש המציאות בתוכנו. עם הנאבק על קיומו חייב להחריף את חוש המציאות ואת חוש הפרופורציה. אל נתאר נסיגה מארץ גושן, אם תהיה, כנסיגה אל התהום. חובה מוטלת לספר לעם את האמת, כל האמת. חייבים לספר את האמת כדי שהעם לעולם לא יהיה עוד שיכור מנצחון צבאי, ולו המפואר ביותר, כדי שלא ילך שולל אחר אמונה בלעדית בחוסן צבאי, שלא לעולם יעמוד. אנחנו חייבים לגייס את כל הכוחות שיש לנו בעם ומחוצה לעם כדי להצליח במשא-ומתן לשלום. וחלילה לנו לתאר עכשיו, בעיני העם האבל והמוכה, כל נסיון לנהל משא-ומתן של שלום כמשא-ומתן על כליה בשלבים ושי-עורים, כפי שעושים עתוננים רבים - ואיננו יכול לכ-נות זאת רמה גבוהה של אתריות - -

יוחנן בדר (גח"ל):

לילדים בכיתה אלף הייתי - - -

שלום ליון (המערך, עבודה-מפ"ם):

אינני שומע אותך. אני מוכן לשמוע אותך אחר כך באופן פרטי.

- - ואף הפסקת-אש משובשת טובה היא לאין שיעור ממלחמה.

אני קורא לממשלת ישראל לעשות את כל המ-אמצים כדי לקיים את הפסקת-האש ולהשתדל לא רק לייצב אותה אלא גם להרחיב את תחומיה. כמוכן, לא נשגה באשליות. נוסיף לטפח את עוצמתנו הצבאית ולשקוד על ביצורה, אך לא עליה לבד יסכון בטחוננו. כשם שאנחנו מצווים על חיזוק כוחנו הצבאי, כן אנו מצווים על נסיונות בלתי-פוסקים להידבר עם שכנינו בעיניים פקוחות וללא אשליות, מבלי לוותר על העיקר

נאספו אל ארצם כשעל דיסקיה הזיהויה שלהם צו הקדומים: בדםיך חיי. אך השאלה היא: איך נחיה, כיצד נבטיח את החיים, במה נגדם יום יבוא, מה עלינו לעשות וגם מה עלינו לא לעשות, כדי שייתמו נסיונות האויב להכריענו ולהשמידנו?

חברי הכנסת בגין יודע את הדרך כמעט ללא ספק. היתה תביעה מרכזית אחת בדבריו היום. לאחר שקבע הנחה כי הממשלה אשמה במחדלים חמורים, שהעמידו בסכנה את קיום מדינתנו, יעץ - בעצם זו לא היתה עצה, אלא דרישה שהשמיע - שהממשלה תתפטור. הוא מאשים - ואני מניח שחברי הכנסת בגין עושה זאת מתוך כוונה פטריוטית, כי סוף סוף הוא סיכן את חייו למען הקמת המדינה - את ממשלת ישראל בקלות-דעת, בחיים עם כוב ובאווירפציה. והחרה החזיק על אחריו חברי הכנסת תמיה, שבפאתוס שעלה אפילו על הפאתוס של חברי הכנסת בגין האשים את הממשלה ברשלנות פושעת.

חברי הכנסת, השאלות ששאל חברי הכנסת בגין הן שאלות חמורות, ורבים שואלים אותן, אך משום-מה חברי הכנסת בגין אינו מוצא לנכון לחכות לתשובה של מוסמכים לאחר שיחקרו ולאחר שיבדקו.

מנחם בגין (גח"ל):

הרמטכ"ל מוסמך, חברי הכנסת ליון:

שלום ליון (המערך, עבודה-מפ"ם):

המדובר בוועדה של מוסמכים שיתמנו לתפקיד זה, וראש הממשלה הודיעה מעל במה זו פעמיים - על כל פנים אני שמעתי את חברי הפעמיים - כי בעניין זה תהיה בדיקה וחקירה. חברי הכנסת בגין, אתה יודע לי כמוקיר המורשה, ובעניין זה לפחות לא הלכת בעקבות הקדמונים. אנו יודעים שכאשר נכשל רבן יוחנן בן זכאי בעמדה מדינית, אמרו עליו: "משיב חכמים אחר". חברי הכנסת בגין יודע את האשם מראש, והוא הממשלה, שעליה להגיש היום את התפטרותה. ולאחר שהיא תתפטור לא יהיו כבר תכתובים אמריקניים? לא יהיה לחץ? תבוא השלמה של העולם הערבי העצום, ולצערנו הרב, האויב, עם מדינת ישראל בבולות הנו-כחיים? אלא שחברי הכנסת בגין - ואני אומר זאת בצער רב - לא שוכנע אותנו בכך שהתפטרות הממ-שלה תהיה סגולה לפחות לתחילת הפסקת-האש.

נעלם מחברי האופוזיציה שקצרה רוחם - הם מבקשים, וזו זכות לגיטימית, לרשת את השלטון - כי בתביעתם, המועלית היום בהדגשה כזאת ובלהט כזה, שראש הממשלה תתפטור, בתביעה זו הם מבק-שים, אולי לא ככוונה רעה, לעקור מתשתית בניינו המדיני את מי שמסמל בעיני העם ובעיני העולם את סלע ישראל העו, הלא-נכנע, העומד איתן, בגאון, בימי סגריד ולעפוט.

אני, לעומת חברי הכנסת בגין, מברך את ממשלת ישראל ואת ראשה על הפסקת-האש. קודם כל היא שמה וקטל לבחורינו, ואולי יעבור זעם והחרב לא תשכל עוד. בגבולותינו. אך אני מברך על הפסקת-האש גם מפני שהיא מנעה את בידודנו ההרמטי. מעניין, עד עכשיו לא שמעתי - ואני עוקב אחרי הנואמים של האופוזיציה בתשומת-לב רבה ובעיון ומחפש למצוא רעיון חדש ומעודד - על, איזה כוח חיצוני מסתמכים

חוברת מ"ד, ישיבה תס"ו
— הודעת הממשלה על המצב המדיני (דיון) (לוי, ביבי, אבנרי, בגין) —

האם אתם אינכם אחראים לאסון יחד עם משה דיין, יחד עם גולדה?
אני שואל אותך, כחבר בית-הנבחרים, מעל הדוכן הזה. אני ממזין אותך להשיב — לא לי, אלא לעם כולו. שמונים יום לפני יום-הכיפורים הנורא עמדת על דוכן זה והעליתי הצעה לסדר-היום בקשר עם סילוקו של אריק שרון מצה"ל. הצבעתי על הליקויים הבסיסיים שקנו להם אחיזה בצה"ל, על חזירת נגע המפגש לגתיות לדרגים העליונים, על שיטה בלתי-אחראית בקבלת החלטות גורליות. תבעתי להקים מיד מועצה על-יונה לבטחון לאומי, ולמנות מבקר מטעם הכנסת על מערכת הבטחון.

שר הבטחון, משה דיין, קם והשיב במשפט אחד, משפט שהיה בדיחה תפלה, מין משפט שובב כזה, חמור כזה, של נער-השעשועים של הכנסת ושל הליכוד. ואני, תם, אנשי הליכוד, ישבתם כאן והתגלגלתם מצחוק, ונגינתם מהגיבור שלכם.

הצבעתם פה-אחד, המערך והליכוד גם יחד, בעד הסרת הנושא מסדר-היום. שמונים יום לפני יום-הכיפורים. הצבעתם וצחקתם. היום הצחוק הזה חוזר אליכם מהקירות האלה כאשר העם כולו בוכה.

על תעזו לטעון שאינכם שותפים לאחריית לאסון.

מנחם בגין (גח"ל):

אתה תקרא את הגליונות של "העולם הזה" בשנים האחרונות ותבדוק האם לא זרעת דמורליציה בקרב הנוער, ואל תדבר על השני. עשית זאת שבוע אחד שבוע.

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):

אני דוחה זאת בכל תוקף. הזהרנו מפני המלחמה הזאת וחזרנו והזהרנו, והלוואי והאזהרות שלנו היו מתבדות.

אבל חברי-הכנסת בגין עמד כאן היום, חף מכל פשע ונקי מכל רבב של אחריות, וזרק לחלל האולם את השאלה הפאתטית: "מדוע לא גייסתם את המילואים? מדוע לא קירבתם את הכלים?"

אני אענה לך במקומם, חברי-הכנסת בגין. לא גייסו את המילואים, כאשר המאסות של הטנקים והתותחים התקבצו מול כוחותינו הדלים, מפני שידעו שהערבים אינם רציניים, שהערבים אינם מסוגלים לשום דבר; שאנחנו נמגר את הערבים תוך כמה שעות, אם יעזו לצלוח את התעלה, מול קו בר-לב הבלתי-חידר. נשי-בור להם את העצמות, נכה אותם שוק על ירך. הבו לולת, ההתשארות, התחצנות, שמשך דיין היה סמלם ושאתם כולכם סגדתם להם — הם היו בעוכרוננו.

לא גייסו את המילואים מפני שהיה לנו שר בטחון נהדר, שאינו מסוגל לטעות, שכל הערכותיו נכונות, שאינו זקוק לשום פיקוח ואסור למתוח עליו שום ביקורת.

לא גייסו את המילואים מפני שהיו לנו גבולות בטחון אידיאליים, גבולות בטחון שירתיעו כל אויב או-טומטי, עומק אסטרטגי המאפשר לנו שלא לגייס את המילואים, ביצורים שבאו במקום הלייזרים.

אלה הן התשובות היסודיות, התורגות מן התחום הצר של נוהל צבאי. כי האסון הנורא, שאנו קוראים לו "מחדלי בטחון", הוא הרבה יותר מזה — מחדל בסיסי

אך גם מתוך גמישות מקסימלית. ובעיקר ניהור ביחסינו עם ידידנו בארצות-הברית ובאירופה. סימן ההיכר לידידות היא הנכונות לעזור לנו בביצור כותנו. אותה אומה, אותה ממשלה, המוכנה לעזור לנו בביצור כוחנו הצבאי, נקשיב נא היטב לדבריה. לא נקבל את תכתיביה, לא ניכנע למה שכונה פה בשם לחץ, אבל עם זאת לא נלזל ולא נחשוב שאנו מעצמה שבכוחה להכתיב תנאים לכל העולם.

יש לברך את הממשלה על הפסקת-האש ולעודד את העם כדי שיהיה מוכן לעמוד במלחמה, אם חס וחלילה תפקוד אותנו שנית, כדי שיהיה מוכן לקבל הסדר של שלום, ושלו או מצפים, אם יבוא.

הי"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת אבנרי, ואחריו לחברי-הכנסת מיקוניס.

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, עמד חייל ואמר: "לי מותר לטעות. לך מותר לטעות. לאלה שישבו שם למעלה, באולימפוס, והסתאבו בכיסאותיהם — להם אסור! זה לא יימוק להם!". את הדברים האלה אמר לנו צנחן לוחם בשמו, חנן אלון, בן 23, בדמת-הגולן, והוא ביקש מאתנו לפרסמם. מסביבו עמדו חבריו, גדולי הלוחמים, שיצאו זה עתה מענף הקרב — כשם שגולדה מאיר יוצאת עכשיו מן האולם — וניענעו בראשיהם.

"לי מותר לטעות. לאלה שישבו שם למעלה, באולימפוס, והסתאבו בכיסאותיהם — להם אסור". והנה היום, מסביב לשולחן הממשלה, ישבו כולם: גולדה מאיר, משה דיין, ישראל גלילי, כאילו לא קרה דבר, כאילו לא היו המחדלים הנוראים, כאילו לא שילם העם כולו את מחירם. איך? איך אתם מעזים בכלל לשבת כאן, כממשלה, כנושאים באחריות? עוד לא קרה בתולדות העמים הדמוקרטיים שממשלה תשגה משגה כה נורא ולא תתפטל למחרת היום. עוד לא קרה ששר היה אחראי מבחינה פורמלית ומבחינה מעשית לאסון כה גדול, כמו שר הבטחון משה דיין, ביום-הכיפורים וימשיך לשבת על כיסאו ליד השולחן הזה. אחרי כל המחדלים הנוראים זהו עוד מחדל נורא.

צה"ל זקוק להנהגה חדשה. המדינה כולה זקוקה להנהגה חדשה. ואתם יושבים כאן, על כיסאותיכם, באולימפוס, כאילו לא קרה דבר. ואתם מתחבאים אחרי דיבורים על חקירות חשאיות, במוסדות חשאיים, שיביאו ממצאים חשאיים, ועליהם תדון בחשאי ועדת החוץ וה-בטחון.

ועדת החוץ והבטחון. חבר הוועדה, חברי-הכנסת מנחם בגין, עמד כאן היום ושפך אש וגפרית: לא אמרו לוועדה שיש ריכוז מצרי וסורי; לא אמרו לה שמישהו החליט להתעלם מהם ולא לגייס את המילואים, לא לקרב את הכלים ולהשאיר את השורה הדקיקה של הלוחמים הנהדרים האלה.

חברי-הכנסת בגין, אתה ישבת בוועדה זו במשך שנים. אתה ידעת שהיא בדיחה, שמתייחסים אליה כאל בדיחה. אתה ידעת שמעלימים ממנה כל מידע חשוב, הידוע לכל סופר צבאי ונתונאי בארץ. ואתה נשאר בה, ואישרת את כל מעשיה. הפכתם את משה דיין לאילול, שאסור לראות בו רבב, הפכתם את צה"ל לפרה קדושה, שאסור לבדוק את הנעשה בה.

אבל הם לא היו באש. הם נחלקו לשני חלקים: אלה שחושבים ששטחים חשובים משלום, ואלה החושבים ששלום חשוב משטחים. זוהי התמונה של הצבא ברגע זה.

מנחם בגין (גח"ל):

אילו התקיימו בחירות לפי הצעתך, האמן לי, אני אומר את זה בצער, אתה לא היית נכנס לכנסת.

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):

חבר-הכנסת בגין, אתה תתפלא. אני לא אוהב להיבא, ובודאי לא אנבא על עצמי, אבל אנבא הפעם עליך. הקשבתי היום היטב היטב לדבריך, ניסיתי להקשיב להם באזניהם של אותם אנשים שדיברתי אתם. גם אני אישית דיברתי בזמן המלחמה עם חמש מאות ואולי אלף חיילים קרביים בדרום לקרב. אתה בונה עכשיו מערכת בחירות על הדברים שאמרת היום. חבר-הכנסת בגין, אתה תיכשל בבחירות אלו. אתה אינך יודע מה נעשה בציבור, אתה אינך יודע מה נעשה בוועד החיילים האלה יחזרו הביתה, והם ידברו עם אבא ועם אמא, עם האשה, עם האח ועם האחיות, ויגידו דבר אחד: קודם כל שלום.

חבר-הכנסת שמואל תמיר, שהוא הרבה פחות זהיר ממך, אמר פה היום דבר, שאני מתפלא שלא שמתם לב אליו. הוא אמר שיש כאילו מזימה מקיאבלית של המערך לפתוח את ועידת השלום בראשית דצמבר, כדי להופיע בפני הציבור כמפלגת שלום. זו האמת. אני לא חושב שזו מפלגת שלום, בודאי לא כולם ביחד. אבל המערך בונה על הכמיהה לשלום; אתה בונה על הכמיהה למלחמה.

מנחם בגין (גח"ל):

למלחמה?

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):

סליחה, לשטחים.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

אתה צריך היית לקבל רוב, הרי אתה צ'מפיון של השלום...

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):

אני מרשה לעצמי להיבא, חבר-הכנסת בגין, במלים שאמר שד הבטחון בהדמנות אחרת: אני חושב שבמערכת הבחירות הזאת אתם תוכו שוק על ירך.

היו"ר ש. ביבי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת מיקוניס, ואחריו לחבר-הכנסת זילברברג.

שמואל מיקוניס (מוקד-מקי ותכלת אדום):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, אנו מקדמים בב-רכה את חתימת ההסכם על הפסקת-האש בין נציגי ממשלות ישראל ומצרים ב-11 בנובמבר. יחד עם העם כולו, בחזיתות ובעורף, נשמנו לרווחה עם הפסקת שפיכת הדמים בחזיתות. יש בהסכם זה נקודות חיוביות שבבילגו, בראש וראשונה החלפת השבויים שלנו בשבויים המצריים, הפצועים והבריאים, ויש בו גם נקודות חיוניות בשביל מצרים. זהו הסכם של פשרה, העשוי לקדם את שני הצדדים אל השלום, אם יבוצע בקפדנות ותוך גמישות על-ידי שני הצדדים.

של המערך המדיני, מחדל הסותם את הגולל על כל התפיסות, הסיסמאות והתורות המדיניות של שש ורבע שנים.

מתי צמחו התורות האלה? מי אחראי להן?

הן נולדו בימי ממשלת הליכוד הלאומי, זכרונה לא לברכה, שבימיה הוחמצה ההודמנות ההיסטורית לה-שיג שלום-של-אמת, למחרת נצחוננו המזהיר במלחמת ששת-הימים, בשעה שהיינו בשיא כוחנו, כאשר צבאנו נהנה מיוקרה שאין שנייה לה, כאשר דעת-הקהל בעולם כולו היתה עמונה, כאשר כלכלתנו פרחתה וכל האופציות היו פתוחות.

ההמצתם הזדמנות היסטורית זו, והלכתם שולל אחרי מיקסם-שווא של שטחים, של ארץ-ישראל של-מה, של מלכות ישראל חדשה. והאשמה הגוראה הזאת רובצת על הליכוד הימני לא פחות מאשר על הנהגת המערך.

היום עומדת הנהגת המערך ככלי ריק. במשך שנים סתמתם את הפה לשוחרי השלום במפלגת העבודה ובמפ"ם. הובלתם אותם כבולים, כשבויים אחרי מר-כבת המנצח, כבולים בכבלי מסמך-גליל.

האם אתם מסוגלים היום ליצור מדיניות היסטורית חדשה, מדיניות של שלום? האם אתם מאמינים בש-לום, האם אתם האנשים שיהיו מסוגלים לפלס נתיבות חדשים, לחולל שינוי ערכים בעמים הערביים, וגם בע-מנו שלנו?

אתם עייפים. כל מה שאמרתם התרסק בשעה הראשונה של הפגזת המלחמה. והנה אתם עומדים ואומרים שוב אותו הדבר, כמו תקליט שבור. מסביבכם שממה, ריקה מרעיונות, ריקה מאידיאלים. כך תגיעו אל ועידת השלום.

גם משום כך - ואולי בעיקר משום כך - עליכם להסתלק מן הבמה. הניחו לשוחרי השלום במפלגות שלכם למצוא הנהגה חדשה, רעננה יותר, שתאמין בשלום ותהיה מסוגלת לפעול למענו, בעזרת כל שוחרי השלום בישראל.

אדוני היושב-ראש, חנן אלון, הצנחן שאת דבריו הבאתי בראש נאום זה, אחד מכובשי החרמון, יצא מן התופת ואמר: "שלום"? זאת לא שאלה של רצון. זאת חובה. עדיין לא פגשתי בלוחם אחד שירצה בחידוש הקרבות. אני רוצה בשלום. איני רוצה להילחם שנית, לא אני ולא אחר. אבל אני לא מאמין ביכולת המנהי-גים לעשות זאת. זה גדול מהם."

הלוחמים מתייצבים נגד המלחמה.

הלוואי ואפשר היה במדינה דמוקרטית לערוך בחירות בנפרד בין סוג אחד של אורחים, בין כל אלה אשר במשך 17 ימים אלה עמדו באש. הלוואי וזה היה אפשרי, אתם הייתם גלה ממהותואות.

שלחתי צוות לרמת-הגולן לשוחח עם החיילים. הם דיברו במשך יום אחד עם כ-300 עד 400 חיילים על שלום. אנשי הצוות חזרו הביתה ואמרו לי משפט אחד, כאשר שאלתי מה היתה התגובה של החיילים. הם התחלקו לשני מחנות: כל מי שהיה תחת אש, בלי יוצא מן הכלל אחד, רוצה בשלום עכשיו, בלי שטחים; הוא רוצה שלום. המחנה השני, גם הם חיילים, גם הם עשו עבודה נפלאה, גם הם מילאו תפקיד חיוני במלחמה הזאת,

חוברת מ"ד, ישיבה תס"ו
- הרעות הממשלה על המצב המדיני (דיון) (מיקוניס) -

עמדה במבחן" וכו' וכיוצא באלה. זוהי הודעה נועזת, אפשר לומר. אך עם זאת עד היום הזה לא שמענו - לא מה"יונים" בממשלה, ולא ממנהיגי מפ"ם שהפכו עצמם לגוריו המדיניות הממשלתית המסוכנת ופושטת-הרגל - לא שמענו ולא חשנו כי דם זורם בעורקיהם ולא מיץ ענבניות. מסמך גלילי-דיין, למשל, נתקבל במזכירות מפלגת העבודה ללא כל התנגדות. עקובה וגיתית, פית-הת-דפוח וכל יתר הפקעות הקרקעות ונישולי רבבות משפחות ערביות בשטחים המוחזקים בוצעו על דעת הממשלה, שהכינור הראשון בה היה שר-הבטחון דיין. כאן קבעו לא בעיות הבטחון והשלום, כי אם האשליה המסוכנת של השגת רווחים טריטוריאליים, של הנצחת הסטטוס-קוו הטריטוריאלי. ראש הממשלה "שכחה" משום מה לומר לכנסת את האמת, כי אין אף מדינה אחת בעולם, לרבות ארצות-הברית, המקבלת את מדי-ניות הסיפוחים הטריטוריאליים של הממשלה.

לטובת ארצנו ולטובת בטחוננו הלאומי ושלומנו יש להרוס את המיתוס הכוזב, שהחודר ללב המוני העם על-ידי החוגים השליטים שלנו והימין האופוזיציוני כב-כול, ואילו סימן העיונות לישראל הוא התנגדות למדיניות הסיפוחיסטית של הממשלה בשטחים המוחזקים מאז מלחמת ששת-הימים. יש לא מעט מדינות ושליטים באותן מדינות, אפילו מאלה שניתקו את הקשרים הדיפ-לומטיים עם ישראל, המכירים בזכות קיומה של ישראל, בשאיפה החוקית להגן על בטחוננו, במפעל היוצר הגדול של עמנו, ועם זאת - שוללים את הסיפוחים היש-ראלי. האם הכיתור המדיני הכמעט-מלא של ארצנו, האם הוא קשור, כפי שמסבירים זאת באופן אוטומטי בכל כלי התקשורת שלנו, בעמדה פרו-ערבית כביכול? המציאות הוחיכה ותוסיף להוכיח, כי זהו אחד השקרים המוסכמים של הממשלה וגרוריה-מפקדיה מן הימין. ללא כל צורך מרבה הממשלה עצמה באופן מלאכותי את מספר "אויבי ישראל"...

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, אחרי חתימת הסכם הפסקת-האש ב-11 בנובמבר אמר ראש הממשלת הישראלית האלוף במילואים אהרן יריב: "זהו צעד ראשון בדרך ארוכה וקשה". השאלה היא: לאיזה כיוון מוליכה הדרך? אם הכיוון הוא לשלום על בסיס החלטת מועצת הבטחון מספר 242, באמצעות משא-ומתן יש-ראלי-מצרי ובהשתתפות ברית-המועצות וארצות-הברית, ואולי גם גורמים נוספים, הרי אין השלום בגדר של אשליה. לשם זה צריך הצד שלנו להתגבר על מחסום אי-האמון כלפי הצד הערבי ולסייע לזה האחרון להת-גבר על אי-האמון מצדו כלפינו. לא הכל תלוי בנו, אך הרבה תלוי בנו, איך ומה נעשה למען ייצוב הפסקת-האש מהקדמה לוועידת השלום העומדת להתכנס באמצע דצמבר שנה זו. ייתכן מאוד, שאם כזה יהיה התהליך, הרי יחדשו גם הקשרים הדיפלומטיים בין ברית-המועצ-ות לבין מדינת ישראל.

אם הכיוון של הממשלה הוא התמדה במדיניות הישנה, שפשטה את הרגל, אף אם ממאנים להכיר בכך, הרי עמנו בחזיתות ועבורך יגלה ללא ספק התנגדות להכשלת עניין השלום, שהוא כיום בגדר של אפשרות והכרח הן לעמנו ולעמי ערב, הן למדינות השונות בעולם כולו. אף עתונאי כמו מר פולס כתב ב"הארץ" מה-7 בנובמבר תחת הכותרת "תפיסות שלא עמדו במבחן" את הדברים הבאים: "בל נהיה מופתעים שגם השאלה

ההחלטה של הנהלת "הליכוד" הימני לדחות את ההסכם ולתאר אותו כ"מלכודת" היא החלטה פסולה ונואלה, אף לפי השקפתו של אחד ממנהיגי חירות, כמו האלוף במילואים עזר וייצמן. החלטה זו של "הליכוד" היא המשך לתפיסתם המיליטריסטית הכללית, שגרה אותם גם להתנגדות להפסקת-האש בכללה, בניגוד גמור להלכי-הרוח של בנינו בחזיתות, אשר חזו בעיניהם וחשו על עורם ובשרם את הקטל בשדות הקרב.

הנהלת "הליכוד" הימני אף מעיזה להתייצב בעמ-דת המכוונות על ידה כאנטי-אימפריאליסטיות רחמנא לילצן, כהתנגדות לכפייה אמריקנית. כדאי להזכיר להם עתה, כי הם וחבריהם הניצים בממשלה ניסו להסביר לאדמיניסטרציה פושטת הרגל של ניקסון, שישאל ספרטנית היא הצלה ממש לארצות-הברית באזור המזרח התיכון. מסתבר כי שליטי ארצות-הברית לא קיבלו את ההסברה הזאת רבת השנים של עבדים מדצון, של מחפשי חסותם; מסתבר כי נחוץ להם לשליטי ארצות-הברית גם אנואר סאדאת, גם קאדאפי, גם פייסל מערב הסעודית והאחרים. יש אומרים, כי שליטי אר-צות-הברית מבינים טוב יותר את האינטרסים שלהם מאשר חובשי ספסלי הימין האופוזיציוני וחבריהם לדעה בממשלת "המערך".

אין פירוש הדבר שאנו מוכנים לקבל כל לחץ, כל כפייה וכל תכתוב אמריקני או אמריקני-סובייטי, העומד בסתירה לכיוונו ולבטחוננו הלאומי. אך בינתיים, לפי מיתב הכרתנו, אין קיימת סכנה כזאת. הזהרנו מזמן, שאם הממשלה לא תנקוט יזמות שלום משלה, ואם קהיר לא תשנה את עמדתה כלפי ישראל, עלולים אנו לעמוד ביום מן הימים בפני פתרון כפוי מן החוץ. היום הזה הגיע. אך עלי לומר גלויות: במידה שהפתרון האמריקני-סובייטי לפי החלטת מועצת הבטחון מספר 338 הובא אלינו מן החוץ, ובמידה שהוא יקדם אותנו אל השלום, הוא יירצה על דעת ישראל ועל דעת מצרים גם יחד. בכלל, שיתוף פעולה סובייטי-אמריקני במזרח התיכון, על יסוד של דו-קיום בשלום, צריך ועשוי לקדם את עמי האזור הזה אל השלום, אל שיתוף הפעולה, אל הבטחון ואל השכנות הטובה.

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, היינו הראשונים והיחידים בכנסת שדרשנו ועדת חקירה פרלמנטרית לבדי-קת המחזלים של הממשלה ערב ובתוך מלחמת יום-הכיפורים. נדמה לי כי יש כבר אופן קשבת לדרישה זאת בקרב חוגי השלטון, אך מה שחסר, לדעתי ולדעת אחרים בכנסת ובציבור, הוא שבהודעתה נמנעה ראש הממשלה מלהצביע על פשיטת-הרגל של הקונצפציה המדינית-בטחונית של המערך ובעלי-בריתו בקואליציה הממשלתית. אמנם שר-החוץ אבא אבן, בדאיון ל"הארץ" ב-11 בנובמבר, לפני עזבו את הארץ בדרכו לארצות-הברית, הכריז ואני מצטט - כי "התבדו מוסכמות התפיסה הבטחונית"..., כי המצב הנתון יוצר בעיות אמינות בד בבד עם התמוטטותה של התפיסה הבטחונית, שהתבססה על מושג הקפאון הטריטוריאלי והמדיני, שאותם מעולם לא קיבלתי"..., כי "תפיסה זו התבססה על אמונה כי גבולות בטחון מהווים גורם הרתעה"..., כי "המשכת המצב והקפא-תו אינם יכולים לעורר התלקחות"..., כי "התעלה שהוגדרה בפי שר הבטחון כמחיצה אסטרטגית העלולה להפוך לתעלת-דם אם המצרים ניסו לצלות אותה, לא

ד. עצמאות זאת היא חיונית בשבילנו והיא אפש- רית, אם נותר על הסטטוס-קוו הטריטוריאלי, אם הממשלה תכריז קבל עולם כולו, כי אין פניה לרווחים טריטוריאליים בשטחים המוחזקים מאז מלחמת ששת- הימים, אלא פניה להסכם שלום, שבמסגרתו יתוו גבולות הקבע של ישראל בהסכמה הדדית - לא מעמ- דות של כוח, אלא מעמדות של שוויון וסיכויי השכנות הטובה.

ה. הכרה בזכות ההגדרה העצמית של העם הערבי הפלשתינאי ושיתוף נציגות דמוקרטית משלו במשא- ומתן העתיד על יסוד של דו-קיום בשלום עם ישראל. לקח המלחמה האחרונה הוא, כי לא בהתפשטות טרי- טוריאליית השלום והבטחון, כהשקפת הימין הסיפוחיס- טי וה"ניציות" הקיצונית בממשלה, אלא בהסדרי בט- חון וערכות ממשיות לכך, כגון - פירוט שטחים ופיקוח יעיל עליהם, פיקוח מתאים על חופש השיט במצרי באב-אל-מאנדב, שארם-א-שייך ותעלת-סואץ, הסדרי בטחון לגבי עמק החולה וכיוצ"ב. כמוכך, כל זה מחייב לא רק את ישראל, אלא גם את הצד הערבי, החייב להכיר בזכות קיומה של ישראל. הצד המצרי, למשל, צריך ויכול להיות מעוניין ביחסי שכנות טובה, בעזרה הדדית על יסוד של תועלת הדדית בפיתוח אוצרות הטבע שלו, בהעלאת רמת חיו, בהפניית כל המשאבים לא לצד המלחמה, כי אם לצד השלום וההתפתחות הכל-צדדית. האימה והחשדנות ההדדית צריכות לסגת לפני ידידות ואמון הדדי במאמץ משותף של ממשלת ישראל וממשלות הארצות הערביות.

"הליכוד" הימני, אשר העו להתנגד להפסקת-האש, מכשיר את הקרקע על-ידי פעולות שונות להכשלת הידיברות ישראלית-ערבית אפשרית. הוא מופיע נגד כל גמישות מדינית ישראלית, נגד כל נכונות לשלום תמורת החזרת שטחים מוחזקים; הוא מצלל מחדלים, קשיים ושגיאות השלטון כדי להגביר את השפעתו, להוליך שולל את האנשים הפשוטים ולחזק את לחצו המדיני על הממשלה. על הממשלה, אשר לאחור הבחירות הכרחי השלום ויציאת הרקבה, לשנות באופן יסודי את מדיניותה לגבי יחסי ישראל-ערב, להתחיל בדף חדש, לאחור שהד- פים הקודמים מעמדות של כוח בלבד התבדו.

על הימין הבורגני, על ה"ניצים" הקיצוניים בממ- שלה, להבין סוף סוף, כי הבחורים שלנו חירפו נפשם ויסיפו לחרף את נפשם רק במלחמת מגן על קיומנו הלאומי, אך לא ילכו לשפוך דמם על רווחים טריטו- ריאליים, על מה שמכונה "נחלת אבות", המונעים את השלום ובוועים את משאבינו החיוניים. המוני העם הרחבים ביותר נשאו ומוסיפים לשאת את קרבן הדם והשכול, את המסים הכבדים בעורף, תוך זעם על רווחי המלחמה השמנים של העשירים, והממשלה חייבת להם תשובה ברורה וחד-משמעית: העדפת השלום על פני רווחים טריטוריאליים; שילוב כוננות בטחונות בכוננות מדינית לשלום צודק ובר-קיימא, תוך ראיית ההחלטה 338 כבסיס נאות בהחלט להשגתו.

היו"ר מ. ביבי:

רשות היבור לחבר-הכנסת זילברברג, ואחריו לחבר- הכנסת שלום כהן.

הטריטוריאליית פיתחה עתה לבו... אין לצפות לכך כי וושינגטון הרשמית תצדד בדין לאורך כל הדרך... טועה מי שסבור כי הזנב יורשה לנוע את הכלב... את הכוח הזה (של צה"ל) יש לטפח, אך לא רק באמ- צעות חימושו... אין להעמיס עליו מבחנים שהם למעלה מיכלתו...". מר פולס, שהוא רחוק מתפי- סתנו המדינית, מגלה מידה גדולה של ראייה מציאותית. השאלה היא: האם הממשלה מוכנה להקשיב לכך ולשקול מחדש את עמדותיה לאור המציאות המשתנית יום יום - גם לפני פרוץ מלחמת יום-הכיפורים? חוש- בים אנו גם, שהמערך השלטוני חייב כעת יותר מאי פעם במה שמכונה "החלפת הסוסים"... ימצאו רדאי ב"מערך" אנשים, המסוגלים יותר מאלה העומדים כיום על-יד הגה השלטון לנהל את המערכה על השלום ועל בטחון-אמת של מדינת ישראל.

לא עת לרמגוגיה לאומנית, "היסטורית" ומיסטית- דתית, אלא עת ה"שכל הישר" לאור בידודנו המוחלט כמעט בעולם. הקונצפציות הישנות נתבדו: "כוח ההר- תעה של ישראל" נכשל, מדיניות הנפט הערבית לא פש- טה את הרגל, כפי שחשבו הרברנים בתוכנו; הציפצוף על דעת-הקהל העולמית הוכח כמוזק ומכשיל. העמידה בקווי הפסקת-האש הקודמים, שנחשבו לקווים אידי- אליים בשבילנו, לא נקעה את המלחמה; "ארץ-ישראל השלמה" של חבר-הכנסת בנין כמדיניות, ומסמך גלילי- דיין שהוא כניעה מוחלטת למדיניות "ארץ ישראל השלמה", פשטו את הרגל; המחדת האויב הערבי בציינו האוניויר, בצנחנים וביכולת הכיבושים הנוספים, תוך יצירת עובדות שטחים המוחזקים, לא הבהילה את הצד הערבי, אך הרדימה את עמנו שלנו והחזיקה אותו בשש השנים האחרונות ב"גן-עדן של שוטים".

בשלוש השנים האחרונות של הפסקת-האש ניהלה הממשלה מדיניות של נוקשות וקשיחות, תוך הימנעות מהעלאת יזמות שלום קונסטרוקטיביות, תוך מלל רב, כי "הזמן פועל לטובתנו". האמת היא כי הזמן פעל ומוסיף לפעול לרעתנו. הצד הערבי, מסתבר, לא קיבל את תנאי הממשלה לסיפוח מרבית השטחים שנכבשו במלחמת ששת-הימים; גם דעת-הקהל העולמית לא קיבלה מדיניות זו של הממשלה. צריך לומר, שהממשלה זילולה בתהליכים הבין-לאומיים על דו-קיום בשלום, שבראשם ברית-המועצות וארצות-הברית, ולכן גם פיספסה את המלחמה המתרגשת מצד מצרים וסוריה.

בדחותנו את כל תרופות-האליל ההדפתקניות בדבר הקמת "ממשלת ליכוד לאומי", שהיבלה בעניין השלום גם לפני כן, או את הרעיונות בדבר הקמת "ממשלת- חירום לאומית", שריח של פאשיזם עולה מהם, אנו רוצים לומר לממשלה ולעם איך אנו רואים את הדברים:

א. יחד עם העם כולו ניצבים אנו במערכה על קיומה ועל זכות קיומה של מדינת ישראל נגד כל תוק- פנות מכל צד שהוא.

ב. יש לנו, ומשוכנעים אנו כי יש לעם כולו, שאיפה עזה לשלום, פשוטו כמשמעו.

ג. השלום הוא הכרחי ואפשרי, אם הממשלה תנקוט מדיניות עצמאית, הצופה אל עתידנו הלאומי באזור, אל שיתוף פעולה כל-צדדי ושכנות טובה עם הצד הערבי.

הנשק שלהם ממלחמת ששת-הימים נמצאים בכל המזבלות. הם לא יכולים לשכוח זאת, ואינם שוכחים זאת, והם עושים הכל, והתכנית שלהם, חס ושלום, היא להגיע למה שהיו רגילים לעשות, ומליק מעיד על עצמו באר"ם שהוא אוקראיני, והוא מעיד על עצמו שיש יהודי ששמו ילנר שהוא ידיד שלו. אני מסכים שהוא אוקראיני, והוא ממצאאי המלניצקי, אשר במשך כל הדורות שחטו את עמנו, זה מה שהם התרגלו, ועתה הם מנסים להכניס את הפולנים לאזור זה. כמשקיפים הם באים הפעם.

הגרמנים בחרו באדמת פולין להיות המקום המתאים להשמיד מיליוני יהודים. בכל ארצות אירופה לא מצאו אדמה כל כך טמאה כמו שם. האקלים של פולין, האווירה של פולין, היו אווירה מתאימה יותר מאוירת כל ארצות אירופה כדי להשמיד את עמנו. אותה אווירה הם רוצים להכניס לאזור הזה עם המשקיפים שלהם. לאותה אווירה הם רגילים כאשר מדובר בהשמדת עם, חס ושלום. וזאת צריך העולם לדעת, וזאת צריך כל אזור לדעת, וחובתנו של חבר-הכנסת בגין להסביר זאת לעם ולא לעסוק בדברים ששמענו היום, שבהרבה מקרים הם אינם לעניין.

חברי הכנסת המלחמה השאירה כאב בלב כל יהודי ויהודי בארץ ובתפוצות. היא היתה מלחמת העם כולו, מלחמת הטוראים, הסמלים, הקצינים והקצינים הבכירים. כל אזור במדינה היה מוכן לכל קרבן, ומוכן גם עכשיו. כולם שותפים ואחראים לכשלונות ולהישגים, וחלילה לנו לאפשר ליחיד זה או זה לרשום משהו לזכותו האישית. אנו כולנו צריכים להתקומם ולהקיע תופעה מסוג זה שגובלת בחוסר צדק ויושר חברתי.

אם צריכים ללמוד לקחים מהמלחמה, על מה שנעשה ולא נעשה — על כולנו ללמוד, ולא לאפשר לאף אחד להעמיד את עצמו כמלומד שרק הוא מסוגל ללמד אחרים. אנחנו עדים לפוליטיזציה בצה"ל. זה מהווה סכנה למדינת ישראל. ליש בתקופת מעבר בין השירות בצה"ל לבין כניסה לחיים הפוליטיים. על כולנו ללמוד ולא שאחד מלמד את השני. על העם לדעת על מה היווכחו: חתימה על הפסקת-אש, הפסקת-מלחמה, הכנות לקראת שיחות שלום, ומכאן שאלת החזרת שטחים, ואף אחד מאתנו לא חשב להישאר בכל השטחים האלה. אנחנו לא יזקוקים להם. הבנים שלנו לא מרגישים טוב כשהם יושבים בצד השני. הברירה היא, או שאנחנו בוחרים בדרך זו, או שאנחנו בוחרים בדרך השנייה — לא הפסקת-אש, לא הכנה לשיחות שלום, קרי — מלחמה, ובעיקר לשמור על שלמות הארץ. זו הבעיה שעומדת לפנינו וזה צריך להסביר לציבור.

הוברדנו מעל לכל ספק, שהמלחמה שלנו היא לא מלחמה עם שכנינו בלבד, אלא מלחמה עם העולם הקומוניסטי, והם מסכנים את עצמם קיומנו, את עצמם קיומה של מדינת ישראל. הם המסיתים והם המכניסים והם המדריכים והם העושים את הפעולה באזור. אנו גם עדים להדעות והכשחות מצד אישים שונים, מעל במות שונות. עלינו לדעת שלא כתוב: "חכמים תכחישו את דבריכם", אלא: "חכמים היוהרו בדבריכם". לא ברור לי לגמרי למה יובילו דיבורים מסוג זה. עלינו להתאפק יותר מבעבר. זה רצון הילדים שנשארו בחיים וזה הרצון של אלה שנפלו בעד קיום עמו, עלינו להגן על העם הזה, על האזרחים ועל המדינה, וזאת הגישה שצריכה להיות

אברהם זילברברג (המערך, עבודה—מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, כל אזרחי המדינה אשר חיכו לישיבת הכנסת כדי למצוא בה עידוד, כדי למצוא נחמה מפי נבחרי העם, לצערי הרב, לא ימצאו אותו בחלק מהנאומים ששמענו הערב.

על כך יש רק להצטער. כל אחד מאתנו חי עכשיו את מה שמתרחש בארץ. אני חושד באף יהודי אחד — חוץ מטיעה מסיימת שמוציאה את עצמה בכל פעם מכלל ישראל — שאיננו רגיש ואיננו דואב למה שהולך ומה שהלך במשך התקופה הקצרה הזאת. ואכן בחלק גדול של הנאומים שמענו זאת והיה בהם ביטוי של לב יהודי המרגיש מה הולך ומה מתרחש במדינה זאת ומרגיש את הכאב; אבל, לצערי, מאחר מגיעים למסגרת ולסיכומים, מתחילה פרשה אחרת.

התרגלנו בקדנציה זאת לשמוע נואמים רגילים מאוד, שבכל פעם הרימו את הטון והורידו את הטון. למדנו גם מתי היו עושים זאת. ובכל פעם הסיכום היה, באותו פאתוס ובאותה חמימות: על הממשלה הזאת להתפטר. כזוה נעשה בימים רגילים — לכאורה לא היה מה לעשות, התעסקו בנאומים אלה. אבל היום, בתקופה שאנחנו חיים בה, האם זה יהיה הלך ששלמד מהמאורע האיום הזה? להסביר לעם לנגד מי המלחמה הזאת, נגד מי אנו נלחמים, את זה לא עשו. ולצערי חברי-הכנסת בגין, שמכיר היטב את העניין, לא עשה כן. הוא מכיר טוב את הרוסים, והוא לא עשה זאת הערב. בכלל הוא הסביר יותר מדי את הצדק שלו. צדק לא צריך כל כך הרבה להסביר.

המאבק שלנו באזור איננו רק עם השכנים שלנו. כבר מזמן היינו מוצאים אתם שפה שמופתת. המאבק שמתנהל באזור הוא עם הרוסים, וזה צריך להיות ברור לעם הזה. כל אזור צריך לדעת זאת. מלחמתנו אינה עם שכנינו, התיכונן, ההדרכה וכלי המשחית הם של הרוסים. כל אלה שהיו ברמה וכל אלה שהיו בסניף ראו זאת ורואים זאת עד עכשיו. הם, הרוסים, הצליחו לשכנע את העולם שבמשך 56 שנים אחרי המהפכה לא מסוגלים הם לייצר לחם בשביל האזרחים שלהם, והם עומדים בתור בשוק העולמי לקנות לחם. הם הוכיחו את עצמם בייצור כלי משחית שמסוגלים לגרום לחורבן בעולם החפשי. ולצערו הרב רק אנחנו מרגישים זאת כרגע העולם החפשי אינו מרגיש זאת עדיין. ובמקום שחברי-הכנסת בגין יבאו ויסבירו זאת לציבור ולעם ולעולם כולו — הוא מחפש את האשם. איזה אשם? מי יכול להיות אשם? מי ידע שתהיה כאן הטעיה כזאת? ביסודו של דבר הם רימו את כל העולם, גם את האמריקאים, גם את כל אירופה, את כל ארצות אירופה. הם רימו בגישה שלהם, כאשר הכניסו את כלי המשחית לכאן ושלחו את מלאכי החבלה שלהם, שנותנים להם משום-מה את התואר של "מומחים". הם ישבו כאן ותיכנונו זאת ועשו זאת. כוונת הרוסים היא להשמיד את העם הזה, וזה צריך להיות ברור לכל העם ולכל אזור במדינה. המלחמה היא אתם ורק אתם והם לא נותנים עכשיו להגיע לשיחות שלום, כי הם לא מעוניינים בזה, הם לא רוצים בזה. הם מעוניינים באינטרסים שלהם.

הם הצליחו ועדיין מצליחים להחזיק מיליוני אנשים בבתי-הסוהר, הם שאינם מחשיבים את האזרחים שלהם מהזיקים אותם במחנות הסגר בגלל מחשבה סוטה. הם אינם יכולים לסלוח לעם בישראל שכלי

אינו אלא מלכודת ליושבים בו, ואף-על-פי-כן הוחלט להשקיע בו מיליוני לירות נוספות, בדרך שחיתותה היתה לשיחת הרחוב; בכך שמכרו משרד הבטחון היו לא פעם מותאמים מראש ל"מיליונרים של דיון", ותקציב הבטחון שימש לדיון להקים את "קו המיליונרים" שלו נגד "קו המיליונרים" של ספיר. ובכך ששני קווים אלה היו היחידים שנשארו קיימים אחרי המלחמה.

אנחנו מאשימים את הממשד הישראלי, ממשלה ואופוזיציה כאחת, כי הוא משתמש בפשעי הבטחון שלו כדי להגביר את שליטתו בנו — בכך שהוא מסתיר מאתנו את האמת המרה, שנגרמה אך ורק בגלל מעשיו ומחדליו, בעזרת צנזורה פוליטית-מפלגתית, שדבר אין לה עם בטחונו; בכך שהוא מנצל את האימה, אלה הביא אותנו, כדי לדחות כל תביעה לחקירה גלויה ואמיתית של מעשיו ומחדליו; בכך שהוא מנצל את חרדתנו הכנה, כדי לחזור ולסחוט מאתנו מיליארדים ולהעביר אותם אל קווי הבטחון של הממשד, קווי המילי-יונרים, שבהם אין להפריד בין קואליציה לבין אופוזיציה.

אנחנו מאשימים את הממשד הישראלי בכך שהוא מונע את חשיפת המקור לעובדות המחרידות: מדוע לא ידעו אנשי המעוזים בחזית, לפני המלחמה, עם פרוץ המלחמה, ואפילו שעה ושעתיים אחרי שפרצה, מה שהיה ידוע לממשלה יום תמים לפני הפלישה? מדוע יצאו נטקים שלנו לחזית, ביום השני והשלישי למלחמה, ללא מערכות-ירי, ללא פגזים כמעט, וללא זיוות מתאים? מדוע יצאו אלפים מאתנו לחזית עם נשק אישי מיושן, או אף ללא כל נשק אישי? מדוע פירסמו עתונאים כי "טייטס תפסו כל מטוס שבא לידם", ובצורה זו עלו להגן על שמי ארצנו? מדוע יצא השריון שלנו לקרב מבלי לדעת שחיל הרגלים הערבי מצוייד בטיל-הכתף הרצחני?

אנחנו מאשימים את הממשד הישראלי, כי בתירוף של החלטה שלא לצאת למלחמת מונע הוא מנסה להצדיק את כל מחדליו הבטחוניים האיומים, שאלפים מאתנו נאלצו לשם בעדם בחייהם ובאברים מגופם.

אנחנו מאשימים את ראש הממשלה ואת שר הבטחון, כי גם לאחר הגולות של האסון הגדול ניהלו את המלחמה לפי צרכי מפלגתם, ולא על-פי צרכי הטורפים של הבטחון, הן בתחום המיניימים של מפקדים, והן בהחלטות שהיו צריכות להיות צבאיות טהורות, כגון אי-הדחתו הגלויה של הרמטכ"ל, רב-אלוף דוד אלעזר, אשר הודח בפועל ביום הראשון למלחמה, אך ניתן לו להתראיין, לחייך מול מצלמות ולפטפט על "שבירת עצמות", בעוד מעשיו ומחדליו שלו הוליכו לריסוק גופותינו שלנו. — —

משה ברעם (המערך, עבודה-מפ"ם):
תפסיק.

שלום כהן:

— — וכן אי-הדחתו הגלויה של ראש המודיעין הצבאי, האלוף אליהו זעירא, אשר הודח בפועל מיד עם פרוץ המלחמה, לאחר שבמשך תקופת כהונתו הסכים להמעות מעמדו של חיל המודיעין והתעסקותו בנושאים שוליים, עד כי בבוא יום הדין לא קיבלו ברצינות את אזוהרותו; וכן מינויו הצבאי של רב-אלוף חיים בר-לב, האחראי הראשון לבניית הקו הקרוי על שמו והאחראי

כאשר רוצים להגיע לסיכומים המתאימים. כל אחד יעשה סיכומים לעצמו ולא ילמד אחרים כיצד לעשות זאת.

היו"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שלום כהן, ואחרי זה לחבר-הכנסת שאקי.

שלום כהן:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. ברשותכם, במקום נאום רגיל, אצטט החלטה של תנועת הפנתרים הש-חורים, שנתקבלה ביום ה-30 לפרוץ מלחמת יום הכיפורים, ככנס שבו השתתפו גם לובשי מדים ונציגים מ-28 סניפים, מקרית-שמונה ומעלות בצפון עד דימונה וירוחם בדרום: כאשר פלשו המצרים והסורים היינו בקו הראשון של החזית, את המכה הראשונה ספגו חיילי הצבא הסדיר. מי הם חיילי הצבא הסדיר שלחמו בקו בר-לב ובגבול הצפון? מי הם חיילי ח"ר ושריון בצבא הסדיר, אם לא, בראש וראשונה, בני השכונות? עמדנו גם בקו השני, בבלימה ובהדיפה. מסואץ ועד מוצב החרמון. — —

(חבר-הכנסת ז. שובל קורא קרי-את-ביניים.)

אתה יודע, חבר-הכנסת שובל, עד כמה הערה זו לא רצינית.

— — שמותינו ברשימת החללים, הפצועים והש-בוים. מילאנו את חובתנו, כי המולדת היא מולדתנו והעם בעורף הוא עמנו. למענם לחמנו, למענם הקרבנו ללא חשבון. עד לפרוץ המלחמה הזאת עסקנו במלחמ-תנו היוםיומית, מלחמה לחינוך, לשיכון ולשכר הוגן. את הבטחון השארנו בידי הממשד. האמנו להכרזותיו, עד שבאו צבאות ערב והוכיחו — בדמנו ובאברי גופנו — כי האמון היה מוטעה. על כן באנו היום, לאחר מיפקד הנוכחים והנופלים, לדרוש חשבון.

אנחנו מאשימים את הממשד הישראלי, כי במעשיו ובמחדליו הביא את העם בישראל אל עברי פי תהום.

אנחנו מאשימים את הממשד בפשיטת-רגל בתחום שבשמו הצדיק את כל שאר פשעיו וכשלונותיו — הוא הבטחון.

אנחנו מאשימים את הממשלה והאופוזיציה כאחת, באורח ישיר ושווה, בכך שבמשך שש ורבע שנים נשפך דמנו למען צרכי הבטחון, ומתברר שבטחון לא היה לנו; בכך שבמשך שש ורבע שנים נלקחו מאתנו כ-25 מיליארד לירות להכנת הצבא למלחמה, והצבא לא היה מוכן. במשך שלושה ימים ונותרו בחזית, במקרים רבים, ללא תחמושת מספקת לנטקים שלנו ולתותחינו; בכך שאילצו אותנו לוותר על שיכון אנושי, על חינוך אנושי, לנו ולילדינו, על שירותי סעד ורווחה אנושיים ועל שכר שבו ניתן לקיים משפחה — ובמיליארדים שנלקחו מאתנו, בשם הבטחון, בנו וילות יציבות וקווי-מגן רעועים.

אנחנו מאשימים את ממשלת ישראל בהפקרת הב-טחון למען צרכי שלטונה בנו — בכך שהשקיעה שני מיליארדים לירות בביצורים קבורים באדמה, ולא נותר מהם דבר, פרט להתעשרותם של המעטים; בכך שקו בר-לב עלה פי שלושה מצדריך היה לעלות, וזאת בממוש כתי שמקורבי מערכת הבטחון יוכלו להתעשר; בכך שעוד בשעת מלחמת ההתשה היה ברור כי קו בר-לב

הכנסת בגין ורבותי חברי ועדת החוץ והבטחון: הרי באותם ימים ובימים שקדמו לישיבה זו כתבו בעתוננו ישראל פעם אחר פעם שצבאות ערב מתרכזים בג' בולות. סיפר לי עורך עתון שכאשר הגיעו ידיעות אלו — לא מהמודיעין שלנו, כי אם מסוכנויות הידיעות הזרות — ושאלו בישיבה של ועדת עורכי העתונים היומיים את דוברי מערכת הבטחון איך להתייחס לידי-עות אלו, אמרו להם: שטויות, תמעטו בהן. ולכן כתבו העתונים הישראליים באותיות קטנות ובכמה שורות על ריכוזים אלה, אבל היו יותר אחראים מאותם חברים ועדת החוץ והבטחון שאפילו לא טרחו לקרוא, להתריע ולשאל שאלה קטנה את ראש הממשלה ואת הממשלה כולה, אם בוועדת החוץ והבטחון ואם בפורום אחר.

ועד סיפור, אף הוא ממקור עתונאי. באפריל פירסם ריצ'רד בורצ'גרייב, עורך-משנה של "ניוהויק", כתבה בעתון ובה אמר שצפויה מלחמה, שהערבים מרכזים כוח, ושזאת תהיה מלחמה קשה מאוד, והם ישרבו את הקפאון המדיני, וזאת תהיה מלחמה גלובלית שבה ישתמשו לראשונה בנשק הנפט. כאשר כתב מסויים, מקורב למערכת הבטחון, הרים טלפון למקור שלנו, גבוה מאוד, ליד דיין, ושאל מה התגובה לכתבה זאת, אמרו לו: איש זה, ריצ'רד בורצ'גרייב, מקורב לערבים, הוא עוסק במשחק בין הפנטזים לסטייט-דפרטמנט, אין להתייחס ברצינות למה שכתב באותה כתבה. יחס זה של משרד הבטחון לאזהרות אלה של ריצ'רד בורצ'גרייב התבטא בעתונות שלנו. באשר לשאנונות ולשגנון-הגדלות — אין מלה אחרת אלא שגנון-גדלות — אני אומר: פשע זה של אנשי הממשלה איננו כל-כך בזה ששטפו את מוחנו ורימו אותנו, אלא בזה שרימו את עצמם, שטפו את מוחם הם, בפסיטוטים שבהם נאמר "גרסק את העצמות ונפתור את הבעיות".

הנה, מפי אלוף אריק שרון, שרק יצא למילואים, מתוך "חידויות אחרונות" מיום 26 ביולי 1967, חודשיים לפני המלחמה: הוא הצהיר — כולו כתוב ב"חידויות אחרונות" מפי כתב המקורב למפלגה זו: "בפגישה שנערכה אתמול בין אריק שרון לבין אנשי דור ההמשך בליברלים העצמאים נשאל אריק מה יקרה אם יפסיקו האמריקאים לשלוח פנטומים לישראל. אריק השיב שלא צריך להתרגש מכך. ישראל, הוא אמר, היא מעצמה צבאית, ולא יקרה דבר אם האמריקאים יפסיקו את משלוח הפנטומים. ישראל יכולה לכבוש תוך שבוע את השטח מחרטום ועד בגדאד ולאג'יריה".

גדעון פת (גח"ל):

תגמור, תגמור כבר. מספיק.

שלום כהן:

אדוני היושב-ראש, מתגבש לנגד עינינו תהליך מדהים. המערך, הנושא באחריות העיקרית למה שקרה, מופיע כבר היום לפנינו בטלוויזיה ובכנסת וקורא לעם: תנו לנו מנדט; אנתנו נביא את השלום; וננו לנו אותו מהר. נכון, העם רוצה בשלום; העם מוכן לשלם בעד השלום. אבל הוא רוצה להיות משוכנע לחלוטין כי יישמרו בטוחנה וקיומה של המדינה. ועל זה אין שום עינים דבר. המערך הוא האחרון שיכול לבוא היום ולדרוש אמון כדי להביא את השלום, אחרי שנכשל בהכנותיו למלחמה.

איך נאמין לדיין, לשר הבטחון משה דיין, שעד לפני

לחורות הלחימה שפשטו את הדגל עוד בצהרי יום הכיפורים.

אנחנו מאשימים את האופוזיציה, אשר אנשיה יושבים בוועדת החוץ והבטחון ואשר היתה שותפה בפועל לחלוקת השלל של "תקציב הבטחון", כי היא לא עשתה דבר כדי למנוע את המפולת הבטחונית שנתגלתה ביום הכיפורים.

אנחנו מאשימים את האופוזיציה על אף צעקותיה על "מחדלים בין כסה לעשור", כי היא לא עשתה דבר בין שתי המלחמות כדי לעצור את הידרדרותנו הבטחונית, שהייבת היתה לדעת עליה.

אנחנו מאשימים את הממסד הישראלי, כי הוא מונע מאיתנו הנאי חיים אנושיים בימי שלום ותנאי בטחון בימי מלחמה.

אנחנו מאשימים את הממסד, כי הוא מכין כבר עכשיו, וביהר שאת, את אסונות העתיד, אם בשלום ואם במלחמה — בכך שהוא חוזר ומטיל מסי מלחמה על הדלים ולא על העשירים. לא שני מיליארד לירות של מילווה מערבה יש לגבות היום, אלא מיליארדי מיליארדים של לירות שחורות, המצויות בידי המיליונרים של דיין, בגין וספיר; בכך שהוא חוזר ומשתמש במסי המלחמה כדי להעשיר את העשירים, ואין טובה לנו מעדותו של יושב-ראש התאחדות התעשיינים, שהצהיר כי "המסים החדשים לא יפגעו בתעשייה"; בכך שהוא חוזר ומייקר מצרכים עממיים בטענות בטחון, כיעד מפרנסי המשפחות יושבים בחזית; בכך שכבר כיום אומרים דובריו הגלויים והנסתרים כי יהיה צורך להגדיל את הוצאות הבטחון על חשבון פתרון בעיות המזוקקה; בכך שאחרי רעידת-אדמה לאומית הוא מתכוון להמשיך בעסקים כרגיל, ויותר מאשר כרגיל.

לכן נילחם נגד כל גוף חקירה שימונה על-ידי הממסד במטרה לערפל ולטשטש. לא בנתיבי-נפט מדובר הפעם, אלא בנהרי נחלי דמנו. לא תפעל ביש-ראל ועדת חקירה שתמונה מלמעלה.

אנו נשבעים: נילחם בממסד הזה, ממשלה כאו-פוזיציה, עד להפלתו. נילחם בו בשם חברינו שנפלו בגלל מעשיו, בשם ילדינו שנגזלו מהם זכויות השלום ולא ניתן להם בטחון במלחמה; בשם כל החיילים המבינים כי בגדו בהם; בשם העם כולו. כי ממסד זה אינו מסוגל להביא את השלום כשם שלא היה מסוגל להתכונן למלחמה. נילחם בשם העם כולו, כי המוות בחזית אינו מפלה בין עשיר לעני, בין משכיל לחסר השכלה, בין בני מוסרה ושכונת-התקווה לבני רחביה וצפון-תל-אביב.

אדוני היושב-ראש, לסיום אגב בקצרה על מה שנאמר הערב כאן בכנסת, ובראש וראשונה על דבריו של חבר-הכנסת מנחם בגין. לא הסכמתי עם מרבית דבריו, ואני מניח שעם דברים רבים שיאמר בנושא זה לא אסכים גם בעתיד. אבל עם דבר אחד הסכמתי: שעל הממשלה הזאת ללכת. לא מפני האחריות למחדל הנורא ולבטחון העצמי המנופח מוטלת על הממשלה בלבד. הנה סיפור חבר-הכנסת בגין כיצד ביום חמישי, יומיים לפני פרוץ המלחמה, שבתו כחבר ועדת החוץ והבטחון, שמע את ראש הממשלה בוועדה, ולא סיפור לוועדה הנכבדה שהיו גיוסים ערביים. אבל, אדוני חבר-

כשהוא בא אלינו בימים אלה הוא כופה עלינו, בצורה מנוגדת ובולטת לאינטרסים שלנו, החלטות מהירות. אסור לנו להניח להשכיח מהעולם כולו מי היה התוקפן הברברי והברוטלי ביום הכיפורים ומי היה הנתן קף המתגונן. יש לשים קץ לכך ולצאת להסתערות נגד הסברתית, במיוחד בקרב יהדות ארצות-הברית והעולם ובקרב שרידיו של העולם הנאור, ולהוקיע את התוקפן האמיתי, את הברבריות הנאצית של סוריה וחייליה, ואת האדישות המזנועת של אירופה לגורלה וקיומה של ישראל. יהדות ארצות-הברית חייבת וגם יכולה להעמיד את שר החוץ האמריקני על כך שלמעשה מבקש הוא להגשים את תכנית רוג'רס ולכפותה עלינו בשם כורח עליון.

לאחר האכזבות הקשות של מדינותנו באפריקה ובאירופה יהיה זה נכון ונכון כי גשנה מדיניות זו ונדה בגלוי כי יש לעצב קו מדיני חדש, שלפני ייבחנו ידידי ישראל אך ורק על-פי מה שהם אומרים ועושים, ולא רק על-פי מה שהם אומרים.

עם כל ההסתייגות הנפשית מטיבם המוסרי של משטרים מסויימים בעולמנו ראוי לומר כי דעתנו היא שאם פורטוגל סיעה לתדלוק טוסים אמריקניים שהביאו לנו נשק ותחמושת גואלים, יש להכיר בכך ולתת ביטוי של תודה לדבר. ואם דרום-אפריקה סיעה בדרך כלשהי, יש להודות לה ולהודותה על כך. למרבה הצער יש להעדיף משטרים המתוארים, כחשוכים וכרי-אקציונריים, המכירים בנו ומסיעים בדינו, על פני משטרים שרוממות הדמוקרטיה וזכויות העמים והאדם בגרונם, ושנאת ישראל מצערת, עד כדי אדישות לתוקפנות נגדה, וכוננות זדון של השמדה בידיהם ובמעשיהם.

אנו נקראים כולנו לדחיית לחצים ותכתיבים העלויים לפגיע בריבונות ישראל והעלולים לסכן את בטחוננו. עלינו להימנע מהעמדת פנים של לחצים שגבם אל הקיר, חלילה, ללא תקנה, האנוסים לבלוע מרשם אחר מרשם של קיסינג'ר וסיסקו. הכרזות מסוג "הכל פתוח לדיון, לא יוצא מן הכלל" אינן משרתות לפי עניות דעתנו את טובתה, את בטחונה ואת עתידה של ישראל. זה לא סגנון מעמדה של כוח. הדברים עלולים להתפרש, לצערנו, כביטוי לספק בצדקת העניין וכחוסר בטחון, דבר שאינו תואם את המציאות המדינית והבטחונית.

מבחנו של ההסכם החדש הוא בהפעלתו הלכה למעשה וביישומו. אם אמנם יקיימו המצרים את אשר התחייבו למלא, במפורש ומכללא, לגבי שיחזור השבויים שלטו ולגבי הסרת המצור בבאב-אל-מאנדב, וכן לגבי הקפדה על שאר סעיפי הסכם הפסקת האש, ימים ידברו. תפילתנו ותקוותנו שאמנם כן יהי.

על כל פנים, הדיבורים על ועידת שלום עתידה בניו-יורק או ב'גנבה, כאשר שלח המלחמה המצרי מכין את חייליו בסגנון מלחמתי ותוקפני של שיחזור האדמות השחרות, אינם מתיישבים עד כה זה עם זה.

חושבני כי חובה היא, חרף קרבתן של הבחירות, להפסיק בהקדם את מלחמות היהודים, מלחמות האלו-פים ורבי-האלופים, ואת ההלקאה העצמית המוגזמת, המצערת, המתפשטת והולכת, שאין לה הצדקה במצב הצבאי, ועדיין אין לה הצדקה גם במצב המדיני.

אמונתי ואמונת רבים בישראל עוה כי עורת ה'

חודש - זה נראה כעולם אחר - אמר כי שארם-א-שייך בלי שלום חשובה יותר משלום בלי שארם-א-שייך? איזה ערך יש היום לשארם-א-שייך? איפה האניות העוברות בשארם-א-שייך? ושום דבר לא קרה. למחרת היום, למחרת האסון הזה, כשהתבררה פשיטת-הרגל-המוחלטת של הדוקטרינה המדינית - גניח את הצד הצבאי - אמר: הפעם הכל יהיה על השולחן - עוה, ירושלים, שארם. האיש שהפחיד את הממשלה, הפחיד את המערך שמא יפרוש בראש הניצים, וגרם אולי יותר מכל אדם אחר במדינה לקפאון של שש-ורבע שנים - איש זה הופך הכל; הכל מונח על השולחן, והוא עוד יושב על יד השולחן. איך אפשר לבוא ולבקש את אמון העם?

המערך, ואתו גם הליכוד, פונה לעם ואומר: מהר, תנו את האמון מהר. שכבר בעוד חודש-וחצי ילך העם לבחירות ויתן מנדט. תחת לחץ, כמעט בהיסטרדיה, כשמצד אחד מתייצב המערך, מערך הקפאון, הסיפוח והמהדלים, ככוח השלום, ככוח שמחד יביא לנו את השלום, ומנגד - הליכוד המתנגד לויתור על שטחים. וזאת בשעה שהעם לא הספיק עדיין לשאול את השאלות. לא הספיק לשאול שאלות - ואתם דורשים ממנו שכבר יתן את התשובה בקלפי.

ממה אתם פוחדים? למה אינכם נותנים לו זמן לראות, לשמוע? ולמען השם, עזבו את שולחן-הממשלה הזה.

היו"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שאקי, ואחריו לחבר-הכנסת טורקיס.

אבנר ח. שאקי:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הרצון והתקווה של כולנו לראות את שבוינו שבים הביתה בהקדם הם ללא ספק, ובדק, המניע העיקרי לחתימה על הפסקת-האש ועל ההסכם האחרון לייצוב הפסקת-האש זו, עם זאת, הניסוח המעורפל של סעיפי ההסכם הזה והשמטה מכוונת מצד המצרים של פרטים חשובים בים הקשורים בביצוע הפסקת-האש זו, ובתוכם עניין הסרת המצור בבאב-אל-מאנדב, הולידו בציבור הישראלי חשדנות וחששות מרובים, המתחזקים נוכח המתרחש בשטח.

כוחות האו"ם, האמורים להשיגה על ביצוע פרטי ההסכם, מבקשים - בהשראת מזכיר האו"ם עצמו - ליהפך לשופטים ולכפות על ישראל את הגרסה המצרית לכל סעיף בהסכם הזה. האמון ברצונו וביכולתו של ד"ר קיסינג'ר להבטיח את האינטרסים החיוניים ביותר לנו, כפי שאנו מבינים אותם ורוצים בהם, הולך ומתערער, למרבה הצער. מסתבר יותר ויותר כי אכן קיימת כתובת אחת ויחידה ללחצים האמריקאיים האדירים לויתורים מרחיקי לכת, וכתובת זו היא ישראל בלבד. הכרזות עוזרו, סיסקה שלא הוכחו בארצות-הברית, כי בארצות-הברית קיימת נטייה גוברת והולכת לצד הערבי, מוכיחות מגמתיות ברורה בלחצים האמריקאיים שתוכן ליתם לסייע בידי המצרים לקבל באמצעים מדיניים מה שלא הצליחו לקבל בשדה הקרב. מצב זה מדאיג את העם, ללא הבדל השקפה.

המהירות שבה מתנהלים הדברים היא במידה מסויימת לרעתנו. זהו קצב שד"ר קיסינג'ר רגיל בו. אבל

אבנר ח. שאקי:

אמרת לי פעם שיש לך גם איוו מסורת יהודית. אני חושב שלא רק לך. אני חושב שרבים כמוך, לצערנו, בארץ עדיין סבורים כי פרט לשאלה הבטחונית אין לנו שום זכויות באותם שטחים. המלה "מוחזקים" והמלה "כבושים" אינן במקומן. אנחנו החוזרו לעצמנו ארץ שהיתה מאז ומעולם שלנו, על-פי צו גורל וצו היסטוריה וצו הבורא. אין כוח עלי אדמות שישנה עובדות היסטוריות אלו.

כשכך נדבר, כך נציג וכך נטען, תהיה עמדתנו איתנה יותר, מבוססת יותר, מוסרית יותר. גדולי משפטינו ימינו, אמריקנים ולא אמריקנים, העמידו כבר על כך שגם מבחינה משפטית בין-לאומית טוהרה אין למצרים בסני ולירדן בגדה יתרו זכויות משפטיות משיש לנו שם. לכן מדוע לא נוסיף לתביעה לגבולות בטחון את הבסיס לאותה תביעה, והיא שאנו כאן בארץ אבות, התקבצנו כדי להחזיר עצמאות שאבדה, ואנו קדמנו לערבים ולכל קודמיהם כאן, ואנו כאן לא מנשלים, לא חוקפים ולא כובשים, אלא חוזרים אל בתניו? אם אמנם ארץ זו שדודה, הרי היא נשדדה מאתנו לראשונה. ואנו עשינו את המעשה הטבעי ביותר בהיסטוריה האנושית, שלאחר תקופה ארוכה חזרנו לארץ השדודה הזאת. כאשר נדבר כך, יהיה כוחנו רב יותר. זוהי אמונת העמוקה.

לבסוף אביע בזה משאלה, דרישה ותקווה שהובעו בפני על-ידי כמה הורים שכולים, כי במסגרת ביצוע הסכם הפסקת-האש נעמד בתוקף על זכותנו להביא לקבר ישראל היילים יקרים שנפלו בשטח הנמצא בידי האויב וגופותיהם נמצאות שם עד היום. זוהי שאלה הומניטרית, לאמנטרית, מוסרית, אנושית. ומן הדין שנעמוד על תביעה זו בתוקף כמו על שאר התביעות, כדי שאפשר יהיה לחלוק לגיבורים אלה את הכבוד האחרון וחסד האמת, שכולנו חייבים להם, גם הצלב האדום הבין-לאומי המרבה להטיף לנו מוסר, וגם כל אלה מיידינו המטיפים לנו מוסר.

ולבסוף, נתקבל כאן הרושם כאילו מדובר בשני מחנות — מחנה המלחמה ומחנה השלום. אינני ידע אם אנו משרתים אמת אוביקטיבית בהצגה כזאת של הדברים. כישראלי אני מאמין באמונה שלמה כי רוב המחנה של עם ישראל, והרוב המכריע שבמכריע של הבית הזה, מלוכד באמונתו ותפלתו לשלום. הוויכוח על שטחים נובע מן המשגה בתפיסה, כאילו שטחים אלה הם בידינו שלא כדיון. כשם שאני מאמין שאנו כאן על אדמתנו בזכות אבות שהובטחה לנו, זכות שהיא עדיפה מזכותו של כל עם אחר, כך אני מאמין שהשלום שכולנו רוצים בו יהיה שלום קרוב לעם צמא שלום, יהיה השלום הנכסף.

הי"ך י. ישעיהו:

רשות הייבור לחבר-הכנסת סורקיס.

מדכי סורקיס (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, התרשמתי עמו-קות מהחייל מגולני שהופיע ב"יומן השבוע" בטלוויזיה. מי שראה אותו התרגש. אותו חייל אמר: "החרמון הוא העיניים של המדינה". ואני מוסיף ואומר: צה"ל הוא העיניים והלב של המדינה, קיימה ועתידה.

מובטחת אם נדע לעמוד על זכותנו ההיסטורית-הדתית-המסורתית כיהודים שבאו לבנות כאן מדינת יהודית ומדינת יהדות. רק טיעון זה, בטון תקיף, חד-משמעי, בהיר וגא, יסביר לאויבים, לנייטראליסטים צבועים יותר וצבועים פחות, ולירידיים, כי אנו כאן בכוחה של הזכות הגדולה והנעלה בזכויות, ולא בזכותו של הכוח. כך היה, כך הווה וכך יהיה. צה"ל נמצא למרות הכל בעמדות יתרון, גם בצפון וגם בדרום. עלינו להיאבק כדי להפוך את הפסקת-האש לדו-צדדית ולהפסקת-אש כנה ומל-אה. רק אז עשויה היא ליהפך למנוף להמשך ולקידום דו-שיח לקראת שלום, שאין עם עלי אדמות צמא לו כמונו.

המצב כיום, למרבה הצער, רחוק מאותו דו-שיח שאנו כה רוצים בו. כל ההצהרות בנדון, בארצות-הברית ובעולם, והאופטימיות המלאכותית המנושבת מוושנינגטון בנושא זה, אינן יכולות, למרבה הצער, לשנות את המתגלה בשטח, את המציאות הערומה הטופחת על פני אופטימיות-בטרם-זמנה זו, אופטימיות העלולה להיות חלילה מרדימה ומסוכנת.

צבקש משר החוץ האמריקני — ויהיו כוונותיו טובות ונעלות כאשר יהיו — להניח לנו להסדיר את העניינים בשטח עם המצרים במישרין. ואם נגברך כולנו בבהירות המחשבה, ובתקיפות ההחלטה הנדרשות כיום, יש סיכון סביר כי הפסקת-האש וההסכם לייצובה אמנם יקדמונו אל מעבר מזה, אל אותן שירות שלום שאין עם באזור זה ובעולם כולו הרוצה בהן בכנות רבה יותר מאשר אנו. גם אני סבור כי פרט לקומץ קטנטן בציבור ופרט לסיעה קטנטנת בבית הזה יהיה או יהדיה בישראל או בעולם שאינם צופים אל השלום ואינם מייחלים לו ומתפללים אליו.

חובתי שוב להעלות, ולו בקצרה, את האמונה-הבקשה-המשאלה כי מנהיגי ישראל, ללא הבדל מפלגה, יאמצו לעצמם לאחר המבחן הגדול בתולדות המבחנים של ישראל, כי "כוחי ועוצם ידי" איננו ולא היה ולא יהיה סגנון יהודי ישראלי. לא רק שהוא מביא להכרזה באמונה בבטחון הצבאי, אלא אם אין אמונה זו נצמדת אל אמונה בזכות המוסרית של היותנו כאן, ואם אנו עצמנו לא נכפור בתואר "כבושים" המוצמד לנו, הרי אנו נותנים בזה בסיס להשקפתם של הערבים והסוביי-טים כאחד. הדיבור על נחלת אבות, מר מיקוניס, איננו סיסמה ריקה. זהו מקור התוקף המוסרי של היותנו כאן. זהו מקורה של אמונתנו. כשאנו דורשים בטחון במקביל, אין אנו מצמצמים מטיבה של הזכות המוסרית וההיסטורית הזאת. מי שאינו מאמין אמונה שלמה כי נחלה זו היא נחלת אבות, תביעתו לבטחון מאבדת מתקפה, מאבדת מכוחה, מאבדת מצדקתה. כי, בצדק או שלא בצדק, יענו: מדוע על חשבון אד-מותינו השדודות? אבל אם אנו מייטיבים להשיב כי אדמות אלה אינן שדודות, הן רק החוזרו לבעליהן מתוקף זכות היסטורית לאחר תקופה ארוכה של גלות, כי זו הארץ היחידה שלנו, היחידה שהיתה והווה ותהיה — אז התביעה הבטחונית מקבלת משנה-תוקף ומשנה-סיכוי. אין צורך לשם כך להיות יותנה דתי.

שמואל מיקוניס (ימ"א-מקי ותכלת-אדום):
תודה רבה על ההסבר.

למלחמה. אילו אני הייתי צריך להכריע, הייתי מכריע אולי לצאת למלחמה ולא לחכות. אבל הממשלה החליטה כפי שהחליטה, ויש לברך על שיקול דעתה. אילו חלילה היינו אנחנו הפותחים באש ראשוניים, איזה חשבון מר היו עושים אתנו, אם עכשיו נוהגים בנו כפי שנוהגים, אף-על-פי שהערבים התגנלו עלינו בצורה אכזרית ביום הקדוש לנו, ביום הכיפורים.

האם הישועה תבוא, חברי-הכנסת בגין ותמיר, כאשר ממשלת ישראל תתפטר? והאם התאריך של ה-9 בדצמבר הוא התאריך הקובע, כאילו בו מתכנסים למשא-ומתן על שלום ובי-10 בדצמבר יופיע המערך בנצחון, בטענה 'שחתם על הסכם שלום? אין אנחנו יודעים כמה תאריכים עוד יחלפו עד שבכלל יגיעו למשא-ומתן. האם הדברים נעשים כל כך מהר? גם משא-ומתן על שביבת נשק אינו נגמר מהר, לא ביום, לא ביומיים ולא בשבוע. אם כן, אל חשש שהנה הולכים כבר ל'רובה והכל כבר מוכן.

עכשיו רוצה אני לפנות לאלה הרואים כבר את הפגישה בז'נבה ואומרים שקודם כל נחזיר את כל השטחים, נמסור הכל, החיילים רוצים, המדינה רוצה, העם רוצה. תנו לאלה שינהלו את המשא-ומתן — לדבר. איך אמרה כבר ראש הממשלה פעמים מספר? — אנו באים בלי תנאים, תבואו גם אתם בלי תנאים. למי היא לא פנתה? היא פנתה לנאצר, עכשיו לסאדאת, וזאת על-ידי שליחים, שרים, שרי חוץ מכל העולם, בכללם מאירופה, וביקשה מהם לומר כי אנו נגב בכל יום, בכל מקום, לגהל משא-ומתן לשלום. אולם לפני שהולכים לשבת? זה דומה למסמך יארינג. יארינג רצה בעצם חתימה שאנו נסוגים. אם כן, לשם מה הפגישה? למה למחר בהצעות כאלה?

טבנקין זכרונו לברכה אמר שאסור לוותר על שום שטח ושצריך ליישב את כל השטחים. אמרתי בשעתו לחברים אחדים במפלגתי: אני מבטיח לכם שטבנקין לא יישב במשא-ומתן. יישבו אחרים. אם יהיה צורך לשבת, נצטרך להבטיח קודם כל את בטחון המדינה, ולא מישוהו אחר יעשה זאת במקומנו, לא הפינים, לא הסינים ולא הרוסים. את הרוסים הכיר מקרוב. חברי הכנסת, אין מה להוסיף על דבריו לגבי הרוסים, מי הם הרוסים ומה עשו לנו.

לפני שאנו הולכים למשא-ומתן רצוי קודם כל שבינינו לא תהיה התחרות. אין לוותר לפני שאנו יושבים עם אלה שאתם אנו צריכים לשבת. לכן זקוק העם עכשיו לליכוד פנימי, לאחריות מדינית ולחיווק הממ-שלה הוואת עד הבחירות. היא צריכה להופיע בשמנו ולעמך ולהתווכח קשות. אלה שאין מה להתווכח אתם, אין טעם להתווכח אתם, אבל איך אומרת ראש הממשלה? היא אומרת שגם עם ידידים יש לה ויכוח מר ולא קל. איש אינו מבטיח שמחר לא יהיה לנו ויכוח עם ארצות-חברית, עם כל העוזה שהיא מוטייה לנו ועם כל יחסה אלינו.

מהוויכוח המר המתנהל עכשיו צריך להוציא מספר דברים שהם בגנף המדינה. יש להוציא קודם כל את צה"ל, ממשלת ישראל תמנה מהר ככל האפשר ועדה מוסמכת אשר תבדוק את כל המתדלים כדי שלא תהיה פסיכוזה. — ויש פסיכוזה מסוכנת, שאנו עלולים לשלם ביוקר בגללה. אני בטוח שגם במצב קשה זה יעמוד העם יחד עם צה"ל במשימות הקשות העומדות עדיין לפנינו.

אני אומר בצער בעניין הוויכוח על המחדלים — לא אני אהיה החוקר את המחדלים, ולא חברי הכנסת, אולי חלק מהם, אינני בקי בזה — בעניין זה אנו לוקחים על עצמנו אחריות כבדה ומסיקים מסקנות לפני שמישהו בדק באופן אובייקטיבי ויסודי מה קרה. זה משפיע וחדר עמוק עמוק בלבבות העם. והרי אנו רוצים שאלה העומדים יום ולילה בתעלה ובגולן ירגישו שהעם אתם והם שליחי העם הזה. באיו רשות מוסרית אנו עושים זאת? כאן יושבים הורים של בנים, ויש ביניהם הורים שכולים. בהרבה בתים בישראל יש כאלה. האם הוויכוח הזה נותן להם כוח ותוקף לעמור, כפי שעמדו אתמול באגרופים מול סיון להפר את הסכם הפסקת-האש? איש כאן אינו חותם שלא נעמד לפני מבחנים קשים מאוד. אנו, בלי חלוקה בין אלה שרוצים שלום ובין אלה שאינם רוצים שלום. כך מחלקים את העם? עוד אומר על כך כמה מלים.

אנו חייבים להוציא את צה"ל מהוויכוח המר שאנו עומדים בו. דוד בן-גוריון בנה את צה"ל תוך שמירה בשבע עיניים מפני פוליטיזציה של הצבא, ללא הבלד לאיו מפלגה שייכים המפקדים. בן-גוריון שמר על צה"ל, שיהיה בנוי על עקרון זה ככוח המגן על המדינה ועתידה.

אינני מבין מי יכול היה להתנגד להפסקת-אש. גם אני הייתי עם קבוצת חברי כנסת שפגשו עם הורי השבויים והנעדרים שהפגינו ליד הכנסת. אמנם עתונאי ורזי כתב כי שום חבר כנסת לא נפגש אתם. אבל האמת היא שקבוצה של חברי כנסת נפגשה אתם. והלב כואב. הלב כואב על הנעדרים ועל השבויים. ראש הממשלה לא הוניהה עניין השבויים אף רגע אחד. היא אינה משוחררת מדאגה זו יום ולילה. אלה שנפלו, אי-אפשר להחזירם. אלה שאפשר להציל מן השבי, צריך להצילם. הסורים מונתלים לכל ההסכמים הבין-לאו-מיים. אפילו הנאצים שמרו על אמנת ז'נבה. במלחמת העולם השנייה היו לנו חיילים שבויים בידי הנאצים. שר העבודה עמד בראש קבוצה של חיילים יהודים שהלכו בשבי. שר העבודה, יוסף אלמוגי, לחם לא מעט כל כבודם של השבויים בתוך השבי הנאצי. וכאן לעיני כל העולם, התנהגות ברברית של הסורים הרוצחים אנשים חסרי נשק. דאיתי מקרה כזה במל-חמת העולם השנייה באיטליה. כאשר נוטלים נשק, אפילו מידי גיבורים, מצבם חמור מאוד. יש לכבד חייל, בין שהוא פצוע ובין בריא. הוא לוחם וצריך להתייחס אליו כאל לוחם.

ראש הממשלה, שכל אחד ליווה אותה בתפילה שתצליח בדרכה בשיתותיה עם קברניטי המדינה האדי-דה שעמדה לנו בצר לנו, עמדה גם על בעיית שיחרור השבויים. ולראש הממשלה יש כוח שיוכנע. מה שעשתה ראש הממשלה בלונדון, גם הוא דאוי להנרכה. בלונדון נפגשה עם חברי האינטרנציונל הסוציאליסטי מאירופה. באירופה נשפך דם רב במלחמת העולם השנייה. אינני יכול להבין את העם הבריטי, כולנו זוכרים איך עמד עם זה במלחמת העולם השנייה. היה להם קר. לא היו להם פחם חלק, אבל הם היו עם שרצה ללחום, ובראשם עמד מנהיג שאבד להם: אין שום הבטחות דק דם ודמע.

אנו חייבים עכשיו לחוש באחריות גדולה ולא לחטט בדברים שונים, ביניהם השאלה למה לא יצאנו

2. תשובת ראש הממשלה

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לראש הממשלה, לתשובה.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, כאשר שמעתי היום את נאומו של חבר-הכנסת בגין, לאחר אחד או שני נאומים אחרים, נזכרתי בחברי הטוב המנוח חיים גרינברג. פעם, בדיון על בעיה מאוד רצינית, נאם איש נאום חלק מאוד, בפאתוס רב, ואז העיר חיים: "לו לכל הפחות היה מגמגם קצת". בדיון בעניינים אלה שבהם דנו היום התגעגתי לקצת גימגום. לא כל כך חלק, מנוסת, לא כל כך מרוצים מעצמם. אבל אם נואם אינו מבחין על מה מדובר - זכותו.

אני מוכרחה להגיד מלה אחת לחבר-הכנסת בגין. אם כבר הגיע לכך שהוא זורק לי ולחברי הממשלה: "כזב", כנראה מצב האופוזיציה לקראת הבחירות אינו טוב. הבאתי לפני הכנסת בעיה אקטואלית קשה וחמור-דה. יכול להיות טוב, ואין לי ספק שהעם כולו - לא אגיד אפילו רוב העם - נשם לרווחה בלי לעשות חשבונות גדולים. הגה לא יהיו ידיות, לא יהיו חללים, לא יהיו פצועים. גם אין לדרוש, אפילו מעט נבון כמו עמנו, שכל אחד יתיישב בדברים אלה מיד, שהרי בכל זאת יהיו דאי בעיות קשות, וזה עלול לא להצליח. חשבתי שיש עניין לכל חברי הכנסת, לכל חלקי הבית, לברר, לדון, ואולי ליעץ עצה טובה, אבל זה בכלל לא עמד על סדר-יומה. סוף סוף הגיעו למסקנה שהממ-שלה צריכה ללכת. אנו שומעים את זה ארבע שנים, מזמן לזמן; מוגשות הצעות אי-אמון. זו זכותה של האופוזיציה. אבל גם זה לא חשוב.

אני בכל זאת חושבת שיש רשות לשאול את חברי האופוזיציה שאלות אחדות, ומחובתם, לדעתי, לענות לכנסת ולעם.

מנחם בגין (גח"ל):

חובת הממשלה להשיב על שאלות - קיימת?

ראש-הממשלה ג. מאיר:

בכל זאת עומדת שאלה בעניין אחד, ואין לי כל של ספק כי לא רק שאין בו חילוקי דעות, אלא גם אין בו חילוקי הרגשות קשים מאוד, וזה עניין השבויים. אולי ילמד אותי מישהו איך אפשר לא לקבל הפסקת-אש ולשחרר בכל זאת את השבויים.

אחד הדברים שהדריכו את הממשלה היה איך מחזירים בזמן הקצר ביותר את הבחורים שלנו הביתה, משיה המקומות. שכנינו הם כאלה, וגם בזה מצבנו שונה ממצבם של עמים אחרים שיצאו למלחמה. בכל מלחמה יש שבויי מלחמה, ואני חושבת שלא לכולם היה יסוד לאותה החרדה העמוקה שיש בלב כולנו ברגע שאחד מחיילינו נמצא בשבי. היה לנו נסיון מר ואנו חוששים, וזה היה אחד הדברים המייקריים.

אתמול קיימתי שיחה עם ראש ממשלת בריטניה. אינני יכולה להגיד שהגענו ליד הבנה בשאלו בעיה שהיא מאותן הבעיות שהועלו בשיחה. דבר אחד אמר-תי: לכם יש קשר לסוריה. אולי העשה איזה דבר כדי לעזור לנו לקבל את שבוינו. את זה הבטיח. לכל מיני דברים לא הסכים, גם לא תיארתי לעצמי

שיסכים. אבל אם באמת יעשה - ואני מאמינה שיעשה בעניין זה - היה כדאי. אבל איך עושים את זה בלי הפסקת-אש? ואיך מקבלים ציוד לצבא מתוך דיבור כזה על ארצות-הברית?

כבר עמדנו בוויכוחים אחדים ובמאבקים אחדים עם ארצות-הברית. איפה הכניעה הטוטלית של מדינת ישראל? דרך אגב: אהנו פרלמנט, כנסת, לא מנהלים ויכוחים עם ממשלות בדיבור כזה על חבד ממשלה זה או אחר, גם כאשר הוא יהודי. זה לא לכבודו של מי שמדבר כך. יש אנשים, ולא דווקא מאוהדי ישראל ומאוהבי היהודים, המזכירים מזמן לזמן שד"ר קסינג'ר הוא יהודי. שגם כאן ישמעו דברים כאלה? כבר היו לי ויכוחים קשים עם ד"ר קסינג'ר, והואיל ואינני מקבלת את העצה לרוץ מיד לגשיא ולהתפטר, אני בטוחה שעוד יהיו לי. אבל הוויכוחים התנהלו מתוך כבוד הדדי כשני יהודים: הוא מייצג מדינה, ואני מייצגת מדינה, ואנחנו יכולים להתווכח. וחבר-הכנסת בגין, שהוא חבר ועדת החוץ והבטחון, יודע על הוויכוחים. האם הוא יודע על כניעות איומות? אין אני הפשיה לדבר על פרטי הוויכוחים וגם לא על מסמכים ולא על מה שהבאתי לפני ועדת החוץ והבטחון. אבל יושבים כאן חברי ועדת החוץ והבטחון, וחבר-הכנסת בגין ביניהם, והוא יודע. איך עמדה קלה? עם כל הנוחיות גם לבקר, גם לדבר על הדברים האיומים והרגישים ביותר, גם בנקל להטיל את האשמה מבלי לשמוע, ואף לא לחשוב שגם אופוזיציה בכל זאת אינה יכולה להגיד "לא" מבלי להגיד מה "כן". או אופוזיציה שהולכת לבחירות ומבקשת מהעם לתת את אמונו לה. אם היא חושבת ברצינות, הרי בעוד חודשיים היא תשב סביב השולחן הזה, ואני רוצה לדעת ומותר לעם לדעת: מה יהיו היחסים שלה, של מדינת ישראל בהנהגתה, עם ארצות-הברית?

מה היא חושבת לתת לבחורים? וגם בזה אין חילוקי דעות, ואלי יקבל מישהו על עצמו מונופול לדבר על צה"ל. הוא של כולנו. אותה אהבה, אותה אהבה עד התכווצות הלב. ואני אומרת תמיד: לו לפחות התאוננו. לו יגישתי למיטה של חייל פצוע והיה מתאונן, היה יותר קל לחיות. כולנו מכירים אותם, כולם בנינו, עם כל מה שיש להם - אהבת ישראל בלי גבול, נכונות לתת את החיים, כשרון. כמעט אין די מלים בשפה כדי לתאר את הדמות הזאת. אבל, רבותי, האם יפול כחוט השערה מכל מה שאנחנו חושבים עליהם אם נגיד: ובכל זאת נחוץ טנק ונחוץ מטוס, וכדי להרוס את סוללות הטילים נחוצים מכ-שירים אלקטרוניים?

יש לנו עכשיו התדיינות עם ממשלת ארצות-הברית ואנחנו דואגים למלא את החסר, שיתנו לנו רק במקום מה שהפסדנו. ואיך בכלל מתעלמים מעובדה חמורה, בטענה שאינה אמת, שעמדנו במלחמה רק מול מצרים וסוריה? כל המצרי המוות וההרס היו לא סוריים ולא מצריים; כל ההכנה למלחמה היו היתה לא מצרית ולא סורית. המעצמה השנייה בעולם כולה נתונה במאבק הזה נגדנו. האם על זה עוברים לסדר-היום? יכול להיות, יש אנשים אמיצים, ומי ישתווה אליהם, האומרים: אין דבר, הרוסים אמנם איימו,

— הודעת הממשלה על המצב המדיני (תשובת ראש הממשלה) (מאיר, ש. תמיר, בגין) —

גם בעיני לא מצא חן, לגמרי לא, תוכן ההודעה של מזכיר המדינה ד"ר קיסנינג'ר. מה קרה? — נצטרך להיאבק. זה לא יתחיל ממחר. כבר נאבקנו. האם קיבלנו מאה אחוז ממה שרצינו? — לא. אם יש משהו בקרב האופוזיציה היודע איך לעשות זאת — יקום ויגיד. אבל זה רחוק מהמצב בתחילת העניינים.

בהיותי בלונדון הקדשתי את זמני בעיקר כדי לנסות להסביר את עניין הערבויות — ואני יודעת שכוחי בשינוע והסברה איננו רב. העליתי זאת גם בשיחתי עם ראש ממשלת בריטניה. אמרתי: עצם העניין שאתם מוסיפים שנחוצות ערבויות, פירושו שאתם יודעים שהגבולות שאתם מציעים לנו אינם גבולות בטחון. ואמרתי זאת לא רק לחברי ממשלת בריטניה, אלא גם לקבוצה של מאות חברי הפרלמנט הבריטי מכל המפלגות, וכן גם במסיבת העיתונאים, וגם בוועידה הסוציאליסטית. זה לא הישג אישי שלי, אבל יש כאן הישג לצד זה של הביטחון, שבמשך שלושה ימים נפגשו כל ראשי הממשלה הסוציאליסטיים וחברי מפלגות אופוזיציה סוציאליסטיות. מאז קיים הפרוץ הזה עוד לא היתה נוכחות כזאת בוועידה כזאת, שנמשכה שלושה ימים: פינלנד, שבדיה, נורבגיה, הולנד, מערב-גרמניה, אוסטריה ודנמרק. ולא היה אחד מהם שלא השתתף בשיחה רצינית מוחן אהדה רבה לישראל עם מסורת של עשרות בשנים.

ועדת שלום — עוד לא היתה שיחה ראשונה בממשלה על כך וכבר טוענים: מכרנו את המולדת, כבר נסוגים, אנו כבר בגבולות 1967. לפי דברי חבר כנסת מהאופוזיציה כבר ב-1970 היינו בגבולות 1967. ברוך השם, עדיין אנו עומדים כאן. מה הטלת האימה הזאת, על סמך מה?

אנחנו לא כל כך רחוקים מבחירות. נניח שהוועידה נתקיים באמצע דצמבר. האם באמת תוך שבועיים חותמים על הסכם שלום? אנחנו לא באופוזיציה. כאשר תהיה ממשלה אחרת, הם בוודאי יהיו יותר זריזים. מי ידע כמה זמן זה יימשך. אבל עוד לא היתה שיחה אחת.

שואלים אותי: מה, לא דיברת בווינגטון על תכנית שלום? לא, לא דיברתי. ימים ולילות דיברנו על הדברים האקטואליים העומדים עכשיו לפנינו, שבתוכם אנחנו כבר חיים.

אני רוצה להגיד רק משפט אחד, ולא אוסיף אף אות אחת, כי אין לי החופש שיש לחברי האופוזיציה: ברגע שהובא לפני, על ידי מי שצריך להביא לפני, עניין הגיוס — לא עברו עשר דקות ואישרתי גיוס. לא אוסיף.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

לא ציינתו לך? האם זאת תשובה? זו היום תשובה לשאלה? הפרו את ההוראה?

ראש-הממשלה ג. מאיר:

אני לך בכלל לא עונה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

מזה לא תינקי. זאת לא תשובה.

מנחם בגין (גח"ל):

זה היה ביום כיפורים בארבע לפנות בוקר. איחור טרגי. את יודעת זאת. יכולתם לגייס ביום רביעי, ביום שישי, ולא גייסתם.

אבל לא עלינו, על ארצות-הברית. אך הרי ייתכן שהיו באים; אני מקעט בטוחה שהיו באים. ועמד רק דבר אחד כדי שלא יבואו, וזה מה שעשה נשיא ארצות-הברית. האם היה איזה איש שהוכיח את זה כאן? זה בא בלי כל יחס בכלל ליחסים שנרקמו במשך השנים בין ישראל ובין ארצות-הברית. בכל זאת אנשים רציניים אנחנו, בלי שים לב להשקפת עולם, לעמדה מדינית. יש שאלות אחדות שלא שייכות לא למפלגה זו ולא למפלגה אחרת: ציוד לצה"ל, ולפעמים גם תמיכה פוליטית. אני יודעת שיש אנשים הכועסים מאוד, ובצדק, כאשר ארצות-הברית אינה מטילה וטו בשעה שמתקבלת החלטה לא צודקת כלפינו במועצת הבטחון. האם יש עוד נציגות בין חברות מועצת הבטחון, בין החברות הקבועות של מועצת הבטחון, שנוכל להביע עליה תרעומת — צרפת, אנגליה, ברית-המועצות, ואולי סין? עצם העובדה שהכתובת היא יחידה מראה על יחס מיוחד.

טוענים: ממשלה זו מוכרחה ללכת, ומיד; כשלוף, אזלת-יד, הכל. מוזר, דווקא בימי ממשלה זו, וגם קצת לפני זה, גם בימי הממשלה בראשותו של אשכול המנוח — עם אדמיניסטרציה אחרת, עם מפלגה אחרת בשלטון שם — לא נעשו מאמצים, זה סתם בא מן השמים? אני חושבת שחברי ועדת החוץ והבטחון היו בשדה כאשר הגיעו, ועדיין באים, אווירונים. זה בא סתם כך?

איזה פסטיבל של נקודות? על אילו נקודות מדובר? אני בטוחה שחבר-הכנסת בגין היה כותב נקודות אחרות, ואפילו אני. אבל נקודות אלה הן רחוקות מאוד ממה שהוצע בווינגטון, וחבר-הכנסת בגין ידע זאת כשם שידעו זאת שאר חברי ועדת החוץ והבטחון. לא הסתירתי זאת מפינהם. אבל סעיף 2 אומר: שני הצדדים מסכימים לפתוח מיד בשיחות ביניהם כדי ליישב את השאלה של חזרה לעמדות ה-22 באוקטובר במסגרת הסכם על הינתקות והפרדה של נחנות בחסות או"ם.

לחבר כנסת אחד שדיבר כאן אפילו לא אענה.

(חבר-הכנסת י. בדר קורא קריאת-ביניים)

חבר-הכנסת בדר, הייתי רוצה לראות אותך נואם ומשתתף בוויכוח פוליטי מעל הדוכן הזה, ולא תמיד מהכסא.

אפשר להתווכח על נקודה, לבקר את הנקודות. לא אני כותבתי את זה. אני הייתי כותבת זאת אחרת. לו כתב את זה חבר-הכנסת בגין, זה היה מצויין. אבל אפשר לקרוא חצי משפט ולעמוד? וזהו אדם המטיף לאמת, למוסר. חצי אמת הוא חצי שקר, וגרוע מזה.

יש לנו בעיות. לא נוז מהדרך, מכביש קהיר-סואץ. לא תהיה הפסקת-אש אם היא לא תהיה באוויר, ביבשה ובים. או שתהיה הפסקת-אש בכל המקומות האלה, או שלא תהיה. ולא תהיה הפסקת-אש ולא יעבור אפילו גרם אחד של מזון לעיר סואץ ולארמיה השלישית אם לא נקבל את שבויינו. אינני בטוחה אם זה יקרה מחר. אתמול היתה איזו תקרית. אני מקווה שאת התקרית הזאת פתרנו. אין לי כל בטחון שמחר לא יהיה דבר אחר. זו לא דרך חלקה, זה לא כביש אספלט סלול, שנוסעים בו.

— הודעת הממשלה על המצב המדיני (תשובת ראש הממשלה) (מאיר, בגין, אבנרי, ש. תמיר, חוברת מ"ד, ישיבה תס"ו ישעיהו, בדר, ידיד) —

ראש-הממשלה ג. מאיר:

כל הדיבור הזה שהממשלה, או חלק בממשלה, או ראש הממשלה דחו גיוס, אין בו אף אות אחת של אמת.

מנחם בגין (גח"ל):

איפה היו המילואים?

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):

איפה היה שר הבטחון כל השבוע הזה? איפה הוא היום? איפה הוא עכשיו, שר הבטחון הזה? לא היה ריכוז מילואים.

מנחם בגין (גח"ל):

על גיוס מילואים החלטתם ביום כיפורים בין ארבע לשבע לפנות בוקר. זו היא האמת ההיסטורית. ביום שישי הוכרזה כולנות בצבא הסדיר. לא גויסו שום מילואים.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אם הממשלה מתנגדת מאחריות קולקטיבית, תאמר על מי היא מטילה אחריות.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

בפירוש הדוני הזה יש אמת בדיקו כמו בחצי המשפט של סעיף 2. חבר הכנסת הנכבד מדבר על אחריות קולקטיבית. האם אמרתי שמישהו אשם? אמרתי משפט, ולא אוסיף מלה. כל פירוש כזה הוא מסולף, אין לו שחר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אם זו התשובה שלך לבעיה כזאת — את מודה באחריות. במשפט כזה אין מתחמקים מאחריות מח"י רידה כואת.

היו"ר י. ישעיהו:

אני קורא אותך לסדר.

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):

אנשים יצאו למלחמה בנעלי-בית ובגופיות. איך זה קרה?

ראש-הממשלה ג. מאיר:

לפני שני ימים או שלושה ימים, אין אני זוכרת בדיקו, הופעתי בטלוויזיה, ובלו כל עידוד או ביקורת או המרצה מחברי האופוזיציה, אמרתי בצניבור: יש שאלות, יש דברים כאובים מאוד, טבעי שתהיינה שא"ל, לות, והכרחי שתהיינה תשובות. אין לי ספק, שרק כאשר נוכל להתנפות לכך — — —

יחנן בדר (גח"ל):

אם כן, איפה התשובות?

ראש-הממשלה ג. מאיר:

יש לי חשד. שההסתערות הזאת של חברי האופוזיציה באה מפני שהם חשו, לאחר שזה התפרסם בעתון, שבעוד יומיים, או שלושה — ארבעה ימים תחליט הממשלה על הפרוים שצריך לעשות את הבדיקה הזאת, לאחר שבצה"ל כבר עושים זאת.

מנחם ידד (גח"ל):

מי יבדוק את הממשלה?

ראש-הממשלה ג. מאיר:

אתה...

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):

כל אחד יבדוק את עצמו, זה מה שיהיה.

מנחם ידד (גח"ל):

צריך לספר את האמת, ולא להתכחש למציאות.

מנחם בגין (גח"ל):

הכנסת תבדוק את הממשלה.

היו"ר י. ישעיהו:

אנחנו בכנסת. אני מבקש שיהיה שקט.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

מצד אחד, צריך לחקור. מחפשים ראשים, איזה ראשים צריך להוריד — לפני חקירה. מצד שני, מה זה בכלל מעניין אם עומדים לחקור או לא עומדים לחקור? המשפט כבר ישנו. הכל ביחד? והעם הנבון הזה ישם לב לכך? האם אין הוא יודע להבדיל בין עניין לעניין?

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):

אחריות הממשלה איננה נושא לחקירה, היא נתונה אוטומטית במשטר פרלמנטרי. אין ויכוח על כך שקרה אסון.

היו"ר י. ישעיהו:

חבר-הכנסת אבנרי, כל מה שאתה אומר — כבר אמרת. זה רשום בפרוטוקול.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

חבר-הכנסת אבנרי, אתה מוציא משפט על כל מיני דברים. אמנם סיפרו לי שבשבועות האחרונים הבאת קרבן גדול והקדשת את כל העתון שלך רק לעניינים אחרים ולא למדורים הקבועים אצלך. מכירים בקרבן הזה. אבל זה עוד לא נותן לך זכות לשפוט על כל דבר.

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):

בדיחות תפלות לא ישחררו אותך, גברתי ראש הממשלה. אתם גרמתם לאסון, ושום דיבורים לא ישנו את זה. לא יסלחו לכם את זה. לעולם לא יסלחו לכם. זה ירדוף אתכם כל חייכם. אתם חושבים שזאת בדיחה קטנה ומחר ישכחו את זה, מחר זה לא יהיה?

ראש-הממשלה ג. מאיר:

זאת אומר איש אשר שש שנים דרש מאתנו לוותר.

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):

כן, שש שנים אני דורש שלום.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

תשתוק עכשיו.

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):

איזה דיבור זה? תשתקי את. אני מדבר פה ברשות.

י"ח חשוון תשל"ד (13 נובמבר 1973)
 — הודעת הממשלה על המצב המדיני (תשובת ראש הממשלה) (ישעיהו, אבנרי, מאיר, סורקיס, בדר, בגין, חון, אליעד, קרגמן, גרוסמן) —

אני מאחלת לממשלה הזאת, ולכל ממשלה שתבוא אחריה, שתצליח במאבקים עם ירידים באותה מידה שאנחנו הצלחנו. אין פירוש הדבר שמי שיש לו מינימום שבמינימום של תבונה, אשר לומד מהנסיון ויודע מי אנחנו, באיזה עולם אנחנו חיים, יתאר לעצמו שנוכל להשיג מה שהכרחי לקיומנו, לבטחוננו, בלי מאבקים, בלי קשיים ובלי משברים עם ירידים. אין זו מליצה, מאבק עם ירידים הוא בכלל דבר אחר. לא נשפך בו דם, זה נכון.

יחונן בדר (גח"ל):
 דאגתם להם ביום כיפור.

ראש-הממשלה ג. מאיר:
 התבייש לך שאתה אומר זאת.

מנחם בגין (גח"ל):
 למה הוא צריך להתבייש?

ראש-הממשלה ג. מאיר:
 אפשר להגיד שלא דאגנו לבחורים?
 מנחם בגין (גח"ל):
 המחדל שלכם הוא חטא חמור לעם ישראל. עליכם להודות בכך.

יעקב חון (המערך, עבודה—מפ"ם):
 חבר-הכנסת בגין, אפשר לומר זאת?

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
 מה שאתם עושים הוא ניצול אכזרי, חסר אחריות.

ישראל קרגמן (המערך, עבודה—מפ"ם):
 זו עלילת דם.

חייקה גרוסמן (המערך, עבודה—מפ"ם):
 אתם עושים רווחי מלחמה.

ראש-הממשלה ג. מאיר:
 יכולתי לתאר לעצמי כל דבר, אבל לא דבר זה.

מנחם בגין (גח"ל):

הכל היה בסדר, גברתי, נכון? התנהגתם מאה אחוז בסדר בין ראש השנה ויום הכיפורים? שום דבר לא קרה ברמת הגולן, שום דבר לא קרה בתעלת סואץ. מרוצים כאלה.

ראש-הממשלה ג. מאיר:
 אני יכולה לתאר לעצמי כל דבר. אני זוכרת מאבקים של בחירות וגם הפעם. שיהיה מישהו בבית הזה, מחוץ לשלישיה שיושבת כאן, שכן ידבר על דם? — לא תיארתי לעצמי דבר כזה. לא הייתי מעלה על דעתי שזה יכול להיות.

יחונן בדר (גח"ל):
 אפיפורים, תמיד צודקים.

ראש-הממשלה ג. מאיר:
 הממשלה הזאת איננה חושבת להתפטר. ב-31 בדצמבר תהייה בחירות. לא אפוזיציה, לא חלק מהארץ פוזיציה, לא האופוזיציה המאוחדת יחליטו. העם יחליט. כולנו נקבל את דין העם.

היו"ר י. ישעיהו:

חבר-הכנסת אבנרי, אני קורא אותך לסדר פעם שלישית.

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):
 איזה דיבורים אלה? זה גן-ילדים? הממשלה שלך היא גן-ילדים.

היו"ר י. ישעיהו:
 חבר-הכנסת אבנרי, אתה רוצה את הכבוד שיוציאו אותך עכשיו מהישיבה?

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):
 אתה סוכן קטן של מפלגה.

היו"ר י. ישעיהו:
 תפסיק. אין לך רשות דיבור.

ראש-הממשלה ג. מאיר:
 כאשר חבר-הכנסת אבנרי מדבר, יש לי התענוג לצאת מהכנסת, כי אין אני יכולה לשמוע אותו. אם אין הוא יכול לשמוע אותי — הוא חפשי לצאת. להפריע — לא.
 באיזה פתוס, באיזה כאב לב, התחנן לגסוע לבלוניה להיות שם יחד עם "פתח".

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):
 בבלוניה קיבלו מסמך יותר טוב מאשר במועצת הבטחון.

ראש-הממשלה ג. מאיר:
 מבולוניה שלחו ברכה לערפאת, שעל ידיו דם יהודים.

אורי אבנרי (המחנה הרדיקלי הישראלי):
 איזה שטויות. שטויות במיץ עגבניות.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה—מפ"ם):
 כל העולם ידע, כל העתונות. זו לא אמת? לא רצו לדבר אתך.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

הממשלה הזאת נקטה על פי קווי היסוד לעשות כל מה שיש בכוחה, וכך עשתה, כדי להגיע ליום הגדול ביותר — ליום של שלום, מבלי לוותר על שום דבר חיוני. אמרנו לשכנינו בכל מיני צנורות: בואו, נשב על די שולחן לגלגל משא-ומתן בלי תנאים מוקדמים, כאשר ברור שלכל צד יש דברים שיעמוד עליהם ולא יוותרו. זה ייראה לנו יום גדול כאשר נוכל להגיע לכך.

עד כה, על-פי קווי היסוד וההלטות הכנסת, לא זזנו אף סנטימטר אחד מקווי הפסקת-האש, ודאגנו לכך שבטחון ישראל יהיה מובטח על-דינו, לא בלי עזרת אחרים. כבר אמר חבר-הכנסת חון: לגבי מדינה קטנה כמדינתנו אנחנו מייצרים לא מעט. אך לא די בה. ועובדה היא שיש מקום אחד שבו אנו יכולים לבקש משהו. אשרינו שעם המקום הזה אפשר להיאבק. יש בו משטר דמוקרטי, יש קונגרס, יש יהודים. הנשיא הזה במשך כל השנים לא הפך אף הבטחה אחת — זו עובדה. ולא תמיד זה ניתן מיד, לא תמיד ניתן בלי מאבק.

חוברת מ"ד, ישיבה תס"ו
 – הודעת הממשלה על המצב המדיני (סיכום הדיון) (ישעיהו, ורטמן, רויאל-נאור, לבנבראון,
 אבנרי, מיקוניס, למדאו) –

3. סיכום הדיון

הי"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אורי אבנרי, להצעת
 סיכום בשם סיעת מר"י.

אנו נגישים לסיכומים. תם הדיון. רשות הדיבור
 לחבר-הכנסת משה ורטמן, להצעת סיכום בשם סיעת
 אחדות.

משה ורטמן (המערך, עבודה-מפ"ם):

הנני מתכבד להביא הצעת סיכום להודעת הממשלה
 על המצב המדיני, בשם הסיעות: המערך (עבודה-
 מפ"ם), מפד"ל, המפלגה הליברלית העצמאית, קידמה
 ופיתוח, שיתוף ואחווה:

הכנסת רושמת לפנייה את הודעת הממשלה שנמסרה
 בכנסת על-ידי ראש הממשלה וכן את דברי התשובה
 שגמסרו היום, י"ח בחשוון תשל"ד – 13 בנובמבר 1973.

הי"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת אסתר רויאל-נאור,
 להצעת סיכום בשם הסיעות: גח"ל, הרשימה הממלכ-
 תית והמרכז החפשי.

אסתר רויאל-נאור (גח"ל):

הנני מתכבדת להביא הצעת סיכום להודעת הממ-
 שלה על המצב המדיני, בשם הסיעות: גח"ל, הרשימה
 הממלכתית והמרכז החפשי.

הכנסת קובעת: א. המנדט שניתן לממשלה היוצאת
 פג; ב. לממשלה היוצאת אין סמכות לקבל התחייבות
 כלשהי לגבי עתידה של ארץ-ישראל ובטחון האומה;
 ג. הממשלה חייבת להודיע כי רק לאחר הבחירות
 לכנסת השמינית תקום, מתוכה ממשלה בעלת סמכות
 לגהל משא-ומתן על חווי שלום.

הי"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת לבנבראון, להצעת
 סיכום בשם סיעת רק"ח.

אברהם לבנבראון (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

הנני מתכבד להביא את הצעת סיעת רק"ח לסיכום
 הדיון על הודעת ראש הממשלה:

1. הכנסת מקדמת בברכה את הסכם הפסקת-האש
 בין ישראל לבין מצרים שנחתם ב-11 בנובמבר, בהתאם
 לסעיף הראשון של החלטת מועצת הבטחון 338. הכנסת
 תובעת מהממשלה לבצע בקפדנות את הסכם הפסקת-
 האש.

2. הכנסת מטילה על הממשלה לפעול למען
 התקדמות מהפסקת-אש אל השלום למען ביצועה המלא
 של החלטת מועצת הבטחון 242 ולפתוח במשא-ומתן
 בין הצדדים בחסות מתאימה לכינון שלום צודק
 ובר-קיימא, בהתאם להחלטת מועצת הבטחון 338.

3. הכנסת מחליטה כי מדינת ישראל מוכנה, במס-
 גרת הסכם שלום שיבטיח את קיומה הריבוני של מדינת
 ישראל, לסגת מהשטחים שנכבשו ב-1967 ולהכיר
 בזכויותיו החוקיות של העם הערבי הפלשתינאי.

4. הכנסת קובעת כי השלום עם המדינות הער-
 ביות הוא היעד הלאומי העליון של מדינת ישראל.

הי"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אורי אבנרי, להצעת
 סיכום בשם סיעת מר"י.

אורי אבנרי (המחנה הדיקלי הישראלי):

הריני מתכבד להגיש את הצעת הסיכום מטעם
 סיעת המחנה הדיקלי הישראלי:

1. הכנסת מקדמת בברכה את ההסכם לייצוב
 הפסקת-האש.

2. הכנסת קובעת שהממשלה, האחראית למחדלים
 המדיניים והבטחוניים שבין מלחמת ששת הימים ועד
 מלחמת יום הכיפורים, חייבת להתפטר לאלתר.

3. הכנסת מחליטה שיש צורך במינוי ועדת חקירה
 על-פי חוק ועדות החקירה, לחקירת כל המחודלים
 המדיניים והצבאיים לפני המלחמה ובמהלכה.

4. הכנסת מחליטה שיש לפתוח לאלתר ביזמת
 שלום ישראלית, שתהיה מבוססת על הנכונות להחזיר
 את השטחים המוחזקים לאחר כינון שלום אמת בפועל
 וסידורי בטחון יציבים בשטח, שיבטיחו את בטחון
 המדינה הלכה למעשה.

הי"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת מיקוניס, להצעת סיכום
 בשם סיעת מוקד-מק"י ותכלת-אדום.

שמואל מיקוניס (מוקד-מק"י ותכלת-אדום):
 כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, הריני מגיש את
 ההצעה שלי.

חיים למדאו (גח"ל):

אם זאת שלך, זו תהיה קצרה.

שמואל מיקוניס (מוקד-מק"י ותכלת-אדום):

זו הצעה שלי. בשם מי? היושב-ראש אמר בשם
 מי אני מדבר: בשם מוקד-מק"י ותכלת-אדום.

ברשות היושב-ראש, אני קורא את ההצעה:

א. הכנסת מאשרת את הסכם הפסקת-האש בין
 נציגי ממשלות ישראל ומצרים ב-11 בנובמבר שנה זו.

ב. הכנסת מטילה על הממשלה את החובה להקפיד
 מצדה על ביצוע מלא של הסכם הפסקת-האש היש-
 ראלי-מצרי.

ג. הכנסת קובעת כי שינוי מדיניות הממשלה כלפי
 הצד הערבי, בכיוון של העדפת השלום על רווחים טרי-
 טוריאליים בשטחים המוחזקים, עשוי להבטיח לנציגי
 ישראל עמידה חיובית וקונסטרוקטיבית בוועידת השלום
 הבאה על יסוד החלטת מועצת הבטחון מס' 338.

ד. הכנסת קובעת כי הגיעה העת להקים ועדה
 מוסמכת לחקירת המצב שנתהווה ערב מלחמת יום
 הכיפורים ובתוך המלחמה, לרבות המחודלים המדיניים
 והבטחוניים של הממשלה, ולהסקת המסקנות הדרושות.

היו"ר י. ישעיהו:

אנו ניגשים להצבעה.

הצבעה

ההצעה שהוגשה על-ידי חברי-הכנסת
 ש. מיקוניס לא נתקבלה.

ההצעה שהוגשה על-ידי חברי-הכנסת
 א. אבנרי לא נתקבלה.

ההצעה שהוגשה על-ידי חברי-הכנסת
 א. לבנבראון לא נתקבלה.

בעד ההצעה שהוגשה על-ידי

חברי-הכנסת א. רזיאל-גאור

24 -

נגד

58 -

ההצעה שהוגשה על-ידי חברי-הכנסת
 א. רזיאל-גאור לא נתקבלה.

בעד ההצעה שהוגשה על-ידי

חברי-הכנסת מ. ורטמן

52 -

23 -

נגד

5 -

נמועים

ההצעה שהוגשה על-ידי חברי-הכנסת מ. ורטמן
 נתקבלה.

היו"ר י. ישעיהו:

חברי הכנסת, כנס מיוחד של הכנסת יתקיים מחר
 בשעה 9 בבוקר. ישיבה זו נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 23.30.